

89.

Aantekeningen, januari – maart 2023

Pieter Wisse

89.1

Norman Malcolm (1911-1990) heeft **Wittgenstein, Een biografisch essay** (Van Ditmar, 1968, pp. 37-133, oorspronkelijk Engels) geschreven. Afkomstig van Georg Henrik von Wright (1916-2003) omvat het boek(je) tevens **Kort levensbericht** (pp. 7-33), ofwel wat mij betreft óók “een biografisch essay.”

Zij hebben Ludwig Wittgenstein (1889-1951) allebei persoonlijk gekend. Ze verhalen niet dat ze Wittgenstein – althans, zoals ik hun kenschetsen opvat – horkerig, onzeker, aanhankelijk, betweterig, kwetsbaar, onafhankelijk en ga zo maar door vinden, nou ja, vol ogenschijnlijke tegenstrijdigheden dus nogal een rare snuiter, maar wel een uiterst pientere. Sterker nog, zo erkent Von Wright,

het [is] erg moeilijk de denkbeelden van Wittgenstein te begrijpen en nog moeilijker deze in het eigen denken te incorporeren.[p. 29]

Wie er overigens nog de meeste moeite mee heeft, en zelfs alsmaar meer, is volgens hen Wittgenstein zèlf. Hij

was zichzelf een raadsel,[p. 32]

stelt Von Wright. Ik meen mij dat te kunnen voorstellen. Mijn oordeel over zijn “denkbeelden”? In eerste aanleg overschat hij logica, in tweede aanleg onderschat hij – wat ik duid als – dynamiek van subjectief-situationele aandelen in – wat hij duidt als – taalspelen. Zie ook mijn opstel [Wittgensteins onderzoekingen semiotisch onderzocht](#) (2013).

Op mijn beurt maak ik het mijzelf gemakkelijk – of dènk ik ook dat maar? – door te vermijden wat mij nodeloze bezorgdheid lijkt. Volgens subjectief situationisme bestaat zgn objectieve zekerheid niet, punt. Die principieel ònvermijdelijke onwetendheid is dus geen reden om onzeker te zijn. En daardoor kunnen talloze àndere redenen voor onzekerheid – pas? – duidelijker raken ... :-). Iederéén blijft allereerst zichzelf vergaand een raadsel. Tja, wat iemand natuurlijk ook weer niet absoluut zeker kan weten ...

Zowel Malcolm als Von Wright heeft geen enkele neiging een gezaghebbende uitleg van Wittgensteins werk(en) zelfs maar te kùnnen geven. Dus met de

nadrukkelijk[e] waarschuw[ing dat hij] niet pretende[e]r[t] een authentieke weergave van zijn ideeën te geven [p. 124]

ontleent Malcolm aan zijn college-aantekeningen dat Wittgenstein

laat zien dat [een uitdrukking] gebruikt wordt op diverse manier waarvan men geen flauw idee had.[p. 71]

Men? Er klinkt m.i. door dat filosofen, maar daartoe rekent Wittgenstein zich in elk geval met die ... uitdrukking kennelijk niet, integendeel, zich het recht op het laatste woord blijven voorbehouden. Want

[i]n de filosofie voelt met zich **gedwongen** een begrip op een bepaalde manier te beschouwen.[p. 71]

Hmm, 'andere' mensen hebben dat gevoel juist niet. Ze denken er domweg niet over na (totdat ze door zgn filosofen er ten onrechte aan gaan twijfelen). Het staat er weliswaar niet, maar m.i. volgens – de aantekeningen van – Malcolm wil Wittgenstein met “bepaalde” ... zeggen dat “men” van een uitdrukking precies één betekenis toestaat en die enkele betekenis moet – dus – algemeen geldig zijn. Wat Wittgenstein daarentegen

doe[t], is: andere manieren om het te beschouwen suggereren of zelfs bedenken. [Hij] opper[t] mogelijkheden waaraan men voordien niet gedacht had. Men meende dat er slechts één mogelijkheid was of hoogstens twee. Maar [hij] vestig[t] de aandacht op andere mogelijkheden. [...] Zodoende wordt men van zijn geestelijke kramp bevrijd en is men vrij om op het terrein van toepassing van de uitdrukking rond te zien en de verschillende manieren waarop de uitdrukking gebruikt wordt te beschrijven.[p. 71]

Ik verwijs nogmaals naar mijn opstel. Daarin geef ik volgens een omvattend(er) referentiekader m.i. opbouwende kritiek op Wittgensteins voorstelling over taal resp. taalgebruik. Nota bene Malcolm

geloof[t] dat er inderdaad in zijn filosofie iets [i]s dat, verkeerd verwerkt, een ongelukkige uitwerking gehad heeft en nog heeft op hen die erdoor beïnvloed werden. Ik heb het oog op zijn opvatting dat woorden niet in 'vaste' betekenissen gebruikt worden, dat begrippen geen 'scherpe grenzen' hebben.[p. 86]

Algemeen geldig, zo beweer ik, kunnen woorden, herstel, signaturen dat ook niet hebben. Als het ... ware omgekeerd is daarom relevant wat zoal telt voor nodige en voldoende samenhangende differentiatie.

89.2

onderwerp: autorisatie(beheer) als stelselmatig standaardisatiethema

Met emailberichten heb ik zoiets als lopend verslag gegeven, achteraf gebundeld als **Stelselmatig autorisatiebeheer, verzamelde proefteksten**. Dat zijn bijelkaar ruim 70 pagina's. Je zou ze toch eens grondig moeten bestuderen ...

Het zit je voorlopig mee, :-) een bewerkte selectie uit het eerste emailbericht uit bedoelde berichtenreeks maakt meteen de noodzaak duidelijk van stelselmatig dekkend autorisatiebeheer. Hopelijk herken je “nodige en voldoende verbijzondering van hoedanigheden volgens een omvattende classificatie” als cruciale opgave van standaardisatie.

Oeps, ter aanduiding van wat stelselmatig onder hoedanigheden verstaan moet worden, ontkom ik er niet aan hier tevens enkele tekstpassages uit proeftekst nr 2 op te nemen.

De proef kwam aldus vooral neer op een oefening in het classificeren van situationele hoedanigheden. Zgn organisatorische functies vormen immers slechts een deelverzameling ipv dat ze maatgevend kunnen zijn. Dat blijkt moeilijk te behappen voor wie zich er niet eens bewust van is, dat ook digitaal informatieverkeer allang niet meer slechts medewerkers van 'eigen' organisatie(-onderdeel) telt. Voor zover ... deelnemers zich de noodzakelijkerwijs maatschappelijke verruiming aanleerden, is de proef – zeer – geslaagd.

uit proeftekst nr 1[, zie [aantekening 84.58](#)]:

Er kunnen allerlei redenen zijn om eens iets anders te proberen. Aan de ene kant voldoen wellicht de bestaande middelen niet, aan de andere kant kan het zijn dat het doel gaat veranderen. Meestal is een mix aan de orde; door veranderde omstandigheden dreigen middelen steeds verder tekort te gaan schieten.

Nogmaals, een proef moet juist anders zijn.

Vanuit het perspectief van willekeurige mensen is er inmiddels feitelijk één digitaal gefaciliteerd netwerk waarop zij aangesloten – kunnen – zijn om op vrijwel willekeurige plaats op willekeurig tijdstip aan zgn informatieverkeer deel te nemen. Omdat alles en iedereen daardoor als het ware één en hetzelfde verkeersstelsel benut, verdient het voorkeur om verkeersregels te treffen die geldig zijn voor dat ene stelsel. Verkeersborden, bijvoorbeeld, verschillen van het ene naar het andere gebied ook niet.

Zodra we allemaal worden geacht één verkeersstelsel te gebruiken, werken maatregelen niet langer zoals ze thans kleinschalig telkens nog apart, of hoogstens binnen een organisatie voor enkele zgn toepassingen samen, gelden om iemand als een bepaalde deelnemer aan uitwisseling van informatie, eh, vast te pinnen. De maatregel is hoe dan ook een kwestie van erkenning van een nadere hoedanigheid. Zolang toegang [met] fysiek sleutelbeheer valt te regelen, hoeft een informatiesysteem géén voorziening voor herkenning resp. afwijzing van gebruikers te omvatten. Dat verandert nota bene principieel door zowel het ene als het andere, enzovoort informatiesysteem via het ene digitale verkeersstelsel te laten gebruiken. Dat digitale verkeersstelsel moet dus tevens een voorziening voor navenant stelseldekkend autorisatiebeheer omvatten. De gerichte werking ervan staat of valt dan met – zoals het formeel heet – nodige en voldoende verbijzondering van hoedanigheden volgens een omvattende classificatie. De koppeling van een persoon aan zo'n hoedanigheid, waarin ooit telkens apart kon worden voorzien, maar met een netwerk onlosmakelijk integraal als netwerkvoorziening moet tellen, maakt haar/hem dan tot een mogelijke gebruiker van eveneens in het ene digitale verkeersstelsel opgenomen voorzieningen (voorheen: informatiesystemen, toepassingen). Een opzet om hoedanigheden algemeen geldig verbijzonderd te krijgen is dus meteen klaar voor het regelen van gerichte deelname aan welk informatieverkeer dan ook.

Hoedanigheden tellen praktisch, en moeten daarom concreet herkenbaar verdeeld zijn. Over techniek gaat het voorlopig niet. Dat is aan de proef ook anders dan helaas her en der voor digitalisering gebruikelijk geraakt is. Daarentegen pas volgens grondig genoeg begrip van wat informatie zoal moet betekenen heeft bemoeienis met techniek voor uitwisseling, registratie, verwerking e.d. ervan zin.

uit proeftekst nr 2[, zie [aantekening 84.60](#)]:

Waarom wordt onderscheid gemaakt volgens verschillende (!) hoedanigheden? Dat gebeurt om verschillen te kunnen maken al naar gelang een verhouding tussen deelnemers.

Wanneer deelnemers ervan uit kunnen gaan het eens te zijn over de verhouding waarin ze 'samen' verkeren, kunnen ze daaraan verwachtingen ontleen over elkaars (gedrags)aandeel. Ga maar na, hoe je bijvoorbeeld op de fiets op de openbare weg de heersende verhouding veronderstelt. Jijzelf houdt rechts en verwacht dat je medeweggebruikers dat ook doen. Jijzelf rijdt door als het stoplicht op groen staat, omdat je meent dat het stoplicht voor de haakse richting op rood staat en dat dáár iedereen er als stopteken aan gehoorzaamt.

Tja, weggebruikers moeten echter herinnerd worden aan die verhouding. Vandaar zgn handhaving en toezicht. En voor wanneer veronachtzaming door minstens één verkeersdeelnemer tot een ongeluk leidt, telt opnieuw die verhouding ter bepaling van sanctie.

Het is de – soort – verhouding die niet algemeen geldig is. Die geldt binnen een bepaald, zeg maar, kader. Dat verhoudingskader noem ik kortweg een – soort – situatie. Je kunt dat uitgebreider een maatschappelijk-verkeerssituatie noemen. Zo zijn er ook allerlei soorten van hoedanigheid.

Een waarde van situatie(soort) kan worden gecombineerd met een waarde van hoedanigheid(ssoort) met (soort) situationele hoedanigheid als resultaat.

Je kunt je afvragen, waarom er niet 'gewoon' één lijst voorgesteld is voor situationele hoedanigheden. Dankzij onderscheid blijft beheer overzichtelijker. Zo is het aannemelijk dat dezelfde – aanduiding voor – hoedanigheid in verschillende situaties

aan de orde kan zijn. Hoewel de dienovereenkomstig verschillende situationele hoedanigheden zelfs stèrk verschillende betekenissen kunnen hebben, is tevens samenhang ertussen 'formeel' gevestigd.

Op de ruimst denkbare schaal van maatschappelijk verkeer is het nodig om een situatie(soort) als onderdeel van een situatie(soort) te kunnen beschouwen, die op háár beurt ..., enzovoort. Dat vergt een hiërarchische classificatie, die op zgn stelselschaal eveneens voor hoedanigheid(ssoort) onvermijdelijk is. Elk van beide hiërarchieën bevat waarden van dezelfde soort. Zo'n hiërarchie heet daarom homogeen.

Nota bene, er is dus helemaal niets tèchnisch op z'n digitaals aan om maatschappelijke verhoudingen principieel proberen te duiden. Dergelijk begrip is juist onmisbaar om pas vervolgens eventueel benodigde digitalisering tenminste zo eenvoudig, flexibel enzovoort mogelijk te krijgen èn houden. Wie aan/met techniek begint te werken zònder grondig begrip, blijft domweg maar doormodderen.

Ik ga ook de verdere proefteksten in de bundel na op tekstpassages die jou beleidsmatig hopelijk aanspreken. Dus, wordt vervolgd.

Afschrift stuur ik meteen aan [X] en [Y]. Zij verwelkomen stellig wat je mij eerder deze week zei, te weten dat jij graag aan vervolgoverleg, daar is het weer, deelneemt. Wat mij o.a. trof tijdens ons gesprek, was dat je prompt herkent dat ook, zeg maar, digitale autorisatie de structuurregels moet volgen van wat algemeen geldt als wet- en regelgeving. Daar ga ik met verdere selecties uit de reeks proefteksten stellig op dóór.

89.3

Wat, of wie, is een actor? Komen de schrijvers van **Policy Analysis of Multi-Actor Systems** (Lemma, 2010) voor die aanduiding in aanmerking? Als schrijvers staan Bert Enserink, Leon Hermans, Jan Kwakkel, Wil Thissen, Joop Koppenjan en Pieter Bots vermeld.

Voor wat zij in elk geval met de (boek)titel als hun onderwerp beschouwen, blijft uitleg van wat zij onder actor verstaan beperkt tot vermelding, zie p. 13, van partij als synoniem. Omdat het Latijnse woord pars in het Nederlands vooral het woord deel oplevert, bedoelen Enserink e.a. met actor kennelijk deelnemer. Dat ligt met actoren in meervoud inderdaad voor de hand. Want door meervoud bestaan verhoudingen tussen actoren en daarom tellen hun respectievelijke aandelen àls deelnemers.

Wat ik onder – een – actor versta, laat zich niet zo vergaand impliciet aangeven of, wat kritischer opgemerkt, in het midden laten. Principieel veronderstel ik relativering, en dat vergt meer toelichting.

Er lijkt telkens iets te zijn, vooruit, een bepaald object, met gedrag, zeg ook maar met bepaalde waarden van bepaalde eigenschappen. Dat gedrag kan variëren. Op z'n algemeenst uitgedrukt komt dat door wisselende situaties. Ik noem dat situationisme. Wat zich feitelijk gedraagt, is daarom altijd en overal de samenloop van een iets-àls-object en een iets-àls-situatie. Dat betreft echter niet zo ... iets als het object-als-geheel, maar zo ... iets als het gedeelte ervan dat, eh, open staat voor de geldige situatie: situationeel object. En onder invloed van hun respectievelijke gedragsaandelen verandert zowel het object als de situatie. Zo gaat dat met wisselende situaties door van het ene naar het andere situationele object, enzovoort. Iets :-) anders dan dat het zo lijkt, valt er nota bene nooit over te zeggen. Ofwel, wat enerzijds als – een – object wordt beschouwd, anderzijds als situatie, hangt altijd en overal èrgens van af. Daarover verderop meer.

Er kan onderscheid worden gemaakt tussen objectief en subjectief situationisme.

Hoe zit dàt?

Indien – een – iets als een object geldt, heeft het slechts passief aandeel aan resulterend (samenloop)gedrag. Maar welke volgende situatie een object ook treft, daarvoor verkeert het object onlosmakelijk reeds in een ... situatie. Nogmaals, het ene situationele object gaat in het andere over, enzovoort. Wat het situationele object in kwestie betreft wordt de door 'zijn' passiviteit aldus eenzijdig aangenomen invloed van een situatie (lees ook: omgeving, omstandigheden) doorgaans geduid volgens verandering van waarden van – bepaalde – objecteigenschappen. Feitelijk verandert echter o.a. het ene in het andere situationele object. Objectief situationisme omvat onderwerpen van wat bekend staan als natuurwetenschappen. Als subject wordt aan een object tevens actief gedragsaandeel toegekend in samenloop met een situatie. Een subject is, zeg maar, minstens een object. Wat een subject vergeleken met niet-subjectieve objecten actief maakt, kan ruwweg aan haar (lees ook: zijn) cognitief vermogen toegeschreven worden. Dat vermogen bemiddelt als het ... ware. Dus, zo lijkt het voor een subject dat zij (lees ook: hij) een subject is dat onlosmakelijk verkeert in een situatie. Uit die overigens doorgaans onbewuste schijn biedt het cognitief vermogen, althans naar wat ik veronderstel als zijn aard, géén uitweg.

Wat doorgaans een actor heet, duid ik – dus – nader als situationeel subject (en een situationeel object als een factor; elke actor is eveneens een factor).

Wat bekend staan als geesteswetenschappen omvatten subjectief-situationele onderwerpen.

Het kan ... natuurlijk slechts een situationeel subject zijn dat, ofwel een actor die, als het ware beslist wat zij (lees ook: hij) telt als iets respectievelijk als situatie. Daarom kunnen zgn natuurwetenschappen pas deugdelijk (lees ook: verantwoord enzovoort) worden beoefend in een omvattend geesteswetenschappelijk kader.

Ook wat/wie vaak ten onrechte als enkel subject voor tijdloos onveranderlijk met een zgn wezen van dien wordt gehouden, is daarom feitelijk een ... multi-actor in de zin van opeenvolging van situationele subjecten. Enserink e.a. erkennen weliswaar veranderlijkheid van respectievelijke deelnemers aan ... veranderingen. Maar leggen zij er de m.i. verdiende nadruk op? Voordat ik **Policy Analysis of Multi-Actor Systems** erop nalees, plaats ik hier nog een verdere voorbeschouwing.

Wat maakt een opgave ingewikkeld? Dat ligt o.a. aan wie allemaal – moeten – tellen als zgn belanghebbend en dan vooral aan de variëteit van hun belangen.

Vaak raakt een opgave nog ingewikkelder, zoals wanneer de ene belanghebbende (Engels: stakeholder) onvoldoende beseft dat van andere belanghebbenden ook iedereen zelf in cycli vanaf veronderstelling tot en met oordeel het hare (lees ook: zijne) ervan vindt. Wat iemand op enig moment tegen de één zegt wat zij (lees ook: hij) ergens van vindt, kan immers verschillen van wat zij tegen een ander erover zegt resp. van wat zij op een ander moment zegt tegen die ene. Daar komt nog eens verschil bij tussen wat iemand zegt en wat zij vindt.

Emancipatorisch in de zin van democratisch-rechtstatelijk duurzaam werkzame, want evenwichtige, afstemming vergt voortschrijdend overzicht over hoe respectievelijke belanghebbenden de opgave inclusief hun belang(en) erbij ervaren. Belanghebbenden zijn subjecten, zodat een objectief overzicht onmogelijk is (en de valse schijn van objectiviteit ondermijnt evenwichtige – dynamiek van – verhoudingen). Inventarisatie, en vervolgens bijhouden, begint daarom met principiële erkenning van subjectiviteit. Zo oriënteert een subject zich telkens volgens wat zij ervaart als – aldus relevante – situatie. Een passende theorie biedt

[subjectief situationisme volgens enneadische semiotiek.](#)

Ook en vooral belangen laten zich subjectief-situationeel duiden en ordenen. Met vereiste objectiviteit in de zin van onafhankelijk van concrete subjecten en/of situaties is voor praktische benadering [Metapatroon](#) als modelleermethode geschikt. Oh ja, ik vind, herstel, ik zeg te vinden, dat zelfs maar enige serieuze aandacht verkrijgen voor Metapatroon inclusief subjectief situationisme als grondslag ervan ook telt als een opgave. Ofwel, wat ik eventueel aan **Policy Analysis of Multi-Actor Systems** met Metapatroon (als middel) probeer te verduidelijken moet tevens gelden vóór Metapatroon (als opgave).

89.4

Wat mij betreft valt aan het artikel **Van de toeslagen kom je niet zomaar af** (in: **NRC**, 4 februari 2023, katern **Economie**, pp. 12-13) af te lezen dat in elk geval de schrijvers ervan zoets als de structuurdynamiek van onze samenleving onvoldoende begrijpen. (Ook) Christiaan Pelgrim en Rik Rutten beseffen kennelijk niet dat analyse niet tot zgn toeslagen beperkt mag blijven, maar variëteit van welke inkomensbestanddelen dan ook moet omvatten. En die variëteit staat niet op zichzelf, maar is nota bene een gevolg van hoe 'wij' onze samenleving – willen – structureren. Zijn we vóór emancipatie, diversiteit, inclusiviteit en noem maar op? Dus tégen dictatuur van Gleichschaltung? Zo ja, dan moeten we met meervoud van o.a. inkomensbestanddelen rekenen, punt. Omgekeerd, als het al lukt om dat meervoud tot enkelvoud te reduceren, hebben we blijkbaar de zgn open samenleving de nek omgedraaid. Hmm, doe toch maar niet. Dus, het meervoud is het probleem niet. Dat is wèl het ijdele onvermogen om er als samenhangende (!) verschillen mee om te gaan. Maar zijn politici tot en met ambtenaren bereid tot zulke aandachtdeling resp. samenwerking? Oplossing vergt een kwalitatief ander referentiekader. Voor elk inkomensbestandeel geldt dat het principieel in verband met alle overige mogelijke inkomensbestanddelen telt. Dankzij borging van samenhang maakt hun aantal principieel zelfs niets uit. Ja, bevordering van reële verschillen voor maatschappelijke ontwikkeling is erbij gebaat dat nodeloze verschillen, om van averechtse verschillen maar te zwijgen, zoveel mogelijk vermeden blijven. Maar om dat te bereiken, en ook vol te houden, vormt juist grip op samenhang inclusief gecoördineerde uitvoering de noodzakelijke voorwaarde.

89.5

Dank je wel voor inzage in een LinkedIn-blog van Wouter van Aerle. Zijn analyse acht ik treffender dan de (hoofd)titel **Data is dood** (1 februari 2023) doet vermoeden. Eerder hebben wij in ons rapport **Stelselmatic op orde, data governance by design**, zie [Wen er maar aan! Over noodzaak en opzet van stelselmatic informatiebeheer](#) voor de publieksversie, "kritische opmerkingen [gemaakt] over de wonderen die van data verwacht lijken te worden." Dat was voor ons slechts aanzet voor opbouwende opmerkingen over hoe stelselmatic betekenisvariëteit methodisch "op orde" valt te krijgen. Inderdaad, Metapatroon en zo. Nee, dergelijke aanwijzingen geeft ook Van Aerle niet. Weliswaar dringt hij erop aan

dit [...] probleem [...] **structureel** op te lossen,
maar zijn suggestie van een
soort refactoring

helpt nog steeds niet. Of hij moet er deskundig gebruik van Metapatroon mee bedoelen. :-)

Van Aerle's stelling

technologie is het probleem, niet de oplossing

klopt zo extreem gesteld evenmin. Hij bedoelt stellig dat klakkeloos vertrouwen op technologie averechts uitpakt. Wat hij mist, is zeker voor stelselmatige opgaven de behoefte aan en zelfs noodzaak van inschakeling van een informatiekundig ontwerper. Dat is een vak apart, te weten anders dan zgn informatica (tegenwoordig vooral: software engineering). Nee, ook dergelijke functiescheiding is niets nieuws. Denk voor opgaven van zgn gebouwde omgeving aan een architect-als-ontwerper resp. een aannemer-als-uitvoerder. Dat onderscheid heeft Jaap van Rees pakweg alweer dertig jaar geleden geprobeerd tevens voor 'werken' van digitalisering aanvaard te krijgen. Dat weet ik, omdat ik er destijds samen met hem over gepubliceerd heb, zie o.a. [Informatiearchitect en systeemaannemer: andere rol, andere methode](#) en [De rol van de informatiearchitect](#). Tja, die poging was vergeefs. Kortzichtige oriëntatie volgens technologie overheerst zelfs meer en meer. Maar het is niet, zoals Van Aerle beweert, dat

hoger onderwijs [...] de verkeerde professionals af[levert].

Noem ze maar informatici. Die zijn zeker óók nodig. Er worden echter géén professionals als informatiekundig ontwerper opgeleid. Dat is dus een ernstig gemis. Verandering vergt echter daadwerkelijke vrág naar zülke professionals, dus opdrachten, zie [In de hoop op informatiekundig beroepsperspectief: ontwerpers van infrastructuur voor informatieverkeer zoeken democratische opdrachtgevers](#). Van Aerle heeft er dan weer wèl oog voor, dat

managers en bestuurders [moeten] weten wat er nodig is.

Zij moeten als opdrachtgevers vooral stelselmatigheid leren bevorderen, klopt, dat is **infrastructureel** van aard.

Dat laat zich echter, zachtjes uitgedrukt, moeilijk veranderen zolang managers en bestuurders – wat zij houden voor – hun belang met apartheid gediend zien.

89.6

Ik probeer de vaart erin te krijgen. Dus kort na mijn eerste is dit mijn tweede emailbericht om je enthousiast te krijgen voor autorisatie(beheer) als stelselmatig standaardisatiethema. In proefteksten nrs 5 en 6 verklaar ik alweer wat nader dat resp. hoe, zoals ik je eerder schreef, digitale autorisatie de structuurregels moet volgen van wat algemeen geldt als wet- en regelgeving:

uit proeftekst nr 5[, zie [aantekening 84.64](#)]:

Biedt digitale autorisatie in de zin van ge- en verboden soms een perspectief tot en met duiding van wet- en regelgeving? Daar lijkt het wel op.

Vooruit, laten we dat eens aannemen. Stel dat het valt vol te houden, slaan we dan allerlei vliegen in één klap? Ik blijf er bij het zo algemeen mogelijk te zoeken in verbijzondering van verhoudingen inclusief hoedanigheden.

uit proeftekst nr 6[, zie [aantekening 84.65](#)]:

Een verhouding kent deelnemers in respectievelijke hoedanigheden volgens de verhouding (lees voor verhouding dus ook: situatie) die als relevant geldt voor afstemming van hun respectievelijke gedragingen. Het gedrag door elke deelnemer in de voor haar/hem geldige verhoudingshoedanigheid (lees dus ook: situationele

hoedanigheid) kan onderhevig zijn aan dáárvóór geldende informele tot en met formele 'regels.' Autorisatie mbt digitale middelen is zo beschouwd niets bijzonders. Dat betreft óók 'gewoon' een kwestie van het regelen van verhoudingen met gedragmogelijkheden en -beperkingen voor deelnemers aan digitaal informatieverkeer volgens verhoudings- annex situationele hoedanigheden. Vooral voor digitalisering kan zulke veralgemenisering voordelen opleveren. Er zijn – veel – minder middelen nodig èn ze zijn flexibeler. Er is eveneens een soort standaardisatie mee gevestigd. Zonder verschil in middelen lost de opgave van – het vestigen van – samenhang ertussen als het ware op. Zo mag van een algemene verhoudingenopzet worden verwacht dat in één moeite door is voorzien in het verband tussen autorisatie en wat er verder allemaal volgens verhoudingen geldt.

Reageer er ajb eens op. Instemming is niet verboden.

89.7

Wij zijn het er over eens dat ... het anders moet. Stel dat jij ook nu mijn baas bent en mij opdraagt "eerst het aantal variabelen terug te brengen." Ik ga dan niet met jou in discussie over wat ik een nogal ongelukkige formulering van die opdracht vind. Want dat houdt nodeloos op. Ik meen te begrijpen wat je bedoelt. Nogmaals, daarmee ben ik het volstrekt eens.

Hoe ga ik meteen met die opdracht pràktisch aan de slag? Omdat jij allang niet meer mijn baas bent, kom ik hier niet onder uitleg uit. :-)

Ook en vooral beheersbare vermindering, herstel, beoordeling of vermindering überhaupt mogelijk is, vergt inzicht in feitelijke samenhang tussèn variabelen.

Wiskundig heet dat een functie.

Allerlei toelagen e.d. zijn echter kennelijk onvoldoende of zelfs helemaal niet als delen van een – inkomen als – geheel bedacht enzovoort. In wiskundige zin is daarvoor de aanduiding als variabele daarom vooralsnog verkeerd.

Wat ik dus ga doen, is allereerst een poging wagen om wat allemaal als zgn inkomensbestanddelen kunnen tellen alsnòg van dekkende samenhang te voorzien.

Het is inderdaad de vraag of dat lukt, gelet op het clientisme van verdeel en heers dat leidt tot woekering.

Vooruit, met enige creativiteit resulteert een enkele inkomensfunctie met in elk geval thànsvóorkomende inkomensbestanddelen als variabelen. Eh, wat ik je vooraf zeker niet zou vertellen, is dat ik een functie ga bedenken voor willekeurige variabelen. Dat is zelfs eenvoudiger, en in één moeite door toekomstvast(er).

Maar is dat geen kostbaar tijdverlies? Tja, je ziet wat er gebeurt door telkens per toelage maatregelen te willen treffen. Dat staat ook weer in dat artikel van afgelopen zaterdag machteloos beschreven. Het duurt altijd en alom even, maar ooit daagt besef dat daarvoor tevens met andere inkomensbestanddelen moet worden gerekend. Bij gebrek aan overzicht gebeurt dat dan helaas nog steeds noodlottig, prestige en zo, slechts vanuit het perspectief van die ene toelage. Over tijdverlies, geldverspilling, toenemende ontwrichting gesproken, uiteraard loopt dat voortdurend – en doorgaans nog eens èxtra – stuk.

Wie niets van samenhang wil weten, kan vergeten dat resultaten voor een ten onrechte gefixeerd onderdeel haalbaar zijn.

Het opstellen van een integrale inkomensfunctie die alvast redelijk bruikbaar is, kan trouwens zó gebeurd zijn. Een stagiair kan ik er aanwijzingen voor geven, stuur maar langs. En wie weet heeft iemand ergens dat samenhangend overzicht zelfs al gemaakt, maar durft er 'alleen' niet mee voor de dag te komen.

89.8

Met nòg maar weer een inleiding komt Avrum Stroll (1921-2013). Desondanks heb ik ook 'zijn' **Wittgenstein** (Oneworld, 2002) gelezen. Want Stroll stelt dat aan Ludwig Wittgenstein (1889-1951) achtereenvolgens niet twee kwalitatief àndere, zeg maar, filosofische grondslagen moeten worden toegeschreven. Dat zijn er, zo verklaart hij in het openingshoofdstuk met de titel **The greatest modern philosopher**, zelfs drie. Hoezo?

Met nrs 1 en 2 associeert Stroll wat Wittgenstein beschrijft in **Tractatus Logico-Philosophicus** resp. **Philosophical Investigations**. Wat in **On Certainty** staat, voilà, nr 3,

goes beyond anything contained in either the **Tractatus** or the **Investigations**. [p. 3]

Ik vind dat overdreven, zoals ik argwanend sta tegenover klakkeloze bewondering voor wat en wie dan ook. Wat Stroll als het derde doorbraakidee kwalificeert, behoort m.i. onlosmakelijk tot de veronderstelling van taalspel. Kwalitatief onderscheid met nr 2 zie ik daarom niet. En dat idee van betrekkelijkheid van taalgebruik kan destijds weliswaar voor allerlei zgn filosofen kennelijk inderdaad een tweede doorbraakidee geweest zijn, maar wat ik er vooral opvallend aan vind is dat Wittgenstein daarmee afstapt van zijn eerdere idee dat logica maatgevend is voor de zinvolle combinatie van kennis en uitdrukking ervan. Erkenning van het eerder aangeven van een dwaalspoor is helaas uitzonderlijk. Maar groots, hmm, dat eerste idee is dus juist géén doorbraakidee, integendeel, zoals dat met het tweede – inclusief wat Stroll apàrt als het derde erkend wil krijgen – ook wat tegenvalt. Ja, dat eerste idee heeft meegewerkt in sterke doorwerking van zgn logisch atomisme en doet dat met averechts effect helaas nog steeds. Denk tegenwoordig o.a. aan kortzichtige digitalisering. Om Wittgenstein mede voor zulke onzin tot “the greatest modern philosopher” te verklaren, is daarom ... onzin. Voordat Wittgenstein aan zijn logica-studie bij Bertrand Russell (1872-1970) begint, dat is in 1911, licht L.E.J. Brouwer (1881-1960) ter voorbereiding op academische promotie in de wiskunde aan zijn promotor toe

waarom ik geloof dat de logische taal uit de tijd is. [...] De theoretische logica leert in de tegenwoordige wereld niets, en men weet dit, tenminste de verstandige mensen.

In de brief in kwestie uit 1907 (pp. 25-26, in: **L.E.J. Brouwer en de grondslagen van de wiskunde**, samensteller Dirk van Dalen, Epsilon, 2001) meen ik reeds een insteek te herkennen die later als intuïtionisme vooral met Brouwer wordt geassocieerd. Daar raakt Wittgenstein pas veel later aan toe.

Ook weer in afwijking van talloze andere biografen maakt Stroll echter geen melding ervan dat Wittgenstein in 1928 in Wenen toehoorder is van een voordracht door Brouwer. Speculaties luiden dat Wittgenstein zich daardoor aangezet zou hebben gevoeld om ‘filosoferen’ te hervatten, maar ànders. Ik kan mij uiteraard – ook – vergissen, maar inmiddels is Brouwers reputatie op intuïtionisme gevestigd en vooral dàt heeft Wittgenstein wellicht aangesproken.

Wat hij vervolgens onder de noemer van variëteit van taalspelen oppert, volgens Stroll

strongly dismissive of the notion of basing philosophy on logic[, p. 25]

meen ik echter omvattender te duiden volgens enneadische semiotiek annex pragmatiek en het idee dat èlk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is. Dat helpt

o.a. stelselmatig verantwoorde, bruikbare enz. digitalisering m.i. wèl.
Klopt, eerder ook **Tractatus Logico-Philosophicus** kan als een teken worden opgevat. Als een verzoek, dus. Over wat Wittgenstein ermee probeert te bereiken, en wie hij daartoe probeert te bewegen, heerst onverminderd onduidelijkheid. Vooral zichzelf, lijkt mij. (Want) de veronderstelling lijkt mij ... redelijk, dat hij zich ongelukkig is gaan voelen over wat er z.i. verkeerd mee gebeurde. Heeft hij soms in Brouwers intuïtionisme een alternatief herkend? Eigenwijs en -gereid als Wittgenstein is, moet hij er zijn draai aan geven. Hoe dan ook beseft hij alsnog dat, hier dus steeds zoals Stroll dat opvat,

theory building by philosophers imposed a restricted conceptual scheme on a complex world and in so doing misrepresented it.[p. 8]

Maar ja, er is natuurlijk geen ontkomen aan – een – referentiekader. Maar wèlk kader is wèl berekend op begrip van een ingewikkelde wereld? Dat begrip blijft hoe dan ook gebrekkig. Stroll stelt dat

Wittgenstein's [...] new approach rests on a method he invented for dealing with philosophical problems. [However, he] does not talk much about the method but applies it in a detailed way[. p. 8]

Tja, als èlk geval uniek is, kàn er geen algeméén geldige methode zijn. Wittgenstein komt echter niet op het idee van zoiets als een metamethode. Die kan alweer algemener zijn door geval – wat dat ook is – als variabele te beschouwen. Die, zeg maar, wiskundige truc heb ik uitgehaald voor de semiotische enneade met Metapatroon als bijbehorende beschrijvingsmethode van differentiële gedragingen. Ik meen aan één grondslagidee genoeg te hebben. Is dat omdat ik mijn onvermijdelijke dwaling ermee niet besef? :-)

(Dus) mee eens, door aandacht telkens op een geval te richten

certain seemingly obdurate philosophical issues can be resolved.[p. 8]

Maar dat vergt tevens aandacht voor samenhang met overige gevallen. Daar komt Wittgenstein nog onvoldoende aan toe. Stroll ... verklaart dat

Wittgenstein is denying that one of philosophy's fundamental purposes is to explain anything.[p. 8]

Wittgenstein heeft m.i. in zoverre gelijk, dat dezelfde verklaring nooit kan opgaan van wat evident telt als verschillen. Ik vind dat er wèl een verklaring vóór verschillen, nota bene samenhangend, bestaat. Zo afwijzend tegenover logica als Brouwer sta ik daarom niet. Maar ik veronderstel dan ook een kwalitatief andere logica. Vermoedelijk houdt ook Brouwer er nog een enkelvoudig begrip van logica op na. Wijst hij in genoemde brief daarom "logische redeneringen" af, en pleit hij voor "wiskundige redeneringen"? Brouwer stelt

dat als men voor de buitenwereld iets [...] dat niet zo direct a priori duidelijk was, [...] afleidt door logische redeneringen, [...] het juist daarom ook totaal onbetrouwbaar is; want men gelooft niet meer aan het daaraan ten grondslag liggende postulaat, dat de wereld een wel zeer groot, maar eindig aantal atomen zou zijn, en dat ieder woord een (dus óók eindige) groep of groepen van groepen uit die atomen zou moeten voorstellen. M.a.w. men weet zeer goed, dat de wereld geen logisch systeem is, en dat er zich niet logisch over laat redeneren.

Het gebrek van atomistische logica raakt pas duidelijk door het in absolute zin geldige atomistische "postulaat" te verlaten. Uit situationistisch postulaat volgt

situationistische logica (en omgekeerd), ofwel een andere logica. Wat als logica geldt, kortom, hangt er maar van af. Dat geldt echter ook voor wiskunde, herstel, voor welk(e) weten(schap) dan ook. Althans, ik ... weet er géén houdbare verschillen tussen.

Nee, het is niet zo dat er volgens situationistisch perspectief geen verklaringen van gevallen annex verschijnselen meer mogelijk zijn. Volledig betrouwbare verklaring moet echter telkens tot een bepaald, uniek geval beperkt blijven en komt aldus overeen met beschrijving ervan. Een van de beweringen door Wittgenstein die Stroll aanhaalt, luidt:

[D]escription should replace explanation.[p. 9]

Nogmaals, strikt genomen volgens situationistische logica doordringen ze elkaar. Het is dus maar weer volgens welk onvermijdelijk (meta)referentiekader een oordeel volgt. Stroll juicht dat

[I]t is clear we are dealing with a revolutionary thinker here.[p. 9]

Ik ben huiverig voor de kwalificatie als revolutionair. Mag het vooral praktisch zijn? Nee, aan het logica-idee van Wittgenstein hebben we niets. Ja, zijn taalspel-idee wijst op besef van variëteit, maar verder dan anekdote als methode komt Wittgenstein er niet mee. Dat schiet nog steeds tekort voor kritisch-opbouwende omgang, praktisch dus, met zijn stelselmatige opgaven met hun dynamiek van verweven gedragsgevallen.

Overigens kan ik toch wel iets, herstel, veel meer, maar kwalitatief anders, maken van Wittgensteins logica-idee volgens welk, aldus Stroll,

elementary propositions [...] are **pictures** of atomic facts.[p. 50]

Ik vind immers dat zelfs elk teken als een beeld geldt. Het ... onderwerp betreft echter niet zoiets als een zowel bestendig als voor iedereen gelijk kenbaar voorwerp. Wat dan wel?

Iemand brengt iets als een teken voort. Waarom? Het is voor de voortbrenger dan een beeld van (lees ook: verwijst naar) waartoe z/hij iemand anders – en/of haar-/hemzelf – gedragsmatig wil bewegen. Wie daarentegen iets als een teken opvat, duidt e.d., veronderstelt ermee dat iemand anders – of z/hijzelf – haar/hem ergens toe wil bewegen. Dat is alweer een ander ... beeld.

Het idee van atomaire feiten die zich met elementaire uitdrukkingen laten af- en verbeelden is, toegegeven, uiterst verleidelijk. Het voedt waan van beheersing. Zo van, atomaire feiten kunnen natuurlijk zo ingewikkeld niet zijn om te weten. Sterker nog, ingewikkeld kunnen ze niet zijn. Ze zijn atomair, nietwaar? En bijbehorend elementair zeg- resp. kenbaar. Dan is het verder een kwestie van combineren, klaar. Onzin. Want ipv het ene apart van het andere iets (be)staat niets op zichzelf. Als geval, als verschijnsel, als gedrag telt iets altijd in samenloop met omstandigheden. Vandaar situationisme. Een iets-als-object kan niet anders dan zich naar zulke differentiatie volgens iets-als-situatie gedragen, met verandering van dien van zowel iets-als-object als iets-als-situatie, enzovoort.

Zo'n iets-als-object is tevens een iets-als-subject, wanneer het middels cognitief vermogen gedragsoverwegingen kan maken waarnaar het zijn daadwerkelijke gedrag richt. Enerzijds kan dat gedrag als teken zijn bedoeld, anderzijds kan wat-dan-ook als teken worden opgevat, maw als verzoek tot inschikkelijkheid.

Er valt trouwens ook wat voor te zeggen, dat Wittgenstein zelf dat logica-idee vrijwel

meteen ook maar onzin vindt. Zo ja, waarom is hij er in **Tractatus Logico-Philosophicus** niet duidelijk(er) over? Stroll probeert samen te vatten:

There is first the deep conviction that a theory is right. There is second the realization that that it makes no sense. There is finally the awareness that this is true of all philosophical doctrines.[p. 75]

Houdt Wittgenstein – naar blijkt vooralsnog – filosofie voor gezien, omdat het niet bij hem opkomt om het “postulaat” af te wijzen dat filosofie moet mikken op algemeen geldige leer? Keert hij zich ervan af, omdat hij is gaan inzien dat die leer onmogelijk is en bijgevolg filosofie zinloos? Bedoelt hij **Tractatus Logico-Philosophicus** nogal Freudiaans opzettelijk als therapeutische leidraad waarmee ook anderen zich kunnen genezen van wat hij als waanidee is gaan ... begrijpen? Want, zoals Stroll interpreteert,

only by working **through** that theory[, is someone] able to realize that it [i]s senseless[, p. 75]

Zo ja, dan heeft dat eerder tegenovergesteld gewerkt.

En is Wittgenstein vervolgens pas gaan beseffen, met wellicht het aanhoren van Brouwer over intuïtionisme als katalysator, dat de eis van een algemeen geldige leer nodeloos streng is en zelfs werkelijk(er) inzicht belemmert? Dat zou ... verklaren waarom hij verschillen niet langer als onuitspreekbaar veronderstelt, integendeel, maar zich op gevalsbeschrijvingen stort en er juist zijn gewijzigde taalbegrip aan ontleent. Wat mij betreft, maar ik heb er nogal op los gespeculeerd, zou Wittgenstein dan doorgeschooten zijn. Zo is het ook weer onzin dat, zoals Stroll al dan niet terecht beweert,

Wittgenstein's technique does not depend on any theory.[p. 101]

Zijn gewijzigde theorie is dat

[a conceptual] model has a limited application.[p. 101]

En dat is wat volgens Stroll

his descriptive method is designed to bring about. It distinguishes between cases.[p. 101]

Prima, maar samenhang ertussen dan? Uitgaande van (algemeen)heid vormen louter verschillen het andere uiterste. Maar samenhang tussen verschillen is in elk geval volgens mijn ... (meta)intuïtie toch – eveneens – onloochenbaar? Onder de noemer van taalspel veronachtzaamt Wittgenstein samenhang tussen verschillende van zulke spelen m.i. – te – vergaand. Ja, hij wijst op verschillen en overeenkomsten tussen verschillen. Daarvoor oppert hij familiegelekenissen als metafoor. Dat is zeker een vondst, maar, nee, onvoldoende voor een redelijk houdbaar begrip van stelselmatige orde. Ik stel – een grondslag voor – stelselmatige formalisering voor volgens recursieve gedragssamenloop van ob-/subject met situatie. Met Metapatroon als (beschrijvings)methode telt een ob-/subject aldus evenveel situationele ob-/subjecten als er door resp. samenlopen met verschillende situaties verschillende gedragingen resulteren. Samenhang ertussen, noem het maar logisch, acht ik geborgd door de – kunstgreep van – zgn nul-identiteit van het ob-subject in kwestie. Nul wil daar zeggen: gedragsloos en

[i]t replaces the search for the essence of things.[p. 116]

Omdat alles pas situationeel verbijzonderd consequent (lees ook: stelselmatig) begrijpelijk is, geldt het zgn wezen van iets immers als valse illusie. Vergeet dat dus maar. Ook weer mee eens,

[t]here is no one theory or general philosophical account that will fit the whole range of different situations, cases, and activities we find in everyday existence.[p. 101]

Maar ik bestrijd dat

a new method [...] is needed to bring out just how complex the world is.[p. 101]

Weliswaar is een nieuwe methode zelfs onmisbaar, maar dient om de werkelijkheid praktisch gericht zo eenvoudig mogelijk in begrijpelijke verwevenheid te beschrijven en aldus te verklaren. Dat vergt wel die enkele, eh, metatheorie. Ingewikkelder is het ook weer niet.

Als Stroll stelt dat

Wittgenstein [...] is just describing the facts[, p. 101]

heeft ook Stroll er kennelijk geen idee van dat waardenvrije (lees enneadisch ook: ongemotiveerde) beschrijving onmogelijk is. De beschrijver volgt altijd een model annex motief (lees ook: belang e.d.) met de “limited application” van de als feitelijk veronderstelde situatie in kwestie. Want wat telt, zijn

the purposes to which language is being put[, p. 113]

met voor elke deelnemer aan tekenverkeer (lees ook: geval van taalgebruik) een ‘eigen’ motief dat mede onder invloed van het teken in kwestie aan wijziging onderhevig is, enzovoort. Wittgenstein veronderstelt per taalspel nog ... iets gemeenschappelijks dat aan gebruik ten grondslag ligt. Met zoveel woorden is zijn vergaand impliciete metatheorie weliswaar situationistisch, maar nog niet subjectief-situationistisch. Verder zit een beperkt taal- annex tekenbegrip hem in de weg. Stroll vermeldt dat

Wittgenstein points out that the same linguistic expression may have a diversity of **uses**.[p. 113]

Dat lijkt zo voor wie slechts een – vooral geschreven – woord, of combinatie van enkele zulke woorden, in aanmerking laat komen als teken. Ik zie een teken veel en veel uitgebreider door context onlosmakelijk ertoe te rekenen, met context als ... beeld van wat volgens een bepaald motief (!) in haar geheel als relevante situatie ervaren wordt. Wat als “linguistic expression” m.i. abusievelijk voor een volledig teken wordt gehouden, vormt wat ik op z’n enneadisch een signatuur noem. Nota bene, dezelfde signatuur in combinatie met verschillende contexten levert evenzovele verschillende tekens op. De gebruiksverschillen van eenzelfde signatuur zijn volstrekt ... logisch, omdat inclusief context volgens verschillende motieven voor verschillende gebruikssituaties kennelijk verschillende tekens aan de orde zijn. Volgens het uitgebreide tekenbegrip is het zelfs evident, over intuïtionisme gesproken, dat

the diversity of such linguistic uses reflects the diversity of the real world.[p. 114]

Weg verwarring. Ja,

what counts as a significant utterance depends on the context in which it is made.[p. 144]

De open veelheid van verschillende uitdrukkingen laat zich echter pas samenhangend ... uitdrukken door context als onlosmakelijk onderdeel van een uitdrukking (lees: teken) te beschouwen.

Stroll zelf geeft aan dat wat hij Wittgensteins derde basisidee wil laten doorgaan, nauw samenhangt met diens tweede. Hoezo anders? Uitgaande van – verschil tussen – taalspelen,

every such game rests on a foundation (or ground) that is certain.[p. 122]

Ik herhaal dat er pas iets begrijpelijks van valt te maken door situationisme door te trekken tot subjectief-situationisme. Een situatie heeft géén grond. Dat hebben de deelnemers eraan voor hun respectievelijke gedragsaandelen èlk wel, en dat zijn hun respectievelijke ervaringen van relevante situatie, ofwel hun respectievelijke motieven (die ze over en weer middels tekens proberen te beïnvloeden). Ja, dat betreft een veronderstelling en zoals geldt voor àlles dat àls veronderstelling (lees ook: axioma e.d.) ... geldt,

no epistemic notions apply to them[. p. 122]

De clou is om ze onverklaarbaar te ... verklaren. Zolang dat praktisch uitpakt, prima. Het criterium heeft principieel een subjectief-situationeel bereik. Wittgenstein zet de situationele (lees in zijn termen: taalspelige) verbijzondering per deelnemer kennelijk niet door, hoe dan ook niet consequent genoeg voor stelselmatig inzicht in veranderlijke variëteit.

Wie op enig moment handelt, doet dat volgens een dáárvoor geldig motief. Op dat moment heeft het subject in kwestie met dat motief – de onvermijdelijke, noodzakelijke – illusie van ... zekerheid. Op enig volgend moment kan het subject volgens een ander motief met zekerheidsillusie van dien die eerdere illusie – pas – herkennen en eventueel anders handelen, enzovoort. Vrij naar Descartes (1596-1650) is het niet zozeer ik twijfel, maar veeleer ik verkeer telkens weer even in zekerheidswaan dat ik ben. :-) Daarom opper ik Brouwers intuïtionisme als algemeen opgevatte inspiratiebron door Wittgenstein.

89.9

Er luistert toch niemand naar ons, in elk geval naar mij niet. Wij hebben dus alle tijd om na te gaan wat er o.a. met toe(s)lagen zoal aan de hand is. Als ik je ermee verveel, of wanneer jij je lastig gevallen voelt, moet je het overigens laten weten. In elk geval zijn jij en ik het m.i. wat vermindering van het aantal toeslagen betreft veel meer met elkaar eens dat jij wellicht vermoedt. :-) Minder in aantal? Zelfs hoogstens één, is mijn idee. Kan je het misschien eens proberen te verklaren aan oud-regenten die je treft?

Mij lijkt de eerste vraag, of 'we' van iedereen waarvan 'we' vinden dat z/hij bij 'ons' hoort een bestaansminimum willen verzekeren. Verzorgingsstaat. Dus, ja. Prima, maar hoe 'we' dat dan? Ik laat hier maar in het midden of dat verzekeren ook werkelijk lukt. Vooruit, proberen gebeurt tegenwoordig vooral met geld. Dat strookt niet toevallig met uitbreiding van marktwerving, zie ook verderop voor hoe dat volgens mij vaak juist ontwrichtend uitpakt.

De aanduiding basisinkomen is weliswaar taboe, maar 'we' zorgen ervoor dat iedereen minstens over een inkomensbedrag kan beschikken om vervolgens zichzelf van – de middelen voor – dat bestaansminimum te voorzien. Vinden 'we' dat bedoelde inkomensborg voor iedereen hetzelfde geldbedrag betreft? Nee, want

persoonlijke omstandigheden variëren nogal. Daarmee houden 'we' daarom rekening. Welke omstandigheden, zeg inderdaad ook maar, welke variabelen laten 'we' meetellen? Dat zijn er inderdaad nogal wat.

Hoe zit het eigenlijk met maatschappelijke ontwikkeling? Wat is de trend? Als 'we' het erover eens zijn, dat variëteit van levensomstandigheden eerder toe- dan afneemt, is het verstandig dat 'we' aanvaarden dat tevens voor variabele borging van bestaansminimum eerder meer dan minder omstandigheden/variabelen relevant zijn.

Maar hoe laat zich dat rijmen met hoogstens één toeslag per persoon? Allereerst de theorie.

Voor minimale bestaansborging zorgden ooit particuliere instellingen. De ontvanger van liefdadigheid is natuurlijk minstens dankbaarheid verschuldigd. Aan wie?

Daarom ontfermde een bepaalde instelling zich over bepaalde omstandigheden. De verstrekte toelage resp. toeslag was voor dienovereenkomstige besteding bestemd. Duidelijk herkenbaar, nietwaar? Zo wist de ontvanger nauwkeurig voor wie z/hij waarvoor moest buigen.

De meeste van dergelijke liefdadigheid hebben 'we' door de overheid laten overnemen. Maar ipv verschillende particuliere instellingen zijn het verschillende overheidsinstellingen gebleven die elk – compensatie voor – bepaalde omstandigheden voor hun rekening nemen. Daar is door neoliberalisme privatisering aan de andere kant bijgekomen. Iemand kan voor steeds meer bestaansmiddelen slechts terecht op wat met allerlei kunstgrepen eveneens als een markt gedacht is te – gaan – functioneren. Zowel kwalitatief beter, als goedkoper. Zou het? Er zijn managers gekomen die vooral zelf een hoger inkomen wensen en daarvoor enerzijds prijzen verhogen, anderzijds hun medewerkers een verhoudingsgewijs alsmáar lager inkomen verschaffen. Hoezo motivatie? Het moet toch zakelijk, nou dan! En dat werkt door, want als gevolg van hogere prijzen hebben meer mensen hogere toeslagen nodig. Oh ja, ook steeds meer van die medewerkers raken eveneens afhankelijk van, precies, inkomensaanvullingen om nog in de buurt van zoiets als bestaansminimum te komen. 'We' pompen geld dus niet zozeer rond, maar veeleer wèg.

Het was in menig opzicht dus helemaal geen gek idee, destijds, om de Belastingdienst tot uitvoeringsorganisatie van enkele toeslagen te verklaren. Die maatregel is echter niet consequent genoeg getroffen.

Waar 'we' van af moeten, zijn allemaal verschillende instellingen die als evenzovele aparte uitvoeringsorganisaties elk hun 'eigen' toeslag verdelen. Voor zover het zgn inkomensafhankelijke toeslagen zijn, moeten ze immers vroeg of laat allemáál nota bene onder één noemer worden gesaldeerd. Dat is de fiscale. Klopt, daarvoor staat de Belastingdienst opgesteld.

Hoe meer tijd verstrijkt tussen verstrekking van een aparte toeslag en overkoepelende(r) rechtmatigheidstoets, des te groter raakt de kans op moeilijkheden voor de ontvanger in kwestie (die van weeromstuit van een kleine crediteur tot grote debiteur kan worden). Laten 'we' daarom meteen zo verstandig zijn om dat, eh, salderen volgens allerlei variabelen vóór- ipv ná de enkele (!) betaling van wat er netto overblijft te doen. Voilà, hoogstens één toeslag. Per saldo, dus.

Noem de ene toeslag multivariabel. Die vervangt de verzameling toeslagen voor evenzovele variabelen. In een zgn open samenleving moet het aantal variabelen

‘open’ zijn. Dat verwarren ‘we’ echter nog steeds met een overeenkomstig aantal vooral apàrt uit te keren toeslagen. Nee, niet handig.

Wat uitgebreider heb ik dit enkele jaren gelden beschreven zoals je hebt kunnen lezen in afschrift van emailberichten[, zie aantekeningen met nrs [73.85](#), [73.90](#) en [73.92](#),] die ik aan de voorzitter van Forum Standaardisatie stuurde. Over alle tijd – of is het: nooit tijd? – ergens voor nemen gesproken, nee, van haar heb ik nooit zelfs maar iets vernomen.

Maar de praktijk? Wie beweert dat wat ik voorstel onhaalbaar is, maakt mij alleen maar nieuwsgieriger naar wat haar/zijn betere plan is. Voorlopig zie ik het door onbegrepen fragmentatie domweg vooral èrger worden.

89.10

Ook Tullio de Mauro (1932-2017) drukt zich met bewondering uit over resp. in **Ludwig Wittgenstein, his Place in the Development of Semantics** (D. Reidel, 1967). Wat Mauro waardeert, is de aanzet tot kwalitatief ruimer georiënteerde taalkunde die hij aan Wittgenstein toeschrijft. Ik vind Mauro’s historische schets overigens vooral veel zeggen, zeer leerzaam, over kennelijk eerder – en nog steeds? – overheersend (ver)nauwe(nde) begrippen van taal en teken. Aristoteles, zo begint Mauro, meent dat

language [...] must reflect our perceptions of reality with [...] exactitude [and f]or centuries interest in language was suffocated by the survival of Aristotle’s ideas. To Aristotle, language is [...] the transcription of sequences of concepts.[p. 8]

Daar komt pas veel later kritiek op, met

[t]he closing years of the seventeenth century and the opening years of the eighteenth century [a]s a decisive turning point in the history of linguistics. For the first time it became absolutely clear that language are not transcriptions of universally equal and predefined concepts[. p. 12]

Mauro vervolgt dat desondanks het aristotelesiaanse taalbegrip

re-flowered in European culture [p. 16 resulting in an] a-semantic and anti-semantic attitude[. p. 21] This neglect has had serious consequences [as t]he ancient theory of language as a list of labels, as a mirror of a world of things and concepts existing prior to language, and the theory of the picture of a fact, thus re-emerged and was able to dominate [...] semantics.[p. 22] It was forgotten that the theory of vocabulary as a repertory of labels and of the proposition as a picture had been criticized and shown to be false[. p. 23]

En Wittgenstein? Hij begint

work[ing] from the total acceptance of traditional ideas[, p. 23 i.e.,] the articulations of the picture follow the articulations of the represented fact.[p. 25]

Volgens die veronderstelling raakt hij echter in een cirkelredenering gevangen:

Understanding propositions presupposes the understanding of the names composing them[, while] understanding the names presupposes the understanding of the propositions containing them. A proposition is understood (as is a name) only if it already understood.[p. 26]

Wat Mauro aangeeft als

the real meaning and value of the thought of the early Wittgenstein [is that its] absurd solipsistic conclusion was useful in stimulating the quest for a new way of conceiving language and its relations with the world and with men.[p. 27]

Intussen zijn er – opnieuw – wel meer, en andere, invloeden. Voorlopig blijft begrip echter steken, alsof

[a] shadow of mystery hovers over the process of communication[. p. 35]

Mauro verklaart er de aanhoudend beperkte taalkundige oriëntatie mee. Zolang toonaangevende filosofen en taalkundigen er in koor kennelijk doof voor zijn, dat

it is impossible to specify and distinguish the linguistic forms to be described without recourse to meaning[. p. 37]

zeggen ze met zoveel woorden, dat

[i]ncommunicability is the normal condition of the man in the street [... and], since meaning is an elusive thing, linguistics should ignore it[. p. 37]

Tja dat houdt zowel taalkunde als filosofie – wat dat ook is – nogal irrelevant. Als vergissing wijst Mauro er terecht op, dat

[t]he guarantee that linguistic forms have meaning is sought in the linguistic forms themselves[. ...] It is in fact this very element which precludes an adequate explanation of the possibility of communication[. p. 39]

Volgens de enneadische semiotiek van subjectief situationisme is het ... vanzelfsprekend, dat

[a] phrase is not normally plurisemantic for the hearer, [as] for him the phrase is not isolated; he hears it in a precise setting[. p. 40]

Mijn veronderstelling is dat elk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is. Op dat idee lijkt Wittgenstein ook volgens het verslag door Mauro nog niet gekomen.

Communicatie blijft opvat als overdracht van een idealiter ongewijzigde ... opvatting over zoiets als – en gedeelte van – de externe werkelijkheid. Ik beschouw taal- en tekengebruik zelfs principieel als middel voor het doel van onderlinge afstemming van gedragingen van ‘deelnemers’ aan/in een situatie. Voor hun verschillende gedragsaandelen moeten eraan voorafgaande gedragsbepalende opvattingen van resp. deelnemers juist van elkaar ... verschillen. Kortom, er bestaat helemaal geen probleem van borging van gelijke betekenissen en het is zinloos om nog verder tijd te besteden aan hoe dan ook vergeefse pogingen tot oplossing. Deelnemers hebben voor eventuele gedragsaanpassing vervolgens aandacht voor instemming met afstemming, enzovoort. Zij leren, taal- en tekengebruik nadrukkelijk inbegrepen als onlosmakelijk gedragsmoment. Vooruit,

[i]f we phrase it in semiotic terms, we can say that the semantic and syntactic evaluation of a sign should be integrated with its pragmatic evaluation to arrive at its value.[p. 40]

Als Wittgenstein gewijzigde taalopvatting geeft Mauro aan, dat

[s]emantic analysis must first of all start from [...] use[. p. 46]

Mijn idee is dat analyse met voorrang pragmatisch is, want gebruik associeer ik met gedrag, herstel, met afstemming van subjectief-situationele gedragsaandelen. Voor Mauro heeft het latere werk van Wittgenstein belang, omdat hij daarmee

seeks to transform semantics [...] into the science of the signifying activity.[p. 47]

Voor Wittgenstein lijkt zulke “signifying activity” het doel. Door van semantiek naar pragmatiek te wisselen blijkt het echter slechts middel met, nogmaals,

gedragingenafstemming als doel. Dat verschaft – het idee van – gebruik in de zin van

meaning depends on the use of socially-organized individuals [p. 52]

een kwalitatief andere ... betekenis. Gebruik volgt niet alleen de verhouding waarin deelnemers op enig moment verkeren, maar ze wijzigen hun verhouding er ook – en vooral? – mee, enzovoort. (Het vermogen tot) tekenverkeer (lees o.a. ook: communicatie) laat zich evolutionair verklaren.

Wat ik nog het meest verbazingwekkend vind aan Mauro's geschiedenisles? Dat zgn wetenschappers zo immuun zijn en blijven voor dagelijkse ervaringen. Tegenwoordig houden ook zgn ict-ers dat vol, en kunnen dat comfortabel volhouden omdat opdrachtgevers evenmin beter willen weten.

89.11

Waarom zou jij dat allemaal lezen, zoals aangekondigd ditmaal zo'n rondje Wittgenstein? Tja, waarom heb ik het allemaal geschreven?

Ik weet allang hoe gevestigd asociale opvattingen over taal- en tekengebruik zijn. Ofwel, hoe moeilijk of zelfs onmogelijk ze zijn te 'verbeteren.'

Natuurlijk is mijn tekenbegrip evenmin absoluut consistent. Dat kan immers niet. Maar het is alweer praktischer voor opgaven van betrekkelijkheid. En geldt betrekkelijkheid niet voor alle opgaven?

Moet ik echter ... opgeven omdat, wie beslissende invloed op verandering kan uitoefenen, verhoudingen verhult om ze eenzijdig volgens haar/zijn positie te kunnen blijven exploiteren? Zo beschouwd val ik de gevestigde orde aan. Gesteund door de angstige massa is de effectiefste bestrijding om niet eens kennis van een emancipatorisch(er) tekenbegrip te nemen.

Ik ga op mijn manier toch maar door ...

89.12

Wat/wie versta ik onder een actor? In **aantekening 89.3** heb ik nog maar eens mijn veronderstelling herhaald dat gedrag resulteert uit samenloop van een subject met – wat zij (lees ook: hij) ervaart als – een situatie. Als actor geldt daarom telkens het momentane situationele subject. Van het ene komt het andere situationele subject, enzovoort. Ofwel, een actor is zeker niet – zoiets als – een onveranderlijk wezen. Helpt dit actorbegrip om **Policy Analysis of Multi-Actor Systems** (Lemma, 2010) door Enserink e.a. te ... begrijpen, nota bene zelfs algemener dan ik vermoed dat de schrijvers beseffen? Wat actor betreft impliciet(er) wijzen zij met zoveel woorden wel degelijk meteen op – wat ik noem – subjectief-situationele variëteit met de bewering dat

policy analysis [...] can mean various things to various people in various situations[.
p. 13]

Met partij als synoniem van actor mikken Enserink e.a. echter vooral op

us[ing] structured approaches to support various parties in reaching an agreement on a suitable policy as a future course of action to address a problem.[p. 13]

Hoezo een probleem? Wat al dan niet als zodanig telt, kan en zal verschillen tussen wie allemaal bij een situatie betrokken zijn, raken e.d. En wie in verloop van tijd geldt als hetzelfde subject, kan er achtereenvolgens verschillende opvattingen op na houden. Nota bene, daar loopt de opgave doorheen van wat wanneer als situatie

telt.

De aandacht van Enserink e.a. gaat uit naar

multiple actors [...] who are typically organized in a network rather than in a classic hierarchy.[p. 13]

Ik neem aan dat ze vooral bedoelen dat er tussen actoren geen formele gezagsrelaties bestaan. De ene kan een andere actor dus geen bevelen geven, maar moet argumenteren. Het tekenbegrip dat ik voorstel omvat dat overigens allemaal: elk teken is een verzoek tot inschikkelijkheid. Dus principieel altijd geldt dat

different actors will have different views of a situation.[p. 13]

Die blijven ook verschillend, want met verschillende actoren gaat het gedragsmatig om evenzovele aandelen. Actoren bedienen zich voor afstemming van tekens. Er bestaat dus ook helemaal niet zoiets als objectief de situatie die op enig moment verschillende subjecten verschillend interpreteren. Verschillen betreffen omvattender wat zij elk verschillend als situatie duiden. Dus terecht stellen Enserink e.a. dat

[t]hey may not agree on what the main problem is, they may not accept the same forms of evidence as 'facts', they are almost certain to subscribe to different priorities and preferences for particular solutions, and they may have different opinions about what is fair and just in policy making.[p. 13]

Voor een actor als situationeel subject gaat dat allemaal zelfs altijd op, slechts de mate waarin ... verschilt, waar en wanneer zij op (een) andere (actor(en)) treft. En dat geldt natuurlijk over en weer. Daarmee wil ik ook maar instemmend zeggen dat wat Enserink e.a. schrijven m.i. véél ruimer kan worden opgevat, want dat heeft betrekking op willekeurige actoren in willekeurige situaties. Zo wijzen zij er tevens op, dat

[a]ny one of these multiple actors is likely to change views over time.[p. 13]

En dat doet een en hetzelfde subject in de loop der tijd ook. Variëteit geldt situationeel zowel intra- als intersubjectief.

Een subject 'heeft' een probleem, indien haar interpretatie van een situatie

is characterized by complexity and uncertainty[. p.13]

Hoe verder? Voor haarzelf is elk subject dan wat Enserink e.a. een beleidsanalist noemen. Zij houden echter als beperking de rol (lees ook: situationele hoedanigheid) aan, klopt eveneens als actor, dwz veranderend situationeel subject, die iemand vervult

supporting policy makers and decision-makers[. p. 13]

Maar zonder formele gezagsverhouding moeten alle actoren invloed op beleid – kunnen – hebben, nietwaar? Ik zou daarom zeggen dat ze allemaal ondersteuning verdienen. Maar erkennen zij ook allemaal dat subject als beleidsanalist? De beperking is zinvol, omdat er alleen al grondwettelijk bepaalde onderwerpen van zorg zijn. Per onderwerp is een bewindspersoon zgn beleidsverantwoordelijk. En het zou geen zorg vergen, als er niet allerlei betrokkenen waren met allerlei belangen. Ook zijn bedoelde onderwerpen niet strikt van elkaar gescheiden, maar door en door met elkaar verweven. En met – dynamiek van – verwevenheid moeten ook ondernemingen steeds meer rekening houden. Enserink e.a. argumenteren aldus vóór inschakeling van een professionele beleidsanalist.

Verder dan de eerste pagina van hun inleidende hoofdstuk ben ik hiermee nog niet gekomen. Wordt vervolgd.

89.13

Dit is het vervolg op **aantekening 89.12**. Het klinkt eenduidig gericht

that the problem formulation is the crucial step towards problem solving.[**Policy Analysis of Multi-Actor Systems**, p. 16]

Er volgt echter een cruciaal voorbehoud:

In reality, actors often do not agree upon what the actual problem is.[p. 17]

Volgens mijn idee dat overeenstemming niet het doel is, zelfs niet kàn zijn, maar afstemming wèl, verdienen juist verschillen van opvatting principiële erkenning. Wat telt, is dat de gevolgen die actoren eraan geven, maw hun feitelijk verschillende gedragingen, zo evenwichtig mogelijk stroken. Dat vergt criteria voor verdeling, waarover ook weer verschillende oordelen van betrokken actoren onontkoombaar zijn, want

[t]hey each have their own objectives and their own ideas about what the desired situation should be.[p. 17]

Voor Enserink e.a.

[t]his raises the question how the analyst, in the midst of all these problem perceptions, can come up with a correct problem formulation.[pp. 17-18]

Vergeet het dus meteen maar dat een absoluut geldige probleemstelling haalbaar is. Wat op z'n engels "objectives" heten, zijn ... subjectief, sterker nog, ze zijn subjectief-situationeel. Dus,

we need to be aware of the fact that an 'objective' problem does not exist and that there can be several problem formulations, each of which can be correct and relevant.[p. 18]

Wat voor de ene actor passend en relevant is, verschilt van wat een andere actor waardeert. Voor evenwichtige afstemming moet in de probleemstelling volgens de ene daarom nodige en voldoende ruimte voor de probleemstelling(en) volgens de andere(n) zijn resp. komen. Nogmaals, wat is nodig en voldoende? Dat is in het geval van meerdere actoren de onvermijdelijke verdelingsopgave. De analist is daarom vooral ontwerper van verdeling. Omgekeerd is elke ontwerper o.a. een analist zoals Enderink e.a. haar positioneren. Ter bevordering van evenwichtige verhoudingen,

an analyst can never just copy the problem formulation of the problem owner who has commissioned the analysis. [Sh]e has to compare that problem formulation to his own analysis of the situation and the problem perceptions of the other actors.[p. 18]

Dat zint een opdrachtgever vaak niet, gewend als zij als functionaris van een organisatie wellicht is geraakt aan een gezagsverhouding met haarzelf als eenzijdige beslisser. Wie verantwoord als beleidsanalist wil, herstel, moet werken, heeft als moeilijkste opgave dan meteen om die opdrachtgever voor de opgave in kwestie op een, zeg maar, netwerkidee te brengen. Als de opdrachtgever niet aan die voorwaarde kan voldoen, is beleidsanalyse zelfs volstrekt onmogelijk zoals Enderink e.a. haar voorstellen. En een afgepoeierde beleidsanalist moet zsm proberen ergens anders aan de slag te gaan ipv medeplichtig te worden aan wanbeleid. Een analist moet ruim gelegenheid krijgen

[to c]larify values and arguments[, for] there will always be implicit or normative issues and ethical dilemmas behind public policy issues. [...] The analyst seeks to improve the quality of the debate by identifying the one-sided or limited nature of arguments or showing where blind spots exist in the debate.[p. 19]

Vaak is en blijft dat juist met de opdrachtgever het grootste ... probleem. De oplossing daarvan vergt vooral vertrouwen van de opdrachtgever in de beleidsanalist annex ontwerper. Vergeet het anders maar. De beleidsadviseur

should further equal access to, and influence on, the policy process for all stakeholders.[p. 20]

Maar het is dus vooral de opdrachtgever die dat vanaf het allervroegste stadium wèrkelijk moet willen, moet bevorderen, enzovoort. Anders is er geen beginnen aan. Moet een beleidsanalist o.a. specialist zijn wat het onderwerp betreft van wat het probleem lijkt te zijn? Ik meen dat zij minstens voldoende kennis moet hebben om vooral ook zgn specialistische argumenten te waarderen. Dat maakt haar – pas – tot alom geloofwaardig bemiddelaar die deelnemers de onvermijdelijkheid, nota bene mits naar hun respectievelijke oordelen evenwichtig afgestemd, van hun respectievelijk verschillende opvattingen kan laten beseffen.

89.14

Minstens dit begin zal je toch wel lezen? Praktisch stel ik daarom hier meteen voor dat je over stelselmatig autorisatiebeheer zelfs zeer spoedig overleg hebt met [X] en {Y} van de Rechtspraak(organisatie). Nemen jullie daarvoor contact met elkaar op? In dit stadium ben ik immers burger, volgens bestuurlijk-ambtelijke praktijk dus buitenstaander en daarom onmogelijk serieus te nemen.

Intussen voorzie ik je, zoals – vooruit, informeel – afgesproken, ook verder van uittreksels uit **Stelselmatig autorisatiebeheer, verzamelde proefteksten**. Ditmaal beperk ik me tot een enkele proeftekst, maar daar staat tegenover dat het dááruit een uitgebreid citaat betreft. De trefwoorden 'standaard' en 'interoperabiliteit' spreken je hopelijk aan. Of begrijp ik nog steeds niet welke taak Forum Standaardisatie heeft? Zet je schrap, hoogste tijd, voor principiële overwegingen.

uit proeftekst nr 27[, zie [aantekening 86.79](#)]:

Klopt, de redenering is nogal ... abstract, zeg ook maar theoretisch. Maar dat kàn dus niet anders, wil je uitkomen op wat infrastructureel praktisch als standaard, maw zo algemeen mogelijk bruikbaar, moet kunnen gelden.

Interoperabiliteit veronderstelt verkeer, met verkeer op z'n algemeenst opgevat als onderlinge omgang. Verkeer veronderstelt dus deelnemers en hun betrekking(en) in de zin van relatie(s).

Verkeersdeelnemers moeten, omdat ze tot elkaar in betrekking staan, hun respectievelijke gedragingen – op elkaar – kunnen afstemmen. Daarvoor wisselen ze tijdig informatie uit: informatieverkeer.

Wat passend (verkeers)gedrag is, hangt af van de (verkeers)situatie. Voor afstemming passende informatie moet daarom nodig en voldoende duidelijke aanduiding van de situatie in kwestie omvatten: context. Anders faalt afstemming. Zolang deelnemers van elkaar al dan niet bewust 'weten' dat zij in een bepaalde situatie verkeren (lees dus ook: met elkaar omgaan), hebben zij geen behoefte aan explicitering met context (en kan toevoeging ervan achterwege blijven). Voor zulke, eh, intieme interoperabiliteit volstaat als expliciet (!) enkelvoudig gestructureerde informatie. Zo van, 'we' verkeren in een woonkamer, dat weten 'we' op voorhand (kortom: impliciet) van elkaar, zodat bank wel dat zitmeubel zal betekenen. Of 'we' spelen Monopoly, dwz met betekenis van bank van dien. Enzovoort.

Dat verandert principieel zodra het verkeersbereik verschillende situaties betreft. Ofwel, iemand kan zonder dat ene bereik te verlaten wisselen van deelnemer in de

ene naar deelnemer in een andere situatie.

Dat begint meteen met méér dan één situatie, maw al vanaf twee situaties; waarborging van interoperabiliteit vergt herkenbare uitbreiding van informatie met context, punt. De ene deelnemer geeft daarmee voor optimale afstemming aan in welke situatie z/hij overige deelnemers aanspreekt.

Verkeersdeelnemers zijn ongeacht, zeg ook met open, verkeersbereik eenduidig te typeren volgens samenstelling van situatie en hoedanigheid. Iemand – maar overigens ook iets, zij het dan passief ipv met een actief aandeel – wisselt met de situatie van hoedanigheid er ‘in,’ enzovoort.

Iedereen ‘weet’ van zichzelf dat z/hij zich naar andere omstandigheden ... anders gedraagt. En wie dat vergeet, mag hopen dat z/hij er prompt genoeg op gewezen wordt.

Zo wordt altijd en alom (!) het – verloop van het – maatschappelijk verkeer geregeld. Een bepaalde regeling veronderstelt 1. een maatschappelijk-verkeerssituatie, 2. daar ‘binnen’ respectievelijke hoedanigheden en 3. per situationele hoedanigheid gedragsbepalingen die afstemming dienen van gedrag door deelnemers volgens zulke situationele hoedanigheden.

Het regelingspectrum loopt van formele wet- en regelgeving via normen en waarden onder de noemer van (sub)cultuur tot en met wat deelnemers eventueel afwijkend voor een unieke ontmoeting afspreken (en de deelnemer met de verhoudingsgewijs overheersende machtspositie door overtreding van wet- en regelgeving resp. normen vaak misbruik maakt van de intimiteit van de gelegenheid). De grondslag voor differentiële gedragsregeling geldt tevens voor zgn digitalisering van informatieverkeer.

Gedragsregeling wat betreft zowel – het bijhouden van – verklaringen van (on)bevoegdheden tot gebruik van digitale voorzieningen als, mits bevoegd verklaard, het regelen van feitelijke toegang ertoe, staat bekend als autorisatie(beheer).

Het bereik van autorisatie neemt sterk toe. Een beknopte historische schets van digitale ontwikkelingen kan verduidelijken dat een apart bedachte, zeer beperkt geldige grondslag destijds prima voldeed ... onder de voorwaarde, inderdaad, van die – overigens stellig eenzijdig, dwz digitaal-technisch en vergaand impliciet, veronderstelde – beperking. Die voorwaarde is daarentegen allang volstrekt ongeldig, maar met alsmaar onbeheersbaardere autorisatie tot voorspelbaar gevolg. Er is dringend behoefte aan stelselmatig passende grondslag.

En dat is dus niets nieuws ...

In organisaties beschikten sommige medewerkers elk over een terminal (ook genoemd: beeldscherm- resp. werkstation). Zo'n terminal was dan op één computer aangesloten; daarmee kon de desbetreffende medewerker één informatiesysteem (lees ook: toepassing) gebruiken. Ofwel, vrijwel volledig impliciete context. Hoogstens waren er verschillende zgn rollen voorzien en kreeg elke medewerker zo'n rol toegekend. Daarmee kon z/hij dan bepaalde mogelijkheden van de toepassing wel en andere dus juist niet gebruiken.

Voor de inventarisatie van relevante rollen werd slechts – het gedeelte van – de organisatie beschouwd waarvan de medewerker de toepassing in kwestie gebruikten. Aan een maatschappelijk beginsel voor regulering van gedragsafstemming dacht daarbij niemand, al helemaal niet omdat autorisatie destijds als aanhangsel gold zonder digitaal-technisch aanzien (maar wel volledig aan, zoals ze tegenwoordig heten, ict-ers overgelaten werd).

Organisaties gingen interne netwerken aanleggen. Daarop werden enerzijds, zeg maar even, alle terminals, anderzijds alle computers aangesloten. Autorisatie vergde – dus – navenant méér uitdrukkelijke context. Slechts aanduiding van rol volstond niet meer. Als contextuele toevoeging kwam er aanduiding van de toepassing bij. Intussen veranderde echter de opzet onder invloed van zo'n netwerk. Voorheen stonden computers gescheiden opgesteld. Daardoor bleven alsmaar uitdijende toepassingen inclusief register(s) noodzakelijkerwijs eveneens strikt van elkaar gescheiden met verspillende herhalingen van zowel informatie – wat dan weer noodzaakt tot afstemming – als programmatuur van dien. Via een netwerk kunnen modules, dwz veel kleinschaliger bouwstenen, echter in meerdere configuraties

opgenomen zijn. Dergelijk hergebruik laat de traditioneel monolithische informatiesystemen annex toepassingen verdwijnen. Daarmee is toepassing echter geen passend criterium meer, in combinatie met rol, voor autorisatie. Daarvoor kwam configuratie resp. enig onderdeel ervan in de plaats. Maar bedoelde modularisering kent vooral een digitaal-technische insteek. Ofwel, een configuratie(gedeelte) is wat regulering van situationele verkeersverhouding betreft niet of nauwelijks geschikt als onderscheidend kenmerk (lees dus ook: voor passende contextualisering) van autorisatie.

Toen kwam óók nog het Internet. Dat is inderdaad eveneens een netwerk, maar met alweer véél omvattender bereik (en nòg omvattender kunnen we ons eigenlijk – nog? – niet voorstellen). De digitaal-technische modulariseringstrend zet zich dóór. Autorisatie is echter alom nog geënt op wat oorspronkelijk per toepassing-in-afzondering volstond: rollen. Dat wringt dus navenant sterker.

Er valt domweg geen greep op te krijgen, zolang een aparte, zeer beperkt geldige grondslag gehandhaafd blijft. Tja, voor ict-ers kan het nieuw zijn om hùn beperkt digitaal-technische opvatting te verlaten en te vervangen door wat als grondslag voor gedragsregeling juist helemaal ... niets nieuws is. Zodra bestuurders dat begrijpen, en vooral wie rechten, bestuurskunde e.d. heeft gestudeerd zou er toch geen moeite mee mogen hebben, kunnen ze ict-ers de rijkere, op stelselmatig verkeer gerichte grondslag voorhouden als ... standaard om te volgen.

Wie beseft dat situationele hoedanigheid de grondslag is voor differentiële gedragsregeling van – het verloop van – willekeurig wèlk maatschappelijk verkeer, zal – moeten – erkennen dat autorisatie voor digitaal informatieverkeer die opzet moet volgen. Daar zijn 'we' door het Internet natuurlijk ook allang aan toe. Als grondslag is dat vooral niet iets apàrts, en dus ook niets nieuws.

Er is tot dusver voor autorisatie, dwz gericht op gebruik van digitale voorzieningen, echter weinig tot niets op die manier zelfs maar geprobeerd. Ook daarvoor blijft de digitaal-technisch zeer beperkt gebleven oriëntatie overheersen die autorisatie op netwerkschaal blijft zien als autorisatie voor een aparte toepassing, maar dan steeds groter. Maar met netwerk tüssen enerzijds deelnemers, anderzijds digitale voorzieningen vergt autorisatie een kwalitatief andere grondslag, te weten geschikt voor open bereik met informatieverkeer.

Voor de zoveelste keer, er is niets nieuws voor nodig, integendeel. We moeten 'gewoon' begrijpen dat digitale autorisatie 'ook maar' regulering van verkeer, in dit geval dus informatieverkeer, betreft. Het relevante verkeersbereik is radicaal open, zeg ook maar stelselmatig. Zoals aangegeven, ligt er wel een drempel. De vanzelfsprekendheid van beperking tot 'eigen' toepassing resp. organisatie(onderdeel) met alles concreet herkenbaar moeten medewerkers verantwoordelijk voor autorisatiebeheer àleren, terwijl ze expliciete contextualisering volgens abstracte(re) variabelen ter borging van eenduidigheid op stelselschaal moeten áánleren. Er zijn geen voorbeelden, het is allemaal nieuw. Hoewel het een overgeleverde grondslag is dat telkens een regeling een maatschappelijk-verkeerssituatie betreft, enzovoort, zijn onderscheidende criteria voor verschillende (!) regelingen nooit op deze manier samenhangend (!) weergegeven. Kortom, digitale autorisatie vergt het opstellen van een stelselmatig overzichtelijke inventarisatie enzovoort van regelingen.

Daarom helpt dringende explicitering van die grondslag als standaard. En dat draait methodisch allemaal om differentiële situationele hoedanigheid.

Ingewikkeld? Als jurist moet jij dat toch kunnen begrijpen, sterker nog, willen begrijpen. Prima, omdat je er stellig enthousiast geraakt door bent, :-) put ik voor strategische argumentatie toch ook meteen maar eveneens uit een andere proeftekst.

uit proeftekst nr 29[, zie [aantekening 86.86](#)]:

Als subject vertoont iedereen gedrag. Dat doet z/hij afhankelijk van omstandigheden. Een ander woord voor omstandigheden is situatie, vandaar: subjectief situationisme. Verschillende subjecten kunnen met elkaar van doen hebben: verkeer. Dat is dus

véél ruimer dan verplaatsingen op de openbare weg waaraan voertuigen te pas komen. Als verkeersdeelnemers beïnvloeden 'wij' elkaar met onze resp. gedragingen, maw over en weer.

Voor als evenwichtig veronderstelde verdeling van gevolgen van wederzijdse beïnvloeding kunnen voor betrokken deelnemers regels gelden. Dat zijn dus gedragsregels, variërend van onuitgesproken informeel tot en met formeel gecodificeerd.

Regels betreffen aanwijzingen aan deelnemers voor afstemming van hun resp. gedragingen. Daarom zijn regels altijd betrekkelijk.

Ze zijn in de eerste plaats betrekkelijk in de zin dat het bereik van veronderstelde werking beperkt is: situatie.

Ten tweede zijn regels betrekkelijk, omdat ze de verhoudingen in zo'n situatie ... regelen. Daarvoor telt onderscheid tussen hoedanigheden, en met de beperking tot een bepaalde situatie zijn dat dus: situationele hoedanigheden. Met gedragsregels per situationele hoedanigheid wordt een subject dat daarin ... verkeert, geacht ze te volgen, waarbij z/hij ervan uit mag of zelfs moet gaan dat andere deelnemers in hun resp. situationele hoedanigheden zich eveneens houden aan dáárvoor geldende regels: afstemming.

De indeling volgens situaties en dan per situatie volgens hoedanigheden kan natuurlijk slechts een ruwe ordening voor gedragsafstemming bieden (als de ermee gevestigde indeling al verhoudingen ... bev-orde-rt die door alle daardoor – eventueel – betrokkenen als evenwichtig worden gewaardeerd; hmm, zachtjes uitgedrukt pakken regels weleens verkeerd uit).

Tja, dat maakt geschillen helaas onvermijdelijk. En rechters noodzakelijk.

Een rechter beoordeelt zowel het unieke geval in het licht van geldige regels als geldige regels in het licht van het uniek geval. Door afweging spreekt z/hij aan beide 'kanten' recht.

De rechtspraak als ... voorziening om zowel ondanks als dankzij heersende regels, nee, dat is geen paradox, alsnog ... recht te kunnen doen aan unieke gevallen doet echter niets af aan praktisch nut en noodzaak ervan (mits regels door de competente wetgevende macht passend onderhouden blijven, uiteraard; hmm, dat blijkt gemakkelijker gezegd dan gedaan).

Hoe dan ook gebeurt verbijzondering van gedragsregels volgens situaties en per situatie volgens hoedanigheden. Lès van – gebrek aan – kwaliteit van daadwerkelijk geldige regels verdient die verbijzonderingsstructuur daarom erkenning als beginsel. Over digitalisering gesproken, gebruik van zulke hulpmiddelen is ook 'gewoon' maar gedrag. Daarom is er geen enkele reden om daarvoor af te wijken van het algemeen geldige beginsel voor gedragsregeling: situaties met hoedanigheden.

Een digitale autorisatievoorziening die volgens dat beginsel werkt, is qua opzet dus geschikt voor toegangs- en gebruiksregeling van welke – verdere – digitale voorzieningen dan ook. Met dat beginsel is, kortom, stelselmatigheid op voorhand geborgd.

De werking van dat beginsel houdt echter niet op bij aanwijzing van een relevante situationele hoedanigheid voor verkeersdeelname. Sterker nog, die aanwijzing betreft vooral kwalificering van het gedrag door de deelnemer(s) volgens die situationele hoedanigheid.

Voor optimaal stelselmatige digitalisering volgt hier ook verder praktisch uit, dat een autorisatievoorziening niet alleen qua opzet van meet af aan op stelselmatig verkeersbereik bemeten kan zijn, maar dat daarmee tevens meteen is voorzien in – facilitering van parameterisering ter – kwalificering van informatieverwerking door taakgerichte voorzieningen (en vervolgens ook een zgn verslagvoorziening).

Voor wie bovenstaande redenering kan volgen en ermee instemt, ligt het gelet op de noodzaak van stelselmatig passende digitale voorzieningen voor de hand om zelfs met voorrang een stelselmatige autorisatievoorziening op te tuigen.

Indien je meent dat er voor bedoelde standaardisatie enzovoort géén taak ligt voor (Bureau) Forum Standaardisatie, moet je dat ook maar zeggen. Ik kan mij zo'n opvatting van jou echter niet voorstellen.

En heb je er vragen over, kritiek op e.d., laat vooral dat ajb weten!
Wanneer j(ulli)e mij willen laten deelnemen aan jullie overleg, verneem ik uiteraard ook dat graag.

89.15

Dat boek(je) geschreven door Tullio de Mauro zet me verder aan het denken. Zo kom ik op regressie. Hoezo? Aan Mauro's historische schets ontleen ik het idee dat – wat moet doorgaan voor – theorie kennelijk telkens, zeg maar, terugkeert naar atomisme. Weliswaar worden steeds maar weer pogingen ondernomen om er iets van variëteit in te krijgen, maar aan onderdrukking blijkt zeker duurzaam niet te ontsnappen. Atomisme, monotheïsme, populisme e.d. bieden daarvoor immers de perfecte illusie. Een heerser resp. elite maakt andere mensen afhankelijk en laat ze dan zowel geloven dat er precies één manier is, niet meer en niet minder, om de werkelijkheid te kennen als wat die zgn kennis is. Dat verdient m.i. de aanduiding regressie, omdat, eh, cultuurbepalers geen zin hebben hun eenzijdig bevoorrecht(s)e – oeps, dat begon als schrijffout – positie(s) op te geven. Ze hebben domweg het gedragsrepertoire niet voor opbouwend aandeel. Hoezo aandeel? Ofwel, atomisme pakt uit als het – terugvallen op – recht van de sterkste. En zolang er krachtsverschillen zijn, werkt regressie tot atomisme annex absolutisme, zucht, om die verschillen bij voorkeur nog te vergroten.

Ik klink weinig hoopvol. Ook regressie, dus. :-)

Over variëteit gesproken, het suggereren van verband blijft me interesseren. Zo vergeleek ik Brouwer niet voor niets met Wittgenstein. Nadat ik voor [Semiosis & Sign Exchange](#) (2002) als hoofdstelling bedacht had dat elk teken tot inschikkelijkheid is, stuitte ik op werk van Gerrit Mannoury, via hem op de werking van de Signifische Kring en zo op werk van Brouwer als kringlid. Mijn tekenbegrip dat zelfs exclusief gedragingenafstemming betreft, blijkt vooral te stroken met een opvatting van Brouwer. Daarvoor knoopte ik allereerst in hoofdstuk 3 met nummer 29a op pagina 105 een voetnoot aan een voetnoot:

This last-minute note serves to acknowledge another precedent. Pursuing my interest in signification, in the early spring of 2002 I discovered from **De Hollandse Significa** (Van Gorcum, 1990; originally published in 1985 in German as a Habilitationsschrift) by H.W. Schmitz how basically similar my anatomy of meaning (see Part ii) is to the concept of communication which L.E.J. Brouwer develops around 1900. Only much later would Brouwer learn about signification and join the Signifische Kring.

Zoals verwoord door Mannoury heb ik dat signifische begrip verderop in hoofdstuk 10 in de hoofdtekst kunnen opnemen:

It is a kind of wireless control of my fellow human beings in a direction which they would not have taken on their own accord.[als geciteerd in **Semiosis & Sign Exchange**, p. 347]

Ik neem aan dat Wittgenstein in het Weense 1928 na het bijwonen van Brouwers lezing géén nader contact zocht. Wie weet had hij anders dat signifische tekenbegrip overgenomen en was dus met zijn latere werk véél verder gekomen in de richting van – beschrijving en verklaring – van variëteit. Hoewel, Brouwer noch Wittgenstein was kennelijk gauw geneigd iets van een ander aan te nemen.

Verrassend, maar dankzij zijn uitleg aannemelijk, vind ik Mauro's toeschrijving van regressieve invloed door Immanuel Kant (1724-1804). Volgens Mauro raakt het rond 1700 her en der opgekomen variëteitsdenken spoedig in verval en

[t]he responsibility (if so it may be called) for this is [also] to be laid [...] at the door [...] of Kant[. **Ludwig Wittgenstein, his Place in the Development of Semantics**, p. 16]

Mauro merkt op dat

Kant's position in the history of linguistic thought is very peculiar.[p. 16]

Omdat

Kant [...] lived and was formed in an environment in which reflections on language were assigned a decisive function in the construction of thought[. ... his] silence on language is difficult to interpret.[p. 17]

Mauro kiest voor het oordeel dat

this silence is not fortuitous.[p. 17]

Zijn verklaring?

[Language appears as a somewhat intrusive reality for thinkers like Kant [...] who are interested in the apriori, [...] who intend to draw up a "systematically ordered inventory of every thing that we possess by virtue of pure reason"[. pp. 17-18]

Daar heb ik op mijn beurt dan wel enig commentaar op. Want ik vind situationisme óók volstrekt redelijk, herstel, pàs redelijk, neem de – natuurkundige – complementariteitstheorie van Niels Bohr. Het kan dus hoogstens de valse indruk van onredelijkheid zijn om aan atomisme eenzijdig de voorkeur te geven boven een feitelijk juist wèl ... redelijke variëteitstheorie. Het moet daarentegen de wèns van tijdloos vāste orientatie zijn, lijkt mij, die de vader is van die gedachte (lees ook: veronderstelling). Wat er "apriori" aan is, betreft de angst voor wat

seem[s] too irredeemably accidental in their being and becoming, too much the daughters of time and transience, too human in their vacillations and incoherencies, too much bound to the individual, too limited to be necessary and universal.[p.18]

Wie dat allemaal niet waar wil hebben, zoals Kant volgens Mauro, maar slechts dè waarheid, absoluut geldig, dus, wil erkennen, belemmert ontplooiing van variëteit. Dat zien gezagsdragers – zijn er uitzonderingen? – graag. Terecht vrezen zij aantasting van oppermacht

suspect[ing] the existence of an explosive charge hidden in unrestricted reflections on language: a charge capable of destroying the foundations of every theory of the apriori and universal concepts, considered as such.[p. 18]

Het politieke verband ontgaat Mauro. Of zie ik spoken? Hoe dan ook, over regressie gesproken,

Kant's silence [on language] had a decisive influence on [...] later [...] thought.[p. 18]

Waar 'we' nu middenin zitten is regressie onder invloed van ict-ers.

89.16

Dank je wel voor je reactie. "Nog steeds niet duidelijk"? Je bent te beleefd. :-)
Configuratie en wat daarmee zoal samenhangt kùnnen zelfs niet duidelijk zijn, althans niet afgaande op wat ik jullie met een conceptversie als documentatie stuurde. Als mijn aandeel heb ik daarin met voorrang opzettelijk zoiets als een functionele positionering geprobeerd te schetsen ter overweging van zakelijke kansen.

Ja, er ontbreekt nog van alles en nog wat aan die documentatie. Graag neem ik

daarom je “voorstel [voor] een virtuele afspraak” aan. Het lijkt mij praktisch om dan als casus één van de, zeg maar, coördinatie-opgaven te bespreken waarvoor de informatieronde daadwerkelijk is ingericht. Voor zover dat zicht biedt op operationele informatie van de ‘klant’ in kwestie, geldt vertrouwelijkheid. Mee eens? Bespreking als casus vergt enige voorbereiding (waaronder, als het aan mij ligt, alvast enige verdere documentatie). Ik laat je/jullie zsm meer weten.

89.17

Ik weet niet waar ik onderstaande analyse voor serieuze overweging kwijt kan. De krant mijn opinie geven heeft m.i. geen zin. Het ontbreekt mij immers volledig aan profiel om aan opschudding te helpen. En opschudding helpt juist ook niet. Heb jij een idee? Heeft jouw kennis, de o.a. voormalig secretaris-generaal van het ministerie van Financiën, er wellicht belangstelling voor? Als hij er eens over wil praten, graag zelfs, hij is zeer welkom.

Het redacteuwenduo Stokmans en Vermeulen schrijft ijverig verder over de Belastingdienst. Ditmaal met **Overheidsfinanciën in gevaar door verouderde ict van fiscus** (in: **NRC**, 16 februari 2023) schreeuwen ze de lezer zelfs vanaf de voorpagina toe.

Ik vind het opnieuw averechtse journalistiek. Wàt er eventueel mis is, verduidelijken ze niet. Aan wat wèl overweging voor evenwichtige voortzetting verdient, komen ze nergens toe. Wat is het verschil nog met roddelpers?

Ik vermoed dat één of meer, eh, betrokkenen ernstig bezorgd zijn en als bron voor resp. met publicatie hopen op verandering. Als dat zo is, geven Stokmans en Vermeulen een partijdige analyse door die ze kennelijk zèlf helemaal niet begrijpen. Dat gaat opbouwend uiteraard niets opleveren, integendeel.

Wat kan een lezer met hun artikel beginnen? Ik houd voor een aanwijzing, en citeer daarvoor uit genoemd artikel, dat

[h]et zogeheten platform Cool:Gen waarop de belangrijkste ict-systemen voor de loon- en inkomstenheffingen draaien, [...] vanaf eind 2026 niet meer technisch ondersteund [wordt].

Cool:Gen als zoekterm leidt o.a. naar het Wikipedia-lemma [CA Gen](#). Het gaat naar verluidt om een gereedschap voor ontwikkeling van ... gereedschappen.

Neem een koffiezetapparaat. Dat is een gereedschap, het woord zegt het al, om koffie te – helpen – zetten. Maar om zo’n apparaat te bouwen wordt uiteraard ook, daarvoor zelfs allerlei, gereedschap gebruikt.

Gereedschap om ict-systemen te bouwen is op zijn beurt ook een ict-systeem. Het ict-systeem Cool:Gen zou dan zo’n generator zijn, vandaar gen in de naam ervan. Het idee is dat volgens bepaalde aanwijzingen (lees: een model) ‘automatisch’ de ict-systemen resulteren waarmee informatie voor operationele taken, inderdaad, bijvoorbeeld voor loon- en inkomstenheffingen, kan worden verwerkt.

Ik geloof er niet in, in zulke generatoren. Wie dat wèl doet, gedraagt zich m.i. onverantwoordelijk en in het geval van de Belastingdienst heeft dat allerwege maatschappelijke gevolgen.

En het zit dus meteen al anders dan Stokmans en Vermeulen suggereren. Want het is niet zo, dat “ict-systemen [...] op [da]t zogeheten platform [...] draaien.” Als generator levert dat platform andere ict-systemen. Ofwel, die andere ict-systemen “draaien” in operationele zin helemaal niet “op” de generator die ze heeft voortgebracht. Nadat de generator een of ander, zeg ook maar gewoon ict-systeem

klaar-voor-gebruik heeft gemaakt, blijft dat gewone ict-systeem domweg dóórdraaien. Of een koffiezetapparaat blijft werken, staat volstrekt lòn van de werking van het gereedschap waarmee het ooit in elkaar gezet is. Overigens is bedoelde werking wèl afhankelijk van weer àndere ‘gereedschappen,’ zoals elektrische-stroomvoorziening.

De Belastingdienst heeft de opzet van gewone ict-systemen blijkbaar afhankelijk ... gemaakt van de generator in kwestie. Dus, indien de generator geen modellen met betekenissenvariëteit kan verwerken, kan hij nooit, herhaal, nooit gewone ict-systemen uitspugen die er wèl mee kunnen omgaan. Dit biedt ook meteen de voornaamste verklaring van vrijwel alom nog steeds falende digitalisering. Er heerst domweg een simplistische opvatting over de opgaven. De aard van coördinatie blijft miskend, alsof verschillen er zijn om te elimineren ipv optimaal op elkaar afgestemd te krijgen. Die opvatting is helaas impliciet en daarom vergaand immuun voor opbouwende kritiek. Nee, een generator die volgens vergelijkbaar simplistische grondslag ‘werkt,’ helpt dus niet, integendeel.

Nogmaals, ik geloof er niet in. Generatoren zijn hoogstens slechts bruikbaar voor het maken van in betekenisopzicht structureel uiterst simpele ict-systemen. En een generator maakt dàt alleen maar ingewikkelder. Kortom, het pakt hoe dan ook averechts uit eraan/-mee te beginnen.

Wie echter helemaal geen idee van variëteit heeft, en in paniek door onbenul enig idee ook niet wil hebben, beschouwt zo’n generator van weersomstuit zelfs dwingend als normatief voor wat gewone ict-systemen moeten kunnen (en, daar is regressie weer, als bevestiging van eigen almacht of, kies maar, ter verhulling van onmacht).

Waarom dat lemma CA Gen als titel heeft ipv Cool:Gen? Als ontwikkelmiddel voor middelen stamt het platform in kwestie uit de jaren tachtig van de vorige eeuw. In de aanhoudende turbulentie van overnames van i(c)t-bedrijven is – wat ik duid als valse illusie van – ook deze generator vaak van eigenaar gewisseld, en zelfs nog vaker van naam. De naam Cool:Gen gold tussen 1997 en 2000. Wellicht is de Belastingdienst er toen aan begonnen? In de naam CA Gen staat CA voor – het bedrijf – Computer Associates. En CA is enkele jaren geleden overgenomen door Broadcom, waarover ook weer Wikipedia vermeldt dat het miljardenomzet en – winst ... maakt.

Waarom acht ik die geschiedenis relevant? Van de ene naar de andere eigenaar die zo’n generator zakelijk exploiteert, hebben er steeds minder medewerkers van de leverancier verstand van, terwijl de leiding van dat bedrijf er steeds meer aan wil verdienen. Een klant zoals de Belastingdienst krijgt er daardoor alsmaar méér moeilijkheden mee èn door. Dat is echter nog tot daar aan toe. Burgers zijn er de dupe van.

Het is niet meer te veranderen dàt de Belastingdienst zo’n generator is gaan gebruiken. Laten ‘ze’ er dan tenminste zsm mee ophouden. Afgaande op het artikel van Stokmans en Vermeulen zijn in elk geval hunnen bronnen niet aan dat inzicht toe. Evenmin plaatsen beide redacteurs op z’n minst vraagtekens. Zij geven aan dat

Cap Gemini [...] in opdracht van de Belastingdienst onderzoek deed.

Hmm, Cap Gemini biedt naar verluidt diensten aan op basis van ... Cool:Gen. Als Stokmans en Vermeulen daarmee

[de] deskundigen [bedoelen die] denken dat vernieuwing niet op tijd zal komen,
mag Cap Gemini blijkbaar voor eigen parochie simplisme prediken. Zo

schreef [da]t bedrijf dat de vervanging van [...] oude systemen een jaar vertraagd was.

De termijn doet er minder toe. Het is stellig – veel – langer. Sterker nog, vervanging lukt nooit pàssend zolang het variëteitskarakter van de opgaven onbegrepen blijft. Wat Stokmans en Vermeulen nalaten, is verslag doen van redenen van zulke vertraging. Althans, als verklaring zegt

vanwege mismanagement

wederom niets. Ik kan me ook niet voorstellen dat Stokmans en Vermeulen het onvermogen tot

dringend[e] modernise[ring van] de ict-systemen

wijten aan de voorspelling dat

Cool:Gen [...] vanaf eind 2026 niet meer technisch ondersteund [wordt].

Volgens het onzinnige idee dat de generator onmisbaar is voor zowel nieuwbouw als onderhoud van ict-systemen, is het immers op z'n vroegst pas met ingang van 2027 dat

[d]e uitvoering van belangrijke politieke wensen [...] er [...] door vast[loopt].

Ik zou willen weten, wie dat besluit tot staking van zgn technische ondersteuning genomen heeft. De leiding van de firma Broadcom? Zo ja, waarom? Heeft het product, hoe het tegenwoordig ook heet, volgens Broadcom soms het einde van zijn commerciële levenscyclus bereikt? Hoera, zou ik zeggen. Nu maar hopen dat Cool:Gen niet wordt doorverkocht voor een, toe maar, doorstart. Wat wil dat trouwens zeggen, géén technische ondersteuning meer? Het lijkt mij dat de Belastingdienst die generator ook verder kan gebruiken. Nee, ik zou het niet doen, sterker nog, ik zou er zelfs prompt mee ophouden.

Hier past het dat ik terugkom op mijn opmerking dat werking van een gereedschap lès staat van gereedschap waarmee het gemaakt is. Omdat het allemáál digitalisering is, zien leveranciers het als verdienmodel om die koppeling juist operationele werking te laten omvatten. Nou ja, zo spiegelen zij het voor. Zo van, altijd alles werkend volgens de laatste stand van techniek en ù hoeft zich er geen enkele zorgen meer om te maken. Wie dat gelooft, zucht, raakt nog eens èxtra afhankelijk en zelfs bepèrkt tot gereedschappen van die ene leverancier (en gebonden aan stijgende prijzen). De noemer waaronder dat alweer sinds enige tijd gebeurt, is de zgn cloud.

Met excuus voor de flauwe woordspeling, dat zie ik nòg minder zonnig. Het zou mij echter niet verbazen, indien de Belastingdienst voor ná 2026 allang het aanbod kreeg èn serieus overweegt om alles-in-de-cloud onder te brengen. Daar zouden Stokmans en Vermeulen achteraan moeten gaan.

Uitgaande van een apàrte generator voor netzo apàrte gewone ict-systemen kùnnen er problemen komen, omdat een gewoon ict-systeem op zijn beurt gereedschappen benut. Die gereedschappen kunnen veranderen. Voor aanpassingen moet het ict-systeem in kwestie dan terùg naar de generator. Die 'maakt' een passende versie, enzovoort. Stel dat het koffiezetapparaat, over door een consument zèlfgekozen afhankelijkheid gesproken, beslist terug naar de fabriek moet als/omdat de

stroomvoorziening wijzigt. Klopt, als de fabriek intussen niet langer bestaat, kan je in elk geval met dat apparaat geen koffie meer zetten.

Inderdaad vermoed ik dat onder technische ondersteuning vooral wordt verstaan, dat de generator rekening blijft houden met veranderingen van gereedschappen waar de resp. gewone ict-systemen 'op' draaien. Als dat er niet meer in zit, bijvoorbeeld als de mogelijkheden van een nieuwe versie van een database(systeem) voor de Belastingdienst van cruciaal belang voor taakuitvoering worden geacht, maar de generator er geen raad mee weet, pas dan zou de generator onbruikbaar raken. Nogmaals, dat is voorlopig géén verklaring voor

de problematische vervanging van [...] verouderde technologie.

De verklaring is wèl dat problemen vooral technisch van aard verondersteld blijven worden. Wat echter met voorrang als verouderd erkenning verdient, is de simplistische opvatting over de structuur van de werkelijkheid en daarmee over (verander)opgaven voor verhoudingen (met verschillen en samenhang ertussen van dien). Als dat filosofisch is, het zij zo. Waarop 'we' ingesteld moeten zijn, nota bene principieel, is veranderlijke variëteit. Daaruit volgt pas welke techniek passend bruikbaar is, dus ook welke techniek niet.

Van dat onmisbaar grondiger inzicht is een instelling, herstel, zijn medewerkers van een instelling kennelijk vèr verwijderd door nog steeds personeel te werven, herstel, dèrven te werven met de mededeling, dat

[d]e nieuwe softwarefabriek van de Belastingdienst [...] als koploper bekend [staat] in de wereld van hightechbedrijven en grote financiële instellingen.[website [Werken bij de Rijksoverheid is werken voor Nederland](#), geraadpleegd begin 2022, zie daarvoor [aantekening 84.48](#), en begin 2023]

Hopeloos? Of proberen 'we' nog iets?

89.18

Zie je in welke impasse we raken, omdat ik uitleg probeer te geven? :-) Je kunt ervan uitgaan, zoals ik eerder aangaf, dat ik het grondig en daarom ook graag met je eens ben. Waarover?

Over vereenvoudiging van inkomenssamenstelling als doel. Inderdaad, wat 'we' rechtsom verspillen, kunnen 'we' beter linksom infrastructureel (lees ook: collectief) regelen. En mijn vader zei dat er van meer belasting betalen toch meer overblijft voor 'eigen' bestedingen. Ook ik vind het redelijk om grenzen aan vervulling van zgn consumptieve behoeften te stellen; bijstand dient bijvoorbeeld niet om een Ferrari te blijven, laat staan te gaan, rijden.

Maar ... voor optimale middelen acht ik mijn instemming met jouw voorkeur, vriendelijk uitgedrukt, van ondergeschikt belang. Want ik zie het nog niet zo gauw gebeuren, dat er politiek draagvlak enzovoort is voor wat jij feitelijk als doel voorstelt. Ofwel, wat doen 'we' in de tussentijd om beheer(s)baarheid te verbeteren? En hoewel ik dus van harte hoop dat jouw voorstel het haalt, lijkt het mij voorts realistisch om, zachtjes uitgedrukt, enige tijd uit te trekken voor de overgang van de huidige (wan)orde naar wat allereerst jouw voorkeur heeft. Ofwel, het bijbehorende middel kan niet (!) van meet af aan louter voor het nieuwe doel bestemd zijn, maar moet aanvankelijk de huidige meuk faciliteren om er vervolgens beheersbaar (lees ook: geleidelijk e.d.) mee aan het vereenvoudigen te slaan. Nee, het bestaande middel is daarvoor hoe dan ook niet geschikt. Anders zou het met toeslagen enzovoort geen puinhoop zijn, nietwaar?

Veranderkundig vind ik het dan handiger om de volgorde van doel en middel om te draaien. Zo'n doeldiscussie raakt immers oever- en eindeloos. Uitzonderingen daargelaten, wie zich ergens – nog – geen concrete voorstelling van kan maken, krijgt angst voor verantwoordelijkheid en door, oeps, regressie gaat energie zitten in het ontlopen van verantwoordelijkheid.

Wat ik voorstel, is een middel dat voor allerlei doelen geschikt is. Dus een middel dat in de loop der tijd van doel kan veranderen. Let wel, die flexibiliteit is hoe dan ook onmisbaar voor beheersbare overgang. En als zo'n middel werkt, helpt dat de doeldiscussie praktisch gericht(er) te krijgen.

Wie durft wel verantwoordelijkheid te nemen voor ontwerp & ontwikkeling van zo'n middel? Nee, je moet dus vooral niet de be-doel-ing ermee uitleggen. Benadruk dat het dient ter verbetering van de huidige uitvoeringspraktijk. Gelogen is dat niet. Zolang niemand ernaar vraagt, en die kans is nihil, zwijg je over het opzettelijke veranderpotentieel.

Je kunt dat "te ingewikkeld vinden." Blijkbaar slaag ik er niet in je het idee te geven dat jouw aanzet, toegegeven, weliswaar eenvoudiger klinkt, maar, sta me ajb mijn ongepolijste vasthoudendheid toe, in ingewikkeldheid blijft steken omdat je je slechts om het doel bekommert. Rara, hoe is dat doel bereikbaar? Daarvoor moet je het middel er bij betrekken (of het verder aan andere mensen kunnen overlaten). Zo liep dat destijds toch prima?!

En is het wel realistisch om je precies op dat doel te richten? Er komt door politiek overleg geheid een – wat – ander doel uit. Stel bezorgde (lees: onbenullige :-) politici vooral gerust met ... overgangsdelen. Een middel is optimaal, als het daarvoor niets uitmaakt.

Vereenvoudiging? Ja! Maar verènkelvoudiging van inkomen is een illusie. Nota bene, vanaf twee inkomensbestandelen telt meteen meervoud. Volgens wiskundig principe maakt het aantal van zulke delen dan niets meer uit. Als je beseft dat strikt enkelvoud onrealistisch is, moet je meervoud aanvaarden, punt (of, nogmaals, dat een zorg van een ander laten zijn). Waarom? Pas dankzij beheersing van willekeurig (!) meervoud, laten zich nodeloze verschillen elimineren. Dat wil je toch helpen bereiken? Ik herhaal dat ik het graag met je eens ben, óók hoe jij dat restant schetst. Waarvoor ik je ook weer met enig commentaar op dat NRC-artikel van enkele dagen geleden probeer te porren, is voor professioneel diplomatiek handwerk. Mijn indruk is dat wij menen dat dergelijke onderwerpen onze burgerlijke bemoeienis verdient. Als we, zoals eerder als ambtenaren, gewoon allemaal wat doen als opbouwende bijdragen? In elk geval ben ik de diplomaat niet.

89.19

Kunnen we 'tussendoor' aan documentatie over KnitBITs blijven schrijven? Ik probeer voor jou telkens een klein 'stapje' te bedenken. :-)

Kan jij ajb een opsomming geven van programmatuur die op client en/of server beschikbaar moet zijn om met KnitBITs een zgn informatieronde allereerst in te richten en vervolgens te laten draaien?

En, toch meteen maar als voorbereiding op een volgende vraag, mag ik KnitBITs dan duiden als een verzameling (programmatuur)componenten?

89.20

Als ik het vriendelijk probeer te stellen, nee, aan het programma van de leerstoel Publiek opdrachtgeverschap in de bouw (TU Delft, faculteit Bouwkunde) heb jij ook

m.i. inderdaad helemaal niets voor ...

Eh, heb jij daarvoor al eens de aanduiding wizard overwogen, althans voor een onderdeel van wat jij ter ondersteuning van de integrale levenscyclus van bouwwerk(en) nastreeft? Zie het Nederlandstalige Wikipedia-lemma [Wizard \(software\)](#). Wellicht ken jij dat allang als geprogrammeerde instructie, zie het Engelstalige Wikipedia-lemma [Programmed learning](#). Tijdens ons gesprek bedoelde ik zoiets ter ondersteuning volgens een reeks van telkens vraag en antwoord voor alsmaar nauwkeuriger, relevanter contextualisering. Ik blijf er bij om voor ingewikkelde opgaven de voorkeur te geven aan een menselijke deskundige als vraagbaak, enzovoort.

Nog even over die leerstoel. Zoals de bijbehorende webpagina vermeldt, "richt [de leerstoel] zich op het professionaliseren [... van] de interactie van (semi-)publieke spelers met marktpartijen." Dat vind ik nogal neoliberal klinken en doorgaans gaat het daardoor juist mis met professionaliteit.

89.21

Oeps, ik vergat je wijzen op mijn pionierswerk [Opdrachtkunde](#). :-) Als je daardoor nog eens extra beseft, dat je 'iets,' laat staan een levenscyclus van, tja, van wat, onmogelijk volledig kunt beschrijven, zou dat bevrijdend moeten werken. Je kunt wèl proberen telkens een 'stukje' vooruit te komen. Meer is mij met dat tekstje natuurlijk ook niet gelukt. Zo blijf ik maar tekstjes schrijven. Klopt, dit is er wederom één. Toch? Af en toe besef ik verband ertussen en geef dat ook aan, zoals dus nu ...

89.22

Zoals ik je begrijp, wil je – met een wizard? – hulp bieden bij het nader bepalen van, zeg maar algemeen, bouwkundige onderwerpen zoals relevant voor overwegingen tot en met daadwerkelijke (be)handelingen. En volgens zo'n nodig en voldoende nader bepaald bouwkundig onderwerp wil je passende aanwijzingen, dwingende richtlijnen e.d. beschikbaar stellen.

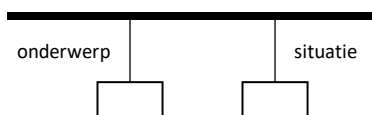
Tja, waar ligt de grens tussen wat zgn bouwkundig wèl resp. niet telt? Het is zelfs gemakkelijker om die kwalificatie te laten vallen.

Ook al begrijp ik je verkeerd, :-) hier zet ik mijn aanzet door.

De keuze van een onderwerp door een gebruiker (!) laat zich à la geprogrammeerde instructie als het antwoord op een meerkeuzevraag duiden. Dat antwoord is voor de wizard aanleiding om aan de gebruiker een meerkeuzevraag te stellen, enzovoort, totdat de wizard een antwoord als enige mogelijkheid bevestigt.

De verschillende mogelijkheden van een meerkeuzevraag bieden evenzovele voorstellingen van situaties. Dat zijn contexten. Door de keuze van een bepaalde context is een onderwerp nader ... bepaald.

Dat is het methodische beginsel van Metapatroon.

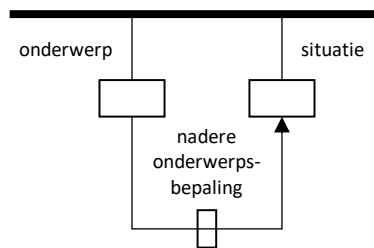

figuur 1

Voor geprogrammeerde instructie telt volgorde. Met Metapatroon gemodelleerd is er een verzameling van onderwerpen waarmee een gebruiker kan beginnen. Daarnaast, zie eveneens figuur 1, is er een verzameling aangelegd met

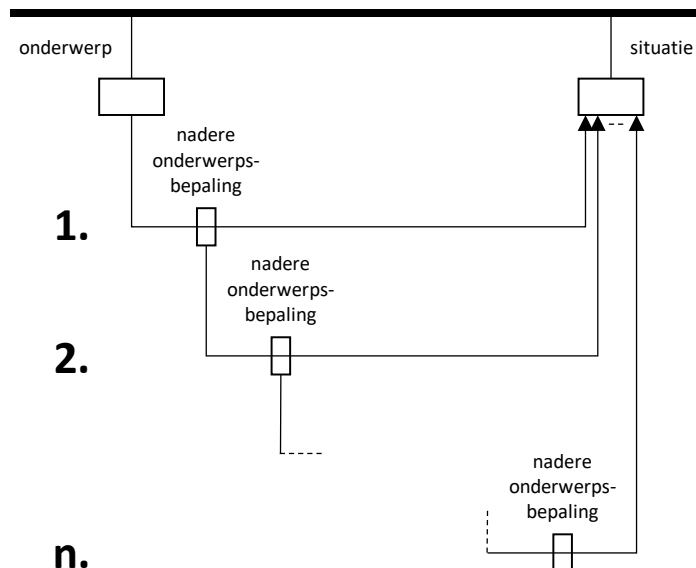
– aanduidingen van – situaties.

Van alle ‘verzamelde’ situaties is een aantal relevant, nota bene in eerste aanleg, voor nadere onderwerpsbepaling. Gestileerd staat dat in figuur 2 aangegeven.

figuur 2

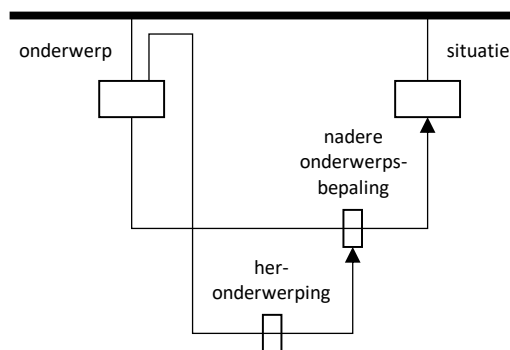
In tweede aanleg kan de onderwerpsbepaling volgens andere situaties worden aangescherpt. Dat kan doorgaan tot de n-de aanleg, zie figuur 3, dwz totdat er geen meerkeuzevragen voorbereid beschikbaar zijn.

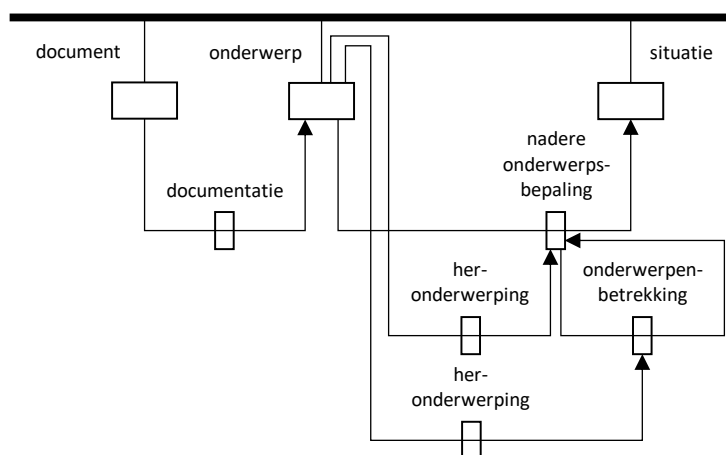
figuur 3

Elke nadere onderwerpsbepaling geldt voor eventuele nòg weer nadere bepaling tov mogelijk relevante situaties als een onderwerp. Dergelijke structuurherhaling (lees ook: recursie) valt met Metapatroon compact te modelleren, zoals figuur 4 toont. Het idee is dat elke nadere onderwerpsbepaling ook weer algemeen als onderwerp geldt. En daarvandaan komt het dan tèlkens tot nadere onderwerpsbepalingen, enzovoort.

Was het maar zo eenvoudig, terwijl dit toch al aardig ingewikkeld is. Zo kan er verband erkend moeten zijn tussen de ene en een andere nadere onderwerpsbepaling, hier nota bene slechts tweeledig opgenomen, met – ook – dat verband – dan verder – te beschouwen als ... onderwerp. Dat is qua structuur met Metapatroon gauw genoeg getekend, zie figuur 5, maar vul het maar eens in resp. houd het maar eens bij. Het is wel zo, zoals figuur 5 tevens toont, dat met de truc van herontwerping naar relevante documentatie algemeen vanuit onderwerp kan worden verwezen. Op zo'n plaatje oogt dat strak.

figuur 4

figuur 5

Tot zover een nogal haastige vingeroefening, louter bedoeld ter overdenking vanuit wellicht een extra perspectief van de reikwijdte van de opgave die jij je stelt. Hoe dan ook laat zich volgens mij de kloof niet dichten met wat op z'n Engels bekend staat, niet voor niets, als tacit knowledge. Dat zou ik daarom, en ik herhaal dat graag als compliment voor jouw deskundigheid, als uitgangspunt voor digitale ondersteuning aanvaarden.

89.23

Dank je wel, maar vergeet het verder wat mij betreft. Want [die man] is hoofddocent aan de TU Delft. Eh, 'wij' betalen zijn salaris, nietwaar? Vanzelfsprekend staan artikelen e.d. die hij in die hoedanigheid schreef opgesomd op de website van de TUD. Maar waarom zijn ze daar niet open raadpleegbaar? Daarvoor moeten 'we' blijkbaar nogmaals ... betalen. Dat weiger ik. Voor wat ikzelf voor opbouwende kritiek houd, verwijs ik naar mijn opstel [Communicatievorm als wetenschapsnorm](#) (2002). Dat heb ik nota bene onbetaald geschreven en stel ik voor iedereen kosteloos beschikbaar. :-)

89.24

Voor wat op z'n Engels Law of identity heet, dient vergaand impliciet kennelijk logisch atomisme als grondslag. Volgens situationisme in gedragsmatig opzicht 'bestaat' er daarentegen de, vooruit, eveneens op z'n Engels uitgedrukt, Law of difference. Ik veronderstel echter eveneens dat er als het ware door-de-verschillen-heen ... iets desondanks hetzelfde is en blijft. Anders ontbreekt de voorwaarde voor

samenhang. Dat gelijkzijnde annex -blijvende moet dus gedragsloos opgevat zijn, zeg ook maar als een gedragsmatig niets, en daarom noem ik 'het' nul-identiteit. Situationistisch geldt aldus tevens de Wet van de nul-identiteit.

Dat maakt de principiële vergissing begrijpelijk met de atomistische Wet van de identiteit, inclusief de weergave ervan als $a=a$. Het symbool a biedt immers géén nadere beschrijving van situationeel verbijzonderd gedrag van enig voor- dan wel onderwerp, maar slechts een algemener geldende aanduiding ervan, verwijzing ernaar. 'Zijn' nul-identiteit, dus.

89.25

Heb je stelselmatig autorisatiebeheer inmiddels voor bespreking door Forum Standaardisatie geagendeerd? Je kunt er voor standaardisatie immers alle kanten mee op. Indien FS nadruk op informatiebeveiliging wil blijven leggen, prima, agendeer het als onlosmakelijk aspect ervan. Talloze vliegen in één klap, en zo. Help ajb dringend noodzakelijke omkering van oriëntatie ermee in beweging te krijgen, dwz wèrkelijk van buiten (maatschappelijk verkeer met reële variëteit van dien) naar binnen (overheid met maatschappelijke zorgopdrachten). Voor alle zekerheid :-) stuur ik je hierbij een vierde – en, wees gerust, dit is meteen het laatste in deze uittrekselreeks – emailbericht met tekstpassages ontleend aan **Stelselmatig autorisatiebeheer, verzamelde proefteksten**.

uit proeftekst nr 7[, zie [aantekening 84.72](#)]:

De kwaliteit van autorisatiebeheer is mede sterk bepalend voor de mate van informatiebeveiliging. (Ook) dat aspect vergt met verruiming van bereik van – digitale facilitering van – informatieverkeer een variabelere oriëntatie. Naarmate het bereik – als beheerdomein – toeneemt, moet nadrukkelijker en zelfs met voorrang rekening gehouden zijn met informatie als insteek voor toekenning van autorisatie.

uit proeftekst nr 9[, zie [aantekening 85.3](#)]:

Voor maatschappelijk bereik van autorisatiebeheer is de noemer van organisatie niet bepalend, laat staan dat iedereen altijd als medewerker van een of andere organisatie deelneemt aan informatieverkeer en slechts als zodanig tot gebruik van daarvoor benodigde voorzieningen bevoegd is. De aanzet voor een juist zo algemeen mogelijk gedachte opzet komt uit op situationele hoedanigheid.

uit proeftekst nr 11[, zie [aantekening 85.6](#)]:

Een individueel persoon neemt 'langs digitale weg' steeds meer deel aan steeds meer maatschappelijk-verkeerssituaties. Zolang organisaties als haar/zijn wederpartijen eenzijdig de verkeersvoorzieningen bieden, leidt tot dat verveelvuldiging van haar/zijn persoonsinformatie resp. tot verveelvuldiging van door die organisaties aan haar/hem verleende autorisaties. Maar stel dat de persoon in kwestie over een enkele voorziening beschikt voor haar/zijn persoonsinformatie in passende soorten en maten. Daaraan is omgekeerd, dat de persoon autorisaties verleent aan o.a. organisaties.

uit proeftekst nr 14[, zie [aantekening 85.63](#)]:

Als gevolg van digitale vernetwerking – maar nota bene ook van veranderde opvattingen over deeltijdwerk, daarmee verwant over functionele variëteit ter bevordering van persoonlijke competentie-ontwikkeling e.d. – zijn 'simpele' beheeromstandigheden verdwenen. Aanduiding van een gebruiker als persoon veroorzaakt verwarring door ondermijning van – voorwaarden voor – functiescheiding, voor nodig en voldoende nauwkeurige controlesporen, enzovoort. De persoon die in verschillende hoedanigheden met voorzieningen handelt (lees hier ook: informatietaken verricht), telt als evenzoveel verschillende actoren (lees ook: personages).

In organisatorisch verband heet een hoedanigheid gewoonlijk een functie.

Verbijzonderingen van een persoon tot actoren volgens verschillende functies zijn op

de schaal van een (informatie)verkeersstelsel echter nog niet onderscheidend genoeg. Dezelfde functionele aanduidingen kunnen – en zullen vaak – in verschillende organisaties resp. onderdelen ervan feitelijk op z'n minst deels verschillende ... functies betreffen. Ter borging van relevante variëteit vergt de proefopstelling bijgevolg de combinatie (!) van een organisatieonderdeel en een functie als verbijzonderingsfactor van persoon tot actor.

En omdat het bereik van autorisatiebeheer niet alleen medewerkers omvat, maar willekeurige deelnemers aan informatieverkeer, vergt de opzet algemenere aanduiding van beide verbijzonderende factoren. Zo is een organisatie een geval van situatie, en een functie een geval van hoedanigheid.

uit proeftekst nr 15[, zie [aantekening 85.65](#)]:

Zeker wanneer/omdat autorisatiebeheer zgn externe actoren als gebruikers omvat, is combinatoriek volgens de aspecten data en proces onontkoombaar. Ter oriëntatie kan m.i. de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) uitstekend dienen. De zgn betrokkene heeft rechten en haar/hem moet dus dienovereenkomstige autorisatie toegekend zijn. Wat het data-aspect betreft gaat het daarbij om de deelverzameling met informatie over haar-/hemzelf.

Waarom moet behalve hoedanigheid (functie) óók situatie (organisatie) meetellen voor de – aldus nota bene samengestelde – noemer voor passende autorisatie? Dat ligt dus aan de schaal van het autorisatiebeheer. De relevante schaal? Internet en zo, maar met een zgn Intranet geldt dat uiteraard ook allang. Nogmaals, schaalverruiming vergt nóg een expliciete verbijzonderingsfactor. En door die factor algemener situatie te noemen, is de uitgebreidere opzet in één moeite door geschikt voor autorisatie voor, zeg maar, externe digitale toegankelijkheid.

uit proeftekst nr 18[, zie [aantekening 86.18](#)]:

Situatie **in combinatie** met hoedanigheid vestigt pas de, zoals het formeel heet, nodige en voldoende voorwaarde voor zgn onderscheidend vermogen op stelselschaal. Daarom luidt de nader verbijzonderde noemer: situationele hoedanigheid.

Het leren omgaan met relevante verbijzonderingen onder de noemer van allereerst organisatorische functies en vervolgens 'in het verlengde daarvan' met situationele hoedanigheden verdient voorrang.

uit een vervolg op proeftekst nr 17[, zie [aantekening 86.20](#)]:

Door opzettelijk te kiezen voor een, zeg maar, open beheerdomein moeten aanduidingen van begrippen ruimer bruikbaar zijn. Dat kan aanvankelijk inderdaad voor enige verwarring zorgen. Want, bijvoorbeeld, waarom noem ik organisatie géén ... organisatie? Dat komt, vind ik althans, omdat op stelselschaal een algemener onderscheidend kenmerk onvermijdelijk is. Dat noem ik situatie, met o.a. organisatie als een mogelijke opvatting resp. invulling ervan.

Voor digitale toegankelijkheid zit beperking tot organisatie in de weg. Dankzij veralgemenisering van (basis)begrippen blijft hun aantal, ik bedoel van zulke begrippen, wèl beperkt en samenhang overzichtelijk.

uit proeftekst nr 19[, zie [aantekening 86.23](#)]:

Maatschappelijk relevant is dat regeling van informatieverkeer op stelselschaal gebaat is bij precieze afbakening van, algemeen gesteld, rechten en plichten. En ... precies daarvoor zijn situationele hoedanigheden bedoeld, dus met ruimere geldigheid dan gebruik van digitale voorzieningen. Dankzij zo'n ruimer geldige noemer past, zeg maar, digitale autorisatie, naadloos in overkoepelende orderingsmaatregelen (zoals wet- en regelgeving).

Over stelselmatige doorwerking gesproken, oriëntatie volgens zo'n ruimst denkbare noemer voor maatschappelijk-verkeersregeling gaat geheel algemener dan autorisatie voordelen opleveren.

uit proeftekst nr 20[, zie [aantekening 86.29](#)]:

Als autorisatie géén cruciaal beveiligingsthema is in de informatiemaatschappij, wat dan wèl?! Merkwaardig toch, dat het zo'n moeite kost om dat besef gevestigd te

krijgen.

Wat principieel telt, is het nodige en voldoende aantal factoren. Stelselmatig kunnen 'we' met twee factoren dus een eind komen. Het is van ondergeschikt belang hoe ze heten.

Je kunt pas een combinatie 'maken,' nadat samenstellende delen ervoor zijn 'gevuld.' Nogmaals, voor passende verbijzondering zijn twee factoren noodzakelijk. Voor intern autorisatiebeheer zijn dat organisatie en functie. Waarom uitsluitend functie (algemener dus: hoedanigheid) niet genoeg is, blijkt een kwestie van schaalgrootte. Daarom zijn voor stelselmatig autorisatiebeheer beide factoren onmisbaar. Voor "rol" als enkele dimensie/factor komen twee verbijzonderende factoren in de plaats: situatie en hoedanigheid. Daarbij zou je hoedanigheid overigens weer rol kunnen noemen, maar dan dus als één van twee factoren. Dat is precies de bedoeling, te weten om dankzij twee factoren variëteit van verhoudingen te faciliteren.

uit proeftekst nr 21[, zie [aantekening 86.31](#)]:

Als de praktijk zich uitstrekt over een zelfs alsmar ruimer bereik, vandaar stelsel, is een alweer wat explicietere theorie (lees ook: leidraad) onontbeerlijk. Zulke uitbreiding maakt beheerwerkzaamheden immers moeilijker en de verantwoordelijkheden zijn groter. Sterker nog, op stelselschaal kan je zoiets als centraal beheergezag wel vergeten. Dat moet federatieve regie zijn. Maar hoe luiden de principiële overwegingen ook alweer? Er is samenhang nodig als er verhoudingen aan de orde zijn. Onder de noemer van maatschappelijk verkeer is dat dus, tja, altijd. Want verhoudingsloos verkeer bestaat niet eens. Ook wat er binnen een zgn organisatie 'gebeurt,' behoort tot zulk verkeer (lees ook: omgang). Een verhouding telt verschillende deelnemers en elke deelnemer levert een gedragsaandeel. Die aandelen verschillen volgens de resp. hoedanigheden van de deelnemers.

Maar ook verhoudingen verschillen. Dat doen ze volgens situaties. Dat noodzaakt tot nadere (aan)duiding van hoedanigheden, en wel situationele hoedanigheden.

Zonodig zijn er voor een situatie(soort) formele verkeersregels geldig verklaard om maatschappelijk verkeer ... geregeld te laten verlopen. Nou ja, dat zou minstens de bedoeling ermee moeten zijn ...

Omgekeerd geredeneerd verschillen hoedanigheden per situatie, omdat gedragsaandelen van verschillende deelnemers zowel van elkaar moeten kunnen worden onderscheiden als tot elkaar 'in verhouding' (lees voor in verhouding dus ook: in samenhang) moeten kunnen staan.

Tot zover een samenvatting van redenen voor nut en noodzaak van zgn situationele hoedanigheden.

uit proeftekst nr 25[, zie [aantekening 86.74](#)]:

Het bereik met autorisatiebeheer door een organisatie moet vanwege vernetwerkte digitalisering tot – ver – buiten de organisatie zelf kunnen reiken, zeg ook maar niet (!) langer beperkt blijven tot wie telt als medewerker ervan. Wie telt trouwens als medewerker? Hoe dan ook valt anders dan met open bereik o.a. wat een ... organisatie met zgn digitale toegankelijkheid nastreeft, nooit verantwoord e.d. door de ... organisatie te operationaliseren.

Indien er per organisatie géén strikt afgebakend, aldus apart, domein voor autorisatiebeheer – meer – geldt, maar daarentegen ook en vooral voor autorisatie een stelsel – en dat is er één – aan de orde is, vergt besturing van autorisatie een samenwerkingsverband à la netwerk ipv hiërarchische inrichting. Elke stelselmatig gerichte verandering moet daar van meet af aan op mikken.

uit proeftekst nr 30[, zie [aantekening 86.87](#)]:

Kenmerkend voor stelselmatige voorzieningen is dat ze verkeer, zeg ook maar verhoudingen, evenwichtig (!) dienen. Digitalisering betreft dan informatieverkeer waarmee verkeersdeelnemers hun resp. gedragingen coördineren.

En omdat ook elke organisatie zoiets als een omgeving heeft waarvan zij afhankelijk is, moet een organisatie voorzieningen die zij treft dus allereerst mikken op facilitering van 'haar' externe verhoudingen. Strikt genomen bestaan interne verhoudingen zelfs

niet; wat zo lijkt, is feitelijk van externe verhoudingen afgeleid.

Er hoort erkenning bij dat een organisatie haar omgeving weliswaar beïnvloedt, maar dat ook en vooral de invloed telt van de omgeving op de organisatie. (Stel dat de omgeving volledig onder invloed van de organisatie zou staan, dan zou er géén ... omgeving zijn, maar alles gelden als 'eigen' organisatie, ofwel 'intern'). Vanwege onzekerheid over omgevingsinvloed moet een organisatie stelselmatige voorzieningen zgn open houden, maw voor zover valt te ... voorzien bemeten op wijzigende verhoudingen.

Je herkent hopelijk dat in de aangehaalde overwegingen nog nergens digitale techniek aan de orde komt. Geef voorrang aan ontwerp van een stelselmatig passende ordening van relevante begrippen. Zo'n ontwerp is noodzakelijke (!) voorwaarde. Want wát digitalisering zoal moet faciliteren, en overigens ook wat niet, moet duidelijk zijn. Anders blijft het uiteraard prutsen.

89.26

En daar zijn Stokmans en Vermeulen alweer. De aankeiler van hun artikel **Fiscus kan plannen niet aan** (in: **NRC**, 22 februari 2023, p. 30) luidt dat

een deel van de [kabinets]plannen [...] onuitvoerbaar [blijkt] door ict-problemen bij de fiscus. Die oplossen zal nog jaren duren.

Nee, "oplossen" lukt zelfs nooit, in elk geval zgn maatschappelijk verantwoord niet, zolang problemen, eh, verouderd opgevat blijven. Ook Stokmans en Vermeulen gaan niet na waaròm, zoals zij rapporteren,

[d]e politieke speelruimte om fiscaal beleid te voeren [...] ernstig beperkt [blijkt].

En die beperking is dus heus niets nieuws. Begin vorig jaar stuurde ik je afschrift van mijn aandeel aan correspondentie, zestien (!) jaar geleden, met de minister van Financiën en de directeur-generaal Belastingdienst. Nou ja, met telkens dezelfde stafmedewerker, vermoed ik zo. Ja, het helpt om regelingen te vereenvoudigen. Maar reductie tot ènkelvoud, en met 'het ene' dan ook nog eens voor altijd gelijk, is niet realistisch.

Moet ik die vier brieven soms opnieuw sturen aan de resp. ambtsopvolgers?

Informatiekundig hoef ik er niets, herhaal, niets aan te veranderen. Ter herinnering :-

) schotel ik je hier een uittreksel voor uit brief nr 4 (en zie [aantekeningen 18.62, 18.65, 19.35](#) en [20.1](#) voor de achtereenvolgens volledige teksten):

[Ik] stel [...] voor om beheersing van betekenis[sen]variëteit tot, zeg maar, brandpunt van veranderingsproces te verklaren. [...] Zo'n oriëntatie is naar mijn overtuiging ònmisbaar, nota bene, juist omdàt er zovele aspecten spelen waarvan er ook nogeens een heleboel onzeker en noem maar op zijn. Dat schreeuwt om expliciete borging van samenhang. [...] Wat ik aanreik is, nogmaals, een oriëntatie waardoor eindelijk stelselmatig verband geldt. [...] B]egrijpt u [...] niet, dat u in essentie kampt met wat ik aanduid als betekenis[sen]variëteit die desondanks onder één noemer (lees ook: stelsel) moet functioneren? [...] Ik ben het ermee òneens dat u "het gebruik van gegevens" zo ruwweg àfwijst als "de kern van [uw] problematiek." Wat ik vermoed, is dat u een overwegend atomair gegevensbegrip hanteert, en dat waarschijnlijk ook nogeens impliciet. Maar voordat er sprake van productief "gebruik" kan zijn, is er daarop afgestemde betekenisordering nodig. U vraagt zich wellicht af, wat is dat nu weer? U kunt zeggen, daar "manifesteert" het probleem zich helemaal niet, maar juist elders "op meerdere fronten." U heeft wederom volkomen gelijk wat die verspreide manifestaties betreft. Maar probeert u het eens met mij eens te zijn. Kunt u begrijpen dat een symptoom nog lang niet "de kern" behoeft te zijn? Daar komt uiteraard de term symptoombestrijding ook vandaan, te weten vruchteloze handelingen vanwege gebrekkige diagnose. De kern is dat uw organisatie allerlei

taken moet uitvoeren, dus met nogal wat differentiatie, maar daarvoor nog onvoldoende toegerust blijkt. [...] Dat is wat ik nu net bedoel met gebrek aan stelselmatige betekenisordening. En of u het trappen noemt, of niet, maar een organisatorische trap, een trap met “standaardisering van de huidige installed base” en/of een trap met “standaardisatie van bedrijfsprocessen” leiden allemaal nergens toe zònder verbindende grondslag voor feitelijke differentiatie, respectievelijk variëteit in uitvoering. In uw geval behelst uitvoering altijd overwegend informatievoorziening. [...] Wat [...] blijf[t] missen, is een strategie met zgn. passende variëteit. Zeg ook maar zo'n focus dat de talloze relevante aspecten enzovoort, dus inderdaad van organisatie tot en met proces, zo scherp mogelijk tot elkaar in opbouwend verband plaatst en in onvermijdelijke veranderlijkheid ook houdt. [...] Er] gelden nu eenmaal onwrikbare informatiekundige wetmatigheden voor de civiele schaal waarop de Belastingdienst opereert.

Tegenwoordig zou ik meteen op mijn allereerste, tja, òngevraagd opgestelde, brief niet eens reactie krijgen. Dankzij destijds hoffelijker omgangsvormen kreeg ik door antwoord(en) tenminste enig zicht op heersende drogredenen. Ze lijken thans ongewijzigd, zelfs èxtra verhard, van averechts werkende kracht. Daar zaten en zitten, vooruit, nog steeds stellig de beste bedoelingen achter, maar wie ergens domweg geen verstand van heeft, komt uiteraard nooit tot een deugdelijke probleemstelling, laat staat tot passende oplossing. Integendeel, valse overtuiging – of is het, ik houd verwijzingen naar regressie er graag in, :-) angstige verhulling van onbenul? – in combinatie met een juist volgens simplisme uiterst comfortabel verdienmodel voor zgn ict-ers maakt problemen alsmaar erger. Ook de Belastingdienst zou, zo melden Stokmans en Vermeulen, kampen met een tekort aan “ict-personeel.” Zij begrijpen dus evenmin dat vermeerdering van het aantal mensen dat zonder besef van noodzakelijke samenhang werkt, problemen met coördinatie – en welke onderwerpen van overheidszorg zijn enkelvoudig? Nee, ik zou het niet weten – in steeds maar hoger tempo ... verergert. En wat voor oplossing van zulke opgaven telt, is met voorrang kwaliteit ipv kwantiteit. Hoe groter het getalsmatige tekort aan ònbekwame ict-ers, des te minder rampzalig pakt hun bemoeienis uit. Het zit weleens mee. Maar voor een informatiekundige koerswijziging moet er, eindelijk, toch minstens één informatiekundig ontwerper met stelselmatige oriëntatie niet ‘alleen’ ingeschakeld, maar vervolgens ook serieus genomen worden. Waar haal je zo iemand echter vandaan? Zie verder, ‘slechts’ iets meer dan tien jaar geleden geschreven, [In de hoop op informatiekundig beroepsperspectief: ontwerpers van infrastructuur voor informatieverkeer zoeken democratische opdrachtgevers.](#)

89.27

Dit is het vervolg op **aantekening 89.13**. Wat commentaar op **Policy-Analysis of Multi-Actor Systems** betreft houd ik het hier op. Ik heb slechts willen aangeven dat èxpliciet volgens subjectief situationisme de aanpak nòg consequent evenwichtiger kan uitpakken dan reeds door Enserink e.a. uitgebreid aanbevolen en toegelicht. Zo wijzen zij er op, dat

[i]n real life, there are few [...] problems with a single problem owner[. p. 25]

Maar over probleem gesproken, wat willen zij met de aanduiding als eigenaar ervan zeggen? Is daarmee soms de actor bedoeld die geacht wordt voor een oplossing te zorgen? Iemand die er als functionaris niet onderuit komt er iets aan te doen, verantwoordelijk kan worden gehouden voor oplossing?

Maar wie heeft dat dan als zodanig bepaalt? Mijn idee is dat èlke actor die telt, maw

belanghebbend is, dáárdóór, vooruit, mede-eigenaar is. De keuze om als belanghebbende erkenning te verkrijgen, ligt in een zgn open samenleving immers principieel bij een actor zèlf. Er bestaat géén zgn eigenaar die actoren kan belemmeren bemoeienis in elk geval te eisen volgens wat zij als hun resp. belangen – gaan – opvatten. Over èn weer vergt dat besef dat

different rationalities play a role, often with conflicting definitions and conflicting interests.[p. 25]

Zo'n belangenstrijd kan echter ook verlamvend werken. Dergelijke strijd wordt dan uiteindelijk beslecht door 'onze' vertegenwoordigers, politiek dus (eventueel getoetst door de rechter). (Want) onder de noemer van het algemeen belang zijn 'wij' allemaal erkend als ... eigenaar. Zo ervaart menig burger dat echter niet altijd ... Hoe dan ook nemen Enserink e.a. aan dat er 'iemand' is die van mening is gaan worden dat er-iets-moet-gebeuren, het-zo-niet-langer-kan. Als actor stelt z/hij daarom een andere actor aan. Dat is wie zij voorstellen als de beleidsanalist. Ja, uiteraard is de analist óók een actor, zodra z/hij zich ermee bemoeit. Meedoen is partijdigheid, punt. Hoe verder? Een beleidsanalist,

confronted with complex situations[,] must first actively explore the problem and problem context in order to formulate an approach.[p. 25]

Het ... probleem :-) is echter dat hèt probleem niet bestaat. Uit subjectief situationisme volgt dat er verschillende òpvattingen bestaan. Waar de analist dus mee aan de slag kan, is de spanning tussen de probleemopvatting zoals z/hij die uit haar/zijn opdracht begrijpt – en dat begrip ervan verandert stellig – met wat z/hij kent als eigen – eveneens gaandeweg veranderende – probleemopvatting. Die spanning loopt vrijwel altijd prompt op, want

[t]he policy analyst has to operate in the field of tension that exists between the problem formulation made known by his [principal] and the knowledge that other actors will view the problem very differently.[p. 37]

Mijn subjectief-situationistische ... opvatting van de opgave van de analist is daarom ondersteuning te bieden bij ontwikkeling van verschillende probleemopvattingen tot samenhang ertussen waardoor elke actor haar/zijn belang(en) gediend weet volgens naar haar/zijn oordeel evenwichtige verhoudingen.

Enserink e.a. blijven naar mijn indruk de opgave van de beleidsanalist te eenvoudig voorstellen met complexiteit als eigenschap(pen) van hèt probleem. Dat vind ik verder blijken uit hun beweringen, dat

[p]roblem definition and system demarcation become essential as different questions get mixed up, address different aspects, affect different stakeholder groups, and occur on different scales. It brings to the foreground such questions as: What is the problem? Where are the boundaries of the system under examination? What assumptions exist regarding the environment of the problem? How much policy space is there to solve the problem?[p. 30]

Dat strookt met de veronderstelling van dè eigenaar, die voor dàt probleem dan opdracht verstrekt aan dè beleidsanalist. Om dringende verandering te forceren, helpt die illusie wellicht waar eenzijdige machtsverhoudingen overheersen. Het effect is daarentegen averechts, zodra emancipatie be- en gevorderd raakt. Wat de beleidsanalist moet doen, en daarvoor met subjectief situationisme ook de passende theorie heeft, is ontleding tot relevante verschillen èn samenhang ertussen suggereren. Weliswaar benadrukken Enserink e.a. variëteitsdynamiek van actoren

en hun opvattingen, maar omdat zij naar mijn indruk volgens – of is het ernaartoe? – het beroepsperspectief van de beleidsanalist redeneren, meen ik dat zij als leidraad voor de analist onwillekeurig voorrang geven aan de opvatting van de beoogde opdrachtgever. Uiteraard moet de analist  rgens mee kunnen beginnen, maar

given that different stakeholders hold different ideas both on what is desired and have different perceptions of the existing (and future) situation, the analyst's task is complicated.[p. 35]

Als modelleermethode/-taal kan Metapatroon dienen. Dat lijkt gauw ... ingewikkeld, maar eenvoudiger kan nu eenmaal niet.

Enserink e.a. komen echter niet af van privilegering van de eigenaar met het hoofdrecht op belang(stelling):

Neglecting the social complexity and ignoring the legitimate concerns of other stakeholders may disrupt policy processes and decision-making.[p. 29]

Wat de ene actor opvat als nodeloze belemmering van voortgang, kan voor een andere actor een verstandige pauze zijn en hopelijk ertoe leiden de zaak af te blazen. Het is in een open samenleving uiteraard geen toeval dat,

[r]ather than focusing debate on the technical opportunity or solutions[,] discussions center on usefulness and necessity and moral justification of solutions.[p. 30]

Maar het is volgens mij dus juist niet

the absence of consensus about a problem in particular that makes problem solving complex and difficult.[p. 30]

Nogmaals, verschillende actoren zullen altijd verschillende opvattingen hebben. Het is  nmogelijk ze tot één en dezelfde opvatting te laten samenvloeien. De opgave is daarom ontwikkeling van verschillen, opdat ze alom opbouwend kunnen samenhangen. Zo'n uitkomst

'includes' the perceptions of [...] parties and [...] is usable as a point of departure for interaction and mutual adjustment between [...] parties.[p. 38]

Afstemming? Geven en nemen? Daar ziet niet elke actor – met nota bene vaak de zgn eigenaar zelfs voorop – het belang van, herstel, haar/zijn belang bij in. Dat vergt rechtsstatelijk gevestigde procedures om een knoop door te hakken.

Volgens subjectief situationisme is het geen verrassing dat

problem-solving processes prove to be extremely unstructured, often resulting in unexpected outcomes.[p. 38]

Het is vaak de zgn eigenaar die zich dat aanvankelijk, voorspelbaar (!) ten onrechte, gestructureerd voorstelde en als evidente uitkomst – instemming met – de vooraf door haar/hem uitgedachte oplossing verwacht. Een bekwame beleidsanalist, zeg algemener ook maar een bekwame ontwerper, weet natuurlijk wel beter.

89.28

Van je opmerking dat “nog steeds niet duidelijk [is] wat precies de software doet en hoe je de software moet configureren voor een eventuele nieuwe klant” heb ik het tweede gedeelte graag als aanleiding genomen voor enige verdere beschrijving. Het eerste gedeelte van je opmerking komt naar mijn idee als vanzelf aan de orde tijdens wat jij als “een virtuele afspraak” voorstelde. Ik neem althans aan, dat discussie losbrandt :-) zodra Martijn Houtman begint met uitleg van “wat precies de software doet” en allemaal kan doen volgens zoveel mogelijk ‘open’

inrichtingsmogelijkheden (zeg ook maar nadere configuraties) van de luttele services.

Oh ja, overigens doet de software ook een heleboel niet. Maar dankzij beheersing van informatieverkeer kan informatie zodanig verzameld raken, dat die voor opgaven – verder – valt te verwerken voor ruimer bereik dan met aparte registers voorzien. Daarmee helpt KnitbITs m.i. een extra markt voor maatwerk openen. Je kunt zeggen dat daar ooit met datawarehouses e.d. een gooi naar is gedaan. Dat legt de drempel echter hoog en daaroverheen is werk voor coördinatie-opgaven dus nooit ècht van de grond gekomen, althans niet naar tevredenheid van opdrachtgevers. KnitbITs legt de drempel opzettelijk laag.

Als je vragen hebt, laat ze ajb weten.

89.29

Laat ik het dan toch maar tussen haakjes zetten. Dat moet Brouwer (1881-1960) welhaast gedacht hebben. Hij wil er immers in de wiskunde op kunnen promoveren. Daarom schrijft Brouwer in **Over de grondslagen der wiskunde** (in: **L.E.J. Brouwer en de grondslagen van de wiskunde**, samensteller Dirk van Dalen, Epsilon, 2001, oorspronkelijk 1907) dat

de oer-intuïtie der wiskunde (en van alle werking van het intellect) [...] het van kwaliteit ontdane substraat [betreft] van alle waarneming van verandering, [maw] een eenheid van continu en discreet, een mogelijkheid van samendenken van meerdere eenheden, verbonden door een “tussen”, dat door inschakeling van nieuwe eenheden zich nooit uitput.[p. 43, paginanummer in heruitgave]

Voor goedkeuring van zijn promotor plaatst Brouwer in die zin stellig opzettelijk wiskunde voorop. Het blijft er echter op neerkomen dat hij, dus in omgekeerde volgorde van vermelding, “alle werking van het intellect [inclusief] wiskunde” onderhevig acht aan hetzelfde “substraat.” Ofwel, zijn proefschrift behandelt grondslagen van het intellect, toegepast op enige zgn wiskundige vraagstukken. In die behandelde toepassingen ben ik niet geïnteresseerd, àls ik ze zelfs al zou kunnen begrijpen. Geïnteresseerd ben ik wèl, zelfs zeer sterk, in wat Brouwer nog algemeen geldiger dan intuïtie voorstelt, en daarom oer-intuïtie noemt. Wat telt als, zeg ook maar, beginsel van cognitief vermogen?

Wanneer een resultaat van denken kortweg inhoud heet, vooruit, een specifieke gedachte, wijst Brouwer er m.i. op dat elke gedachte ge-vorm-d is en daarvoor een algeméén geldig vorm(ings)beginsel (lees dus ook: grondslag) volgt.

Een voorwaarde voor zulke algemene(re) geldigheid is inderdaad dat werkingsvorm zo onafhankelijk mogelijk van inhoudsresultaat ... gedacht moet zijn. Neem een hamer. Als een spijker onderdeel is van dat gereedschap, maar die spijker moet er nog wel even in geslagen worden, is er blijkbaar allereerst een andere hamer nodig om die ene hamer voor gebruik geschikt te krijgen. Maar die andere hamer omvat dus eveneens zèlf zo’n vooralsnog losse spijker, enzovoort. Dat heet oneindige regressie. Ofwel, met zulke hamers komt niemand ooit eraan toe ergens anders een spijker in te slaan. Kortom, praktisch onbruikbaar.

Ik acht het gerechtvaardigd om wat Brouwer als “kwaliteit” benoemt met inhoud te associëren. Dan lees ik zijn stelling als volgt, te weten dat

[het vorm(ings)beginsel] van het intellect [...] is een] van [welke inhoud dan ook] ontda[a]n substraat.

Dat is in absolute zin echter ... ondenkbaar. Want aanduiding van een vorm als vorm vergt op haar beurt inhoud, enzovoort. Brouwer onttrekt zich – bewust? – aan problematisering van zgn oneindige regressie door “alle werking van het intellect” gericht op “alle waarneming van verandering” te veronderstellen. Verstandig, want praktisch, vind ik. Als er in absolute zin een begin en/of een einde is, laat zich dergelijke “kwaliteit” met “intellect” hoe dan ook niet kennen. Daarom is het zinloos om er met een grondslag rekening mee te houden. In resp. met gedachten valt aan betrekkelijkheid nu eenmaal niet te ontkomen. Vanuit het oogpunt van evolutionaire psychologie is juist de crux van cognitief vermogen dat het ermee toegeruste organisme begrip heeft van zijn veranderlijke momentane betrekkelijkheid om zich er dienovereenkomstig veranderlijk naar te kunnen gedragen. Dat geldt dus nota bene ook voor het aandeel van wat Brouwer als “continu” voorstelt. Over cognitief vermogen als gedragsgericht gesproken, Brouwer benadrukt dat

[d]e mensen [...] een vermogen eigen [is] dat al hun wisselwerking met de natuur begeleidt, het vermogen n.l. tot **wiskundig bekijken** van hun leven [...] op grond waarvan levensmomenten uiteenvallen als volgreesen van kwalitatief verschillende dingen [voor] levensgedrag [p. 85] waar wiskundige dingen worden gegeven door hun **relaties** met een gedeelte van de [...] delen van een wiskundig gebouw[. p. 108
 ]In geen geval mag men den ken, door middel van die taalgebouwen iets van andere wiskunde, dan die direct intuïtief op te bouwen is, te kunnen te weten te komen. En nog veel minder mag men menen, op **die** manier de **grondslagen** der wiskunde te kunnen leggen, m.a.w. de betrouwbaarheid der wiskundige eigenschappen te kunnen verzekeren.[p. 111]

Tussendoor merk ik op dat Brouwer reeds met zoveel woorden de betrekkelijkheid van taalgebruik aangeeft. Daar komt Ludwig Wittgenstein (1889-1951) later – soms door Brouwer op dat idee gebracht? – onder de noemer van taalspel op. Brouwer stelt:

Voor welke [...] begrippen men een klankbeeld of schriftteken zal scheppen, [...] deze keuze zal [...] in 't algemeen in elk milieu verschillend zijn. En in het bijzonder: welke gedeelten [...] een taal zullen krijgen [...] zal [telkens] weer op nieuw er van af hangen, welke gedeelten [...] er de meeste toepassing hebben gevonden.[pp. 109-110]

De betrekkelijkheid klopt, maar Brouwer is onterecht behoudend. Taalgebruik is nog betrekkelijker, want kent ook telkens nieuwe “toepassing.”

Ik haal er Metapatroon bij. Besef van altijd en alom slechts betrekkelijke inhoud komt tot uitdrukking door – het trekken van – een horizon. Een horizon is waar gedrag “continu” waarneembaar is, maw niet “discreet” herkenbaar verbijzonderd. Volgens Metapatroon volgt verbijzondering van gedrag-als-inhoud de algemene ... vorm van samenloop van enerzijds object, anderzijds situatie. Ik beschouw met Metapatroon het

samendenken van meerdere eenheden verbonden door een “tussen”

dus beperkter dan Brouwer. Maar juist die beperking laat zich dat “samendenken” herhalen. De verbinding door tweeledige samenloop kan op haar beurt dienen als eenheid die kan worden opgenomen in het

samendenken van meerdere eenheden verbonden door een “tussen,”

enzovoort! Zie [Vlechtwerk van puntige plooien](#) voor zeer beknopte uitleg, en [Metapatroon, handboek stelselmatig informatieverkeer](#) voor veel méér. Terwijl ik de indruk heb dat Brouwer het vooral kwantitatief bedoelt dat

inschakeling van nieuwe eenheden zich nooit uitput,

geldt dat volgens Metapatroon uitgesproken kwalitatief (en daardoor uiteraard ook kwantitatief).

Wiskunde is, algemeen opgevat zoals Brouwer m.i. voorstelt, weetskunde. En een grondslag omvat voor een passend “taalgebouw” tevens een beschrijvings- annex tekenbeginsel. Volgens de semiotische enneade resp. Metapatroon is dat beginsel opzettelijk zgn stelselmatig bemeten. Ik wil maar zeggen, ook – en vooral? – wie Metapatroon gebruikt, ‘doet’ dus aan wiskunde.

Voor – vorming van – elke gedragsverbijzondering veronderstel ik wat Brouwer “continu” acht als situatie (lees volgens Gestaltpsychologie: achtergrond) resp. “discreet” als object (lees ook: voorgrond). Dat levert in zijn termen uitleg op van het tweeledige verbijzonderingsbeginsel van Metapatroon:

Waar dus in die oer-intuïtie continu en discreet als onafscheidelijke complementen optreden, beide gelijkgerechtigd en even duidelijk, is het uitgesloten, zich een van beide als oorspronkelijke entiteit vrij te houden, en dat dan uit het op zichzelf gestelde andere op te bouwen; immers het is al onmogelijk, dat andere op zichzelf te stellen.[p. 43]

Het kenvermogen kàn zich domweg niet absoluut in de zin van volgens iets enkelvoudigs oriënteren. Daarom stel ik de horizon als, zeg maar, grensgeval ook voor als situatie èn object. Daarmee is de horizon overigens niet zozeer “het van alle kwaliteit ontdane substraat,” maar biedt veeleer het van alles voorziene kwaliteitspotentieel.

Oh ja, wat ik houd voor een consistent taal- annex tekenbegrip, te weten dat èlk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is, geeft Brouwer eveneens met zoveel woorden al aan. Dat blijkt uit de zgn afgekeurde fragmenten die samensteller Van Dalen opnam in de heruitgave Brouwers proefschrift;

Of gevoelsvoorstellingen, door eenzelfde woord bij verschillende individuen wakker geroepen, al veel verschillen (of liever: onvergelykbaar zijn [...]), het hindert niet hieraan, dat [...] de daden van de hoorder door de taal met voldoende benadering in de richting, door de spreker gewenst, kunnen worden gedreven; ook al lijken weer de voorstellingen aan die daad verbonden bij verschillende individuen niets op elkaar.[pp. 32-33]

Een teken dient afstemming van gedrag. Verschillende deelnemers leveren nu eenmaal dienovereenkomstig verschillende aandelen.

En eveneens in die afgekeurde fragmenten toont Brouwer zich genuanceerder dan de radicale afwijzing 'Waarover men niet spreken kan, daarover moet men zwijgen' waarop Wittgenstein aanvankelijk uitkomt. Zo houdt Brouwer het

misschien [voor] de beste kwalificatie van **mystiek** een gebruik van de taal, onafhankelijk van de [...] systemen der verstandhouding[... D]an kunnen misschien die [...] gedachten, waarvan de in de [...] syste[...]m[en] levende, de [...] vereenzijdigingen zijn, weer ongetroebeld doorbreken, daar er geen systeem is, dat ze verwringt. [... Dergelijke] taal zal dus voor hen, die in woorden slechts meedeling van [...] systemen [...] verwachten te horen, zinloos zijn.[p. 33]

Hoe moet ik het zeggen? Ik ... geloof niet in mystiek taalgebruik, omdat m.i. èlk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is, punt. En ik meen dat ik een eind kom door het tekenbegrip samengesteld te veronderstellen, zie de [semiotische enneade](#). Een teken is zinloos voor wie er geen verzoek voor afgestemd gedragsaandeel in kan

herkennen. Voor dat er in herkent, is het vervolgens nog de vraag of z/hij bereid is, en zo ja, in welke mate, eraan te voldoen.

89.30

Het boek leek mij een interessant perspectief op de geschiedenis van Nederland te bieden, **Biografie van de dominee** (Ten Have, 2001) door Gerben Heitink. Mijn idee van een dominee was dat z/hij sociaal werker is. Aan dat idee heeft Heitink niets veranderd. Intussen begrijp ik nog steeds weinig tot niets van fragmentatie van kerk- resp. geloofsgemeenschappen. Of doe ik dat juist wel? Door het individu als maat voor geloof te erkennen, is iedereen zichzelf tot kerk. Een dominee is dan 'ook maar' een begeleider. Heitink geeft inderdaad aan, dat

het centrale thema van de Reformatie [in]houdt [dat p]riesterlijke bemiddeling werd vervangen door het priesterschap van alle gelovigen. Vanwaar dan toch de dominee?[p. 13]

Dat is een goede vraag. Voor een antwoord veronderstelt Heitink

dat ontwikkelingen in **het predikantschap** begrepen moeten worden vanuit ontwikkelingen in **de kerk** en dat ontwikkelingen in de kerk begrepen moeten worden vanuit ontwikkelingen in **de samenleving**. [p. 15]

Maar is dat zo, althans, in zo'n enkele richting. :-) Individualisering wijst immers op invloeden in de tegenovergestelde richting. Waar "ontwikkelingen in het predikantschap" volgens Heitink op uitlopen, heeft hij met de boektitel samengevat. Het gaat

gelet op de huidige situatie van kerk en cultuur misschien wel [om] een voorbijgaand beroep. [p. 15]

Ik zou zeggen dat een sociaal werken moet bijhouden wat als sociaal geldt. Ik zie, dus algemener gesteld, dat beroep niet verdwijnen, integendeel.

89.31

Over de muren van stilzwijgen (Boom, 2017) is een bundel. Samenstellers Richard Staring, René van Swaanigen en Karin van Wingerde hebben voor

dit **liber amicorum** [bijdragen] gevraagd [over] thema's waar Henk van de Bunt zich in zijn academische leven mee bezig heeft gehouden [zoals] integriteit en vertrouwen, toezicht en compliance, organisatiecriminaliteit en georganiseerde misdaad en niet te vergeten openbaar ministerie en rechtspleging. [p. 9]

Voor een exemplaar heb ik een voor een kringloopwinkel zeer aanzienlijk bedrag betaald :-) om in elk geval het inleidende hoofdstuk (pp. 9-22) van de samenstellers verder te lezen. Want is o.a. "stilzwijgen," en als dat niet volstaat, vooruit, een [fopvatting](#), niet kenmerkend voor wat doorgaat – ja, opzettelijke woordspeling, zoals ongetwijfeld ook met "over de muren" bedoeld – voor bestuurscultuur?!

Ja, dat lijkt mij ook, dwz dat

vragen [...] naar [hoe] de georganiseerde criminaliteit [...] in staat [is] illegale activiteiten aan het zicht te onttrekken [eveneens] kunnen [...] worden gesteld ten aanzien van misstanden binnen 'respectabele' instituties. [p. 9]

Naar verluidt gaat Van de Bunts

aandacht vooral uit [...] naar de rol van omstanders van illegale praktijken, die eigenlijk wel weten wat er aan de hand is, maar zich om diverse redenen in stilzwijgen hullen. [... Zij hebben] er ofwel geen belang bij [...] om een bepaalde misstand te openbaren (bijvoorbeeld omdat ze er zelf aan verdienen of omdat het

een familielid betreft), dan wel dat zij zich laten verblinden door de respectabiliteit en het vertrouwenwekkende karakter van de dader. Vooral de solide maatschappelijke inbedding [...] houdt de muren van stilzwijgen in stand.[p. 10]

Dat vind ik op z'n minst veel te beperkt voorgesteld. Zo mis ik vermelding van angst voor nadelige gevolgen van inmenging. En wie ergens aan verdient, is uiteraard geen omstander, maar deelnemer. Medeplichtig, dus.

Het klopt in zoverre, dat ergens pas iets aan kan worden gedaan als bekend is dat er eventueel iets mis is. Daders zullen zelf niet gauw met meldingen komen. Daarvoor moeten 'we' het kennelijk van "omstanders" hebben. Tja, dat gaat met de bestuurscultuur vaak ... mis, omdat een overheidsinstelling vaak tevens dient als in elk geval het eerste meldpunt voor "misstanden" met een uitgebreid repertoire om melders angst enzovoort aan te jagen. Weigering van aansprakelijkheid beschouwt de weigeraar zelf doorgaans niet als het uitoefenen van terreur. De klager heeft domweg geen kennis van hoe-het-zit, zodat

[n]aast de maatschappelijke inbedding en het vertrouwen, [...] bij een effectieve afscherming ook de neiging [speelt] om grote misstanden te bagatelliseren.[p. 11]

Daarvoor 'helpt' het dat de behandelaar van een (klacht)melding vooral géén idee heeft van wat er allemaal mis zou kunnen zijn, maar zich desondanks beter geïnformeerd waant en/of als 'opdracht' de afscherming van verantwoordelijke functionarissen bloedserieus neemt. Zo woekert nalatigheid, want dat 'werkt' vergaand voor

delicten [...] die [...] een uitvloeisel zijn van dominante machtsverhoudingen. [...] D]ergelijke delicten [kunnen] eenvoudiger worden ontkend, gebagatelliseerd[, maw] effectief worden afgeschermd.[p. 11]

Wie een ander kan laten weten – allemaal bluf? – eenzijdig over macht te beschikken en die te willen uitoefenen, kan angst inboezemen. Tja, wie durft dan nog? Als nalatigheid via misstanden feitelijk misdaden annex -drijven kan – gaan – betreffen, strookt daar mee hoe

Van de Bunt [...] organisatiecriminaliteit [...] definieert[, en wel] als misdrijven die individueel of groepsgewijs door leden van een gerespecteerde en bonafide organisatie worden gepleegd binnen de uitoefening van organisatorische taken.[p. 14]

Crimineel klinkt nogal, eh, ruw. Maar daar komt voor gedupeerden schending van hun verwachtingen over nota bene (grond)wettelijk geborgde zorg toch op neer?

89.32

Of de titel zo handig is, betwijfel ik. Want wie **Excusez, maar dit is modieus gebabbel** inderhaast letterlijk neemt, bladert prompt verder. De titel van haar opiniebijdrage (in: **NRC**, 26 februari 2023, katern **Opinie & Debat**, pp. 10-11) verwijst naar kritiek die Anna Tilroe heeft op wat zij houdt voor wat ik samenvattend maar even passieve schijnheiligheid en vriendjespolitiek met valse retoriek van dien noem. Wie zij ervan beschuldigt, laat ik hier in het midden. Helaas verhuuld door haar titel, maar opbouwend met algemene geldigheid verdient haar aanbeveling aandacht. Tilroe wijst er op dat

de maatschappij [...] verander[t], de bevolking diverser geworden [is].

Dat noodzaakt er volgens haar toe

zelf [te] bepalen hoe [zulke] meerstemmigheid vorm [te] ge[v]e[n], in plaats van [...] speelbal te worden van onze overgangscultuur.

Dus, blijf niet

angstig [...] volgen wat nog vormloos in de lucht hangt, maar [...] ga [...] vooruit [...] lopen [en een] onafhankelijke houding koesteren [vanuit] onbedwingbare hang naar vrijheid. [...] Leg] op velerlei manieren de vraag voor [...] wat vrijheid inhoudt. De vrijheid om anders te denken, anders te zijn en anders te leven dan is voorgeschreven, in de hoop dat dit 'anders' zal ophouden als anders te worden gezien.

Wat Tilroe m.i. echter mist, is dat enige vrijheid – wat dat ook is – voorwaarde ... vormt voor ook vèrdere activiteiten ter bevordering ervan. Zeg maar dat emancipatie van de één op gang geholpen moet worden door de ànder die er óók versterking van haar/zijn 'eigen' vrijheid in herkent ipv bedreiging. En wat de één heel praktisch kan doen voor de vrijheid van de ànder, is volgens mij vooral door nota bene te beginnen de ànder principieel juist wèl "als anders" te zien. Daaruit kan immers pas ... vorm resulteren van verhoudingen, zodoende van erkenning van respectievelijke aandelen, van bevordering van evenwichtige verdeling, enzovoort. Kortom, afgaande op wat zij als haar menig geeft, denkt Tilroe nogal simplistisch over vrijheid.

89.33

Dank je wel voor de uitnodiging om [...] aan overleg over access management deel te nemen. Als bijlage staat vermeld een – document over een – "pakket van eisen, enkele jaren geleden opgesteld" met de vraag of "d[it] actueel [is] voor de Rechtspraak." Die bijlage heb ik echter niet ontvangen. Bestaat zo'n document überhaupt? :-) Zo ja, kan je mij dat ajb – laten – sturen?

Het document dat ik als bijlage, zelfs in tweevoud, wèl ontving, heb jij mij eerder ter inzage gestuurd. Zie [\[aantekeningen 88.89 en 88.90\]](#) voor afschrift van mijn toenmalige commentaar. Ik voeg er hier graag een ruimere toelichting op het uitzicht volgens stelselmatigheid aan toe, en daarom van dit emailbericht afschrift aan hoofd BFS.

Wat voor digitalisering op z'n Engels access management heet, kent in het Nederlands de aanduiding autorisatiebeheer. De stelselmatige positionering van autorisatiebeheer valt te bevorderen volgens ruwweg twee dimensies. Langs de ene dimensie stop je ermee voor autorisatie slechts je 'eigen' organisatie te overwegen, ofwel met toekenning van bevoegdheden aan 'externe' actoren hoogstens als noodzakelijk kwaad, verstorende factor enzovoort en daarom uitzonderlijk. Als oriëntatie kies je als het ware òmgekeerd, dwz opzettelijk overdreven, voor autorisatie van wie juist géén 'eigen' medewerkers zijn. Wat voor informatieverkeer immers telt, zijn deelnemers eraan. Voor het bestaansrecht van een organisatie moet dat verkeer haar grens kruisen. En als gevolg van zgn vernetwerking laten zich 'externe' actoren nota bene direct voor hun aandelen aan verkeersverloop inschakelen. Nu is de variëteit van 'externe' actoren doorgaans – veel – groter dan van de traditioneel voor exclusief relevant gehouden 'interne' actoren (lees dus ook: eigen medewerkers). Hoe pak je dat verstandig aan? Als je een opzet voor differentiële autorisatie hebt die de variëteit van 'externe' actoren aankan, en maak er voor alle zekerheid dus willekeurige actoren van, past in één moeite door – voortzetting van – autorisatie van medewerkers. Kortom, de

resulterende autorisatievoorziening is stelselmatig (en in ene en dezelfde moeite door dus geschikt voor willekeurige organisaties).

Langs de tweede (verander)dimensie begin je autorisatie als onlosmakelijk thema volgens ruimer, voilà, stelselmatig, verband te beschouwen. De relatie met identiteit was uiteraard altijd al evident. Je moet inderdaad allereerst – kunnen – weten wie een gebruiker is om haar/hem vervolgens pas bepaalde middelen te laten benutten. Voor eenduidige bepalingen op stelselschaal is de identiteit als persoon echter te grof. Variëteit vergt een, zeg maar, tussen- annex schakelbegrip. Dat is situationele hoedanigheid (vooruit, voor ‘interne’ actoren: organisatorische functie). Een hoedanigheid kan je overigens ook – nog steeds – een rol noemen, maar stelselmatig voldoet pas de combinatie van hoedanigheid/rol met situatie. Van een gebruiker is aldus behalve haar/zijn identiteit als persoon tevens de situationele hoedanigheid bekend ‘waarin’ z/hij toegang verkregen heeft tot bepaalde middelen. Die informatie kan als parameters dienen voor selectieve verwerking dóór desbetreffende middelen. Voorbeeld is een burger die gebruik maakt van haar/zijn recht volgens AVG op inzage van persoonsinformatie die een organisatie over haar/hem registreert en gebruikt. Ofwel, met digitalisering laat zich middelenbeheer (Engels: asset management) uitvoeren in samenhang met identiteitenbeheer (Engels: identity management) en autorisatiebeheer (Engels: access management). En die integratie kan resp. moet stelselmatig dan nog verder gaan, te weten inclusief beheer van controlesporen (Engels: audit management).

Op hun beurt kan je beide zgn dimensies samenhangend bekijken. Bijvoorbeeld, wie zich voor autorisatie beperkt tot de eigen organisatie, zet vaak een bijbehorende ‘eigen’ zgn identity provider op. Maar zo apart ‘staat’ die in de praktijk vaak niet. Voor allerlei instellingen, en dat geldt beslist voor overheidsinstellingen, moet borging feitelijk zelfs afgeleid zijn van de BasisRegistratie Personen (BRP) als zgn authentieke registratie. Maar die afleiding maakt het vaak extra risicovol, afstemming nodeloos ingewikkeld, nog afgezien van hogere kosten door dupliceringen.

Dankzij stelselmatige opvatting komen verreikende mogelijkheden voor standaardisatie duidelijker in beeld. Ze zijn minstens de moeite van – verdere – verkenningen waard.

89.34

Het katern **Wetenschap** van zaterdag 25 februari 2023 (in: **NRC**) is gewijd aan kunstmatige intelligentie, vaak afgekort als AI vanwege artificial intelligence als Engelse aanduiding. Ik herhaal nog maar eens, dat de zgn intelligentie behoort tot wie het model inclusief verwerkingsinstructies opstelt. Wie? Een mens, dus. Maar een machine kan, mits voorzien van enig model/instructies, toch verdere modellen/instructies afleiden? Als dat gebeurt, is dat dan niet ... intelligent? Nee, ik vind van niet, wat ik met afleiden probeer aan te geven. Welke afleiding dan ook blijft immers ‘binnen’ de mogelijkheden van het, zeg maar, oorspronkelijk menselijke model plus instructies. Maar kunstmatig, dan? Dat treft, wanneer een mens informatie niet zelf verwerkt, maar dat een hulpmiddel (met een duur woord: artefact) kan laten doen. Daarom moet het model met instructies geschikt voor kunstmatige verwerking, door een hulpmiddel, dus, beschreven staan; dat heet programmatuur. Inderdaad, zo beschouwd is er met elke verwerking door welk hulpmiddel dan ook sprake van kunstmatige intelligentie. Intussen is er niets wonderlijks aan. Dat kan ook niet, punt. Wat intelligentie betreft, zit er altijd een mens ‘achter.’ Z/hij is en blijft aanspreekbaar op, kan resp. moet als verantwoordelijk voor gevolgen van

kunstmatige verwerking naar 'voren' worden geroepen. Hoe simpel of juist ingewikkeld een model enzovoort is, maakt daarvoor principieel niets uit. Wat zgn specialisten modelleren annex programmeren is inderdaad voor verder iederéén gauw ònnavolgbaar, ònbegrijpelijk. Maar wonderlijk, nee. De schijn van onverklaarbaarheid kan echter gevoel van afhankelijkheid, machteloosheid aanwakkeren en voor iedereen – behalve voor zo'n specialist – wèl begrijpelijk tot bezorgdheid leiden. Nogmaals, dat verandert in beginsel niets aan wie verantwoordelijk 'daadwerkelijk' is voor gevolgen van inzet van een middel. Er valt geen enkele verantwoordelijkheid af te schuiven op het middel in kwestie. Wat helaas blijft, is dat ontwerper, producent, leverancier, eigenaar, gebruiker e.d. gaan steggelen over resp. aandelen in verantwoordelijkheid (lees: afdoening van schade). Voor de zoveelste keer maken 'we' het ons nodeloos moeilijk door AI als iets aparts te beschouwen, waarvoor o.a. nog een passende ethiek moet worden ... ontworpen. Vervang ook AI gewoon door middel, klaar. Ja, stelt Jeroen van den Hoven in het artikel **We hebben AI en het kan wat. Wat moeten we nu?** (pp. 10-12) van Sjoerd de Jong,

morele overwegingen moeten al in de ontwerpfase van een systeem worden meegenomen.[p. 11]

Klopt, wat er met ontwerpen mis gaat, werkt uiteraard dóór. Inderdaad, extra opletten. Geeuw, dat mag echter geen nieuw besef heten, Van den Hoven klopt zich er nog maar eens voor op de borst en geen journalist die er een kritische vraag over stelt,

[w]aarin [...] Nederland [...] voorop[...]loopt[, ...] dat wij de bakermat zijn van dit soort denken.[p. 11]

Heeft Van den Hoven zèlfs weleens een ... artefact ontworpen? Helaas is vanaf ontwerp(en) nog steeds (!) nalatigheid aan de orde. Het werkt daarom averechts om onder een ten onrechte nieuwe noemer te doen alsof er iets nieuws aan de hand is dat ... dus nog tijd nodig heeft om, eh, goed geregeld te krijgen. Zo worden prutsers en profiteurs feitelijk vrijgeleit, en zodra aansprakelijkheid onder de ene nodeloos verbijzonderde noemer geregeld is, raakt zo'n volgende schijnnoemer in zwang met gretige medeplichtigheid van zich kennelijk onverantwoordelijk wanende academici, enzovoort. Van den Hoven bluft wervend voor 'zijn' Digital Ethics Centre kortzichtig verder over

zulke moreel-technische innovatie, echt iets nieuws neerzetten.[p. 11]

Zucht, dat is allemaal allang geregeld, want algemener. En zo staat dat katern kritiekloos vol met vooral flauwekul.

89.35

Ik ben blijkbaar niet de enige die zich ergert aan het katern **Wetenschap** van zaterdag 25 februari 2023 (in: **NRC**). Meteen op maandag, dus in de **NRC**-editie van 27 februari, krijgt Vincent Icke als opiniebijdrage **Artificial intelligence is niet intelligent** geplaatst. Bekend, wat zeker helpt om publiek een mening gegund te krijgen, als "hoogleraar theoretische sterrenkunde" wil hij graag kwijt dat naar zijn oordeel

de AI zoals die wordt ontwikkeld door Big Tech [...] een brutale manier [is] om klanten uit te buiten. Dat heeft AI dan gemeen met de meeste neoliberale bedrijfsmodellen

(‘Wij de winst en jullie de gebakken peren’), maar het betekent niet dat AI intelligent is. De term AI is een ‘frame.’

Na enige welkome uitleg ter demystificatie stelt Icke vast:

Om echt iets te begrijpen is AI nutteloos en soms zelfs tegenproductief, maar het kan wel bijzonder gevaarlijk zijn.

Wat ik de crux acht, heeft hij eerder echter reeds opgemerkt, zij het tussen haakjes. Dat betreft de – vergrote – kans op maatschappelijke wanverhoudingen door verantwoordelijkheid te ontlopen. Dat leidt, nee, dus niets nieuws, tot enerzijds voordelen (winst), anderzijds nadelen (spreekwoordelijke gebakken peren). Zoals Icke voorts aangeeft, een middel

is niet gevaarlijk, maar de baas ervan des te meer.

Verantwoordelijkheid resp. aansprakelijkheid moet voor welk middel dan ook zo duidelijk mogelijk geregeld zijn. Dat is uiteraard ook allang vergaand gebeurt. Uiteraard, er kunnen voor gewijzigde verhoudingen of, nog beter, in het vooruitzicht er op, aanpassingen van maatschappelijk-verkeersregels nodig zijn. Maar verantwoordelijkheidstoewijzing als beginsel zie ik liever niet veranderen.

89.36

In het kader van ons informele, meerjarige onderzoeksproject in de veranderkunde in de publieke sector heb ik wederom enkele opmerkingen. Is bestuurscultuur wellicht een eufemisme voor endemisch onvermogen? Derk Stokmans heeft het er maar druk mee. Hij rapporteert met zijn artikel **Tijdperk-Rutte: bewust negeren Groningse schade** (in: **NRC**, 25 februari 2023, pp. 2-3) over het ...

rapport van de parlementaire enquêtecommissie naar de aardgaswinning in Groningen. [... D]e conclusie die zich opdringt [is er een van] het bijna totale onvermogen, soms grenzend aan onwil, van de Nederlandse overheid om zichzelf te corrigeren.

Dat klinkt defaitistisch, alsof fouten onvermijdelijk zijn. Dat zijn ze uiteraard met, althans zoals Stokmans de beschrijving door de commissie doorgeeft,

een openbaar bestuur dat volstrekt naar binnen gekeerd is, overtuigd van het eigen gelijk, doof voor signalen van buiten en voor waarschuwingen van de eigen toezichthouder.

Maar dat kan allemaal wel, en mijn indruk uit eigen ervaringen is helaas weinig anders, maar ... is er nu ècht niets aan te doen? Als het inderdaad zo is, dat

de regering dwang van de rechter nodig [heeft] om zich aan haar eigen wetten beloften te houden,

en dat er dan nòg weinig tot niets gebeurt, of het moet zijn dat

[o]nder politieke druk [...] complexe en onwerkbare noodoplossingen [worden] bedacht, waardoor voor getroffen en de zaak vooral verslechtert.

Het is allang duidelijk dat slechts de òmgekeerde aanpak – nog enige verwachting van – soelaas biedt voor opbouwende veranderingen. Zeg maar, stille diplomatie, vertrouwensrelaties. Daar experimenteer ik overigens al sinds jaren mee. Nee, dat levert weliswaar ook niets op, maar ‘mijn’ mislukkingen laten zich eenvoudig verklaren door diplomatiek ... onvermogen. :-) Tja, de fout die ik blijf maken, is om ook meteen maar aandacht op reële variëteit van maatschappelijk verkeer gericht proberen te krijgen. Het lijkt mij immers de evidente opgave van het openbaar

bestuur, en ik kan mij kennelijk niet inhouden om dat zelfs te benadrukken, om te zorgen voor, zoals het in het Engels uitgedrukt volgens The Law of Requisite Variety heet, passende sturingsvariëteit. Hoe kan bij mensen met “naar binnen gekeerd[e]” loopbanen besef gaan dagen dat “naar binnen gekeerd” blind houdt voor wat er wèrkelijk gebeurt, buiten, dus? Hoe laat zich hun interesse aanzienlijk ruimer wekken voor wat natuurlijk ook hùn samenleving is, en hoe die met onloochenbare – ook nog eens veranderlijke – variëteit van dien optimaal bestuurd kan, herstel, moet worden? De, zeg maar, aardgasaffaire doet mij o.a. aan de paspoortaffaire terugdenken. Vergeleken met deze latere was die eerdere eigenlijk vooral komisch. De gevolgen van het gelijksoortige bestuurlijk tekort waren maatschappelijk nauwelijks merkbaar, wat leidde, herstel, wat kon leiden tot een politieke operette-voorstelling.

89.37

Als iemand klinkt alsof z/hij niet weet wat hij zegt, kan het zijn dat z/hij niet wil zeggen wat z/hij weet.
Opzettelijk zwijgen is ook zeggen.

89.38

Taal van kennis is kennis van taal.

89.39

Een verzoek tot inschikkelijkheid is vaak verdedigend bedoeld, ofwel om een ànder af te leiden opdat z/hij op haar/zijn beurt dáárop reageert en aldus zelfs niet komt tot een verzoek waarop de één beslist niet wil ingaan.

89.40

Zie onderstaand voor een concepttekst. Kan je er ajb naar kijken, en mij laten weten of hij in jouw, zeg maar, verandertactiek past? Zo niet, uiteraard ook graag duidelijk laten weten.

89.41

Als zodanig moeten veronderstellingen voor algemeen (lees ook: absoluut) geldig gehouden – blijven – worden voor het bereik waarvoor ze zijn ... verondersteld. Ofwel, hoe minimalistischer zulk absolutisme telt, des te meer kan resp. moet er betrekkelijk worden uitgelegd.

Brouwer pleit vergaand voor relativisme. In **Over de grondslagen der wiskunde** (in: **L.E.J. Brouwer en de grondslagen van de wiskunde**, samensteller Dirk van Dalen, Epsilon, 2001, oorspronkelijk 1907) veronderstelt hij, dat

[h]et enige aprioristische element in de wetenschap [...] de tijd [is]. [p. 93, paginanummer in heruitgave]

Dat betreft volgens hem

de oer-intuïtie der wiskunde [die] samenvalt met de bewustwording van de tijd als verandering zonder meer[. p. 93]

Dat tijdsbesef leidt dus tot – het kennen van – volgorde door verandering. Daaraan verbindt Brouwer een opvatting over “**objectiviteit**.” Hij begint zijn toelichting met de bewering, dat

men [...] de **massa** der lichamen objectief [noemt], en [...] daarbij [denkt] aan haar onvernietigbaarheid[. p. 91]

Ik ga er wat aan sleutelen. Zo meen ik op een zgn cirkelredenering te kunnen wijzen en aldus nog weer duidelijker op de noodzaak van enige veronderstelling als poging om er tenminste voor het veronderstelde werkingsbereik geen, herstel, zo weinig mogelijk last van te krijgen. Dus, wat kan Brouwer – in die tekstpassage – onder “lichamen” verstaan? Ik zou zeggen: objecten. (Ook) hij komt er niet onderuit om wat hij wil verklaren met zoveel woorden te ... veronderstellen. Brouwer geeft als gangbare opvatting aan, want “men noemt” het zo, schrijft hij, dat er aan “lichamen,” maw aan objecten, iets, vooruit, *extra* objectief[s] is, te weten “de massa” ervan. Ook die term vervang ik hier. Van “massa” maak ik *wezen* (lees ook: essentie, kern). Wie meent dat een object (lichaam) een *wezen* (massa) heeft, wil zeggen dat het daarmee gaat om wat er onveranderlijk, inderdaad, onvernietigbaar is aan het object (lichaam) in kwestie. Brouwer benadrukt het nut, want

men [heeft] opgemerkt, geschikte coëfficiënten voor [objecten], [waarbij die coëfficiënten] [wezens] genoemd, zo te kunnen invoeren, dat men dikwijls systemen als wat men noemt ongeveer geïsoleerd kan beschouwen[. p. 88]

Nogmaals, waar hij “lichamen” schrijft, heb ik dat ter veralgemenisering dus veranderd in objecten resp. “massa’s” in *wezens*. En uit de aanname van “onvernietigbaarheid” zou volgen dat een zgn *wezen* “geïsoleerd kan [worden] beschouw[d],” sterker nog, zich slechts “geïsoleerd” laat kennen. De voorkeur volgens zulke, zeg maar, *wezens*aanname, zo duidt Brouwer,

heeft waarschijnlijk zijn oorsprong daarin, dat het bouwen van rigide constructies en mechanismen de mensen het meest vertrouwd is, en dat men de rigide lichamen het gemakkelijkst in hun gedrag beheerst [en daarom] ook hierin, dat zó het zeer grote vertrouwen op de onveranderlijkheid der wetten, die de vaste [objecten] beheersen, de illusie ‘de natuur te kunnen beheersen’ versterkt.[p. 89]

Dat gaat echter geheel mis met “constructies en mechanismen” zonder zgn passende variëteit, spreekwoordelijk o.a. uitgedrukt als: De kruik gaat zo lang te water tot hij barst. Ontkenning van reële variëteit laat

rigide-mechanische interpretaties [...] in het algemeen zeer ingewikkeld worden[. p. 89]

herstel, gauw volstrekt onbruikbaar, punt. Over “geïsoleerd [...] beschouwen” merk ik nog op, dat er de veronderstelling aan is verbonden dat voor objectiviteit kan worden geabstraheerd van wie beschouwt, ofwel van het subject in kwestie.

Maar daar komt Brouwer met zijn relativering. Ook in het volgende citaat heb ik niet alleen wederom “massa’s” vervangen door *wezens*, maar ditmaal voorts opzettelijk enkele woorden weggelaten die de strekking m.i. nodeloos beperken. Zeg maar ‘naar’ Brouwer geldt m.i. algemener, dat

[wezens] niets zijn, dan door hun invoering het [...] beeld vereenvoudigende coëfficiënten, die bij de [...] transformaties, die de [...] verschijnselen afbeelden, invariant blijven.[p. 91]

Ik zou zeggen dat Brouwer met een verschijnsel een verandering van een object bedoelt. Wat als onveranderlijk aangenomen wordt, zijn dan die zgn “coëfficiënten” of, samengevat, het *wezen* van het object in kwestie. Nota bene, zo vervolgt Brouwer, voor wat doorgaat voor het *wezen* moet

men bedenke[n], dat dit [...] beeld willekeurig zou zijn gekozen, op grond van zijn eenvoudigheid en bruikbaarheid weliswaar, maar toch willekeurig; dat men het enerzijds, zij het geforceerd, zo had kunnen bouwen, dat de [wezens] bij **alle**

bekende verschijnselen invariant blijven, maar anderzijds ook zo, dat ze slechts bij zeer weinig verschijnselen of zelfs, dat ze in het geheel niet optreden.[p. 91]

Voor Metapatroon heb ik voor het laatste gekozen. Aan een object ken ik géén wezen toe. Ik ga daarentegen uit van gedrag. Een geval van gedrag acht ik altijd en alom betrekkelijk, en wel resulterend – gedacht – uit samenloop van een object en een situatie. De aldus verschillende (!) situationeel verbijzonderde gedragsaandelen laten zich slechts objectief, dwz vertoond door wat desondanks hetzelfde object lijkt, samenhangend aanzien door de veronderstelling van een iets dat gedragsmatig ... niets is. Kortom, mèt de veronderstelling van een object veronderstel ik dè nul-identiteit ervan. Vooruit, dat is inderdaad hèt wezen in de zin dat er zelfs niets aan kàn veranderen, maar meer dan gedragsmatig niets sluit ik voor nul-identiteit principieel uit.

Als de reikwijdte van wat als “invariant” voor een object geldt, veronderstel ik onder de noemer van gedrag als samenloopvervolg dus – een – situatie. Wat telkens “willekeurig [wordt] gekozen,” betreft daarom ook en vooral wat als relevante situatie telt. En uitgaande van een situatie kan een zgn subject, dwz een object dat zijn situationele gedragsaandeel mede door cognitief vermogen voortbrengt, steeds een situatie volgens een ‘kleinere’ maat kiezen, enzovoort. Dat vind ik behoren tot wat Brouwer oer-intuïtie noemt. Voor situ(ationalis)ering geldt m.i. daarom dat

deze [zich] ontwikkelt [...] uit haar oer-intuïtie in een door vrije willekeur geleide zelfvermenigvuldiging[. p. 102]

Brouwer knoopt er een kritiek op veronderstellingen van Immanuel Kant aan vast. Die parafraseer ik hier volgens de veronderstelling van samenloop tussen object en situatie:

[D]e enige synthetische oordelen a priori voor de uitwendige ervaring, en tevens de enige synthetische oordelen a priori in het algemeen zijn dus die welke worden afgelezen als [samenlopijge] bouwmoegelijkheden op grond van de oer-intuïtie van tijd [en] van [samenloop als tweeledige factor van] veelenigheid, m.a.w. [in een model volgens Metapatroon] worden afgelezen als moegelijkheden van [knoop]punt[...]en op het continuüm.[pp. 102-103]

Overigens laat zich door zulke recursief variabele situ(ationalis)ering eveneens een “beeld” vormen van het ... geval van algemeen (lees ook: grenzeloos) geldig gedrag (lees ook: eigenschappen). Kies daarvoor als situatie wat oneindig heet (ook: samenvalt met het “continuüm”).

Explicitering à la Metapatroon van recursief variabele situ(ationalis)ering en voor een object de veronderstelling van nul-identiteit helpen om ook de bewering door Brouwer te verduidelijken, dat

[d]e waarde der “verklaringen” [...] ligt] in de splitsing, die zij het waargenomene doen ondergaan in een **essentieel** en een **toevallig** gedeelte[. pp. 89-90]

Zoals Brouwer zich uitdrukt, houdt hij nog overgeleverde “waarde[ring]” aan. Hoe “willekeurig [een] beeld [ook is] gekozen,” àltijd is volgens hem die “splitsing” aan de orde. En daarbij telt wat als “essentieel” geldt zwaarder dan wat valt te duiden als “toevallig.” Het ene laat zich kennelijk consequent verklaren, het andere slechts als ... toevallig, zeg ook maar minder wetmatig.

Ik zie dat dus anders. Het splitsingsmoment valt eerder. Uitgaande van objectcontinuïteit dankzij ‘zijn’ nul-identiteit betreft “splitsing” wat telt als relevante situatie. Voilà, de samenloop van een object met een situatie vind ik een ... toeval.

En als samenloop is de aanduiding als ... geval passend. Het bijbehorende aandeel in gevalsgedrag van zowel object als situatie is daarom volledig ... toevallig (en voorzover hun samenloop reikt dan inderdaad ook volledig essentieel). Brouwer is zoiets inclusief recursiviteit (lees: herhaling van structuurbeginsel) overigens reeds op het spoor. Althans, die indruk krijg ik door wat hij “veld” noemt te vervangen door situatie, zoals ik in het volgende citaat heb gedaan:

[E]en “verklaring” die doel treft, opent een [situatie] van inductie; is d[ie situatie] van inductie afgeweid, dan verliest de verklaring haar actuele betekenis; men zal dan van het daarin nog essentiële een nieuw gedeelte afscheiden, en als toevallig beschouwen, om zich zodoende een nieuw[e situatie] van inductie te scheppen.[p. 90]

Hij vermeldt er een, zeg maar, vuistregel bij waarmee ik graag mijn samenloop van recursiviteit van samenloop vind stroken:

Aanleiding en aanwijzing tot de keuze van die afscheiding geeft dikwijls de ontdekking, dat twee tevoren niet als samenhangend bekende, ieder aan een eigen regelmaat gebonden, verschijnselgroepen onder elkaars invloed kunnen komen, d.w.z. dat ze, in elkanders nabijheid gebracht, elkanders isolement kunnen storen.[p. 90]

Ik heb dat als, hmm, metatheorie streng geformaliseerd door – mogelijkheden van – samenloop tot twee “verschijnselgroepen” te beperken, waarvan de ene geldt als object en de andere als situatie. Het resultaat is een aldus verbijzonderde zgn verschijnselgroep, in mijn termen dus een situationeel object. Volgens recursiviteit kan dat situationele object op zijn beurt als object en/of situatie in allerlei samenlopen betrokken gedacht zijn, enzovoort door te, ik citeer Brouwer rustig verder,

trachten, in het [...] beeld van elk van beide de essentiële delen zo te kiezen, dat deze als twee toevallige modificaties van eenzelfde continu gebied van mogelijkheden, en dat met zo groot mogelijk gemeenschappelijk essentieel element verschijnen.[p. 90]

Brouwer gebruikt de termen “essentieel” en “toevallig” aldus ... betrekkelijk. Ik drijf dat onder de noemer van situationele verbijzondering zodanig op de spits dat “essentieel” een splitsing van betekenis krijgt. Algemeen geldig blijft – er – niets als betekenis over, en situationeel geldig betekent essentieel hetzelfde als toevallig (lees ook: gevaldig, samenlopig). Klopt,

[o]p deze wijze zijn vaak doeltreffende [situaties] van inductie geopend, d.w.z. [situaties] van inductie, die vele tevoren onbekende verschijnselen met juistheid hebben doen voorspellen.[p. 90]

Er zitten inderdaad twee richtingen aan. Als situatie steeds ruimer genomen kan worden, is verklaring dienovereenkomstig algemener geldig. Dat lijkt aantrekkelijk. Brouwer stelt dat

[mensen] het geheel der inductief samengevatte verschijnselen, waarin [zij] vermogen **gevolgen te voorspellen**, en uit hoofde daarvan met succes in te grijpen, [...] steeds [zullen] willen en kunnen uitbreiden.[p. 90]

Wie in die richting echter overdrijft, veroorzaakt prompt mislukking. Daarom moeten ‘we’ de omgekeerde richting blijven erkennen resp. benutten. Met Metapatroon passen beide richtingen in één kader.

Samensteller Van Dalen heeft **L.E.J. Brouwer en de grondslagen van de**

wiskunde tevens de tekst opgenomen van Brouwers inaugurele rede, gehouden in 1912. Ik voorzie voorts enkele tekstpassages uit **Intuitionisme en Formalisme** van commentaar. Brouwer pleit voor

neo-intuitionisme [dat] levensmomenten [...] ziet [...] uiteenvallen [...] in kwalitatief verschillende delen, die alleen gescheiden door de tijd zich weer kunnen verenigen[. p. 182]

Dat geldt volgens hem

als oergebeuren in het menselijk denken [met] als oergebeuren van het wiskundig denken [...] het abstraheren van dit uiteenvallen van de gevoelsinhoud tot de intuïtie van twee-enigheid zonder meer[. p. 182]

Van menselijk denken maak ik subjectief denken, want natuurlijk beschikken niet alleen mensen over cognitief vermogen (als middel voor afstemming van – afwisseling van – hun situationele gedragsaandelen). En wat mij betreft is “wiskundig denken” ook gewoon denken. Een afwijkende “oer-intuïtie” hoeft er dus niet voor te worden verondersteld.

Zo’n moment, zoals Brouwer met “levensmomenten” aangeeft, zie ik dan gekenmerkt door verandering van samenloop. Kwalitatief verschil houdt wijziging van gedragsaandeel in door wisselwerking met – voor een subject: mede door ervaring van – verandering van situatie. En ik doe alsof een object, dus ook een subject, een nul-identiteit ‘heeft’ om zijn als verschillend opgevatte “levensmomenten” – desondanks ook – “verenig[d]” te weten. Mijn opvatting acht ik daarmee operationeel alweer praktischer, want niet

één[.]

maar èlk

der elementen der twee-enigheid [kan] als een nieuwe twee-enigheid [...] worden gedacht,

herstel, als één van telkens twee samenlopende èlk eerder als “twee-enigheid” verondersteld “element,”

en dit proces [kan] een willekeurig aantal malen [...] worden herhaald.[p. 102]

Zo

is in de oer-intuïtie [...], waarin het saamgehoudene en het gescheidene, het continue en het discrete verenigd liggen, mede onmiddellijk aanwezig de intuïtie van [...] het “tussen”, dat door inschakeling van nieuwe eenheden zich nooit uitput, dus ook nooit als verzameling van eenheden zonder meer kan worden gedacht.[p. 182]

Met het laatste wijst Brouwer in één :-) moeite door zgn essentialisme af. Mee eens. Zodoende

zijn dus alle verzamelingen van eenheden, die die naam verdienen, uit de oer-intuïtie op te bouwen[. p. 103]

Met Metapatroon, en ik bewerk wederom selectief wat Brouwer schrijft, maar hopelijk wel op een manier die hij zou billijken,

kan dit uitsluitend geschieden door de [...] operaties

volgens samenloop, dwz door object en situatie

met elkaar te combineren, waarbij als ten grondslag liggende eenheid

voor elke van telkens twee van dergelijke eenheden

natuurlijk elke tevoren opgebouwde verzameling [...] fungeren kan.[p. 183]

Tot besluit van zijn inaugurele rede benadrukt Brouwer waartoe wiskunde dient. Dat is, omdat iedereen

op eigen verantwoording de morele koers van [het] leven he[ef]ft te bepalen, [om] inzichten [te] verkrijgen [die helpen] tegenover wijsgerige en economische stromingen kritischer [te] staan, en zo [haar/zijn] levenshouding zuiverder en oorspronkelijker te houden.[p. 193]

Dat vergt inderdaad evenwichtig onderscheidend vermogen.

89.42

Inmiddels heb ik zelf het tactisch plan gewijzigd. Ik stuur jou die – daarvoor enigszins aangepaste – tekst toe. Dan kan jij op jouw beurt zelf bepalen of je ‘m al dan niet doorstuurt aan [die medewerker] en/of aan wie verder allemaal (niet :-). Dus, ander emailbericht volgt spoedig.

89.43

Dankzij jouw navraag kregen wij alsnog inzage in het document dat, zoals het in de inleiding ervan staat, “de eisen en wensen ten aanzien van het aan te schaffen IAM systeem [bevat].” De uitnodiging voor een a.s. overleg over wat op z’n Engels identity & access management heet, vermeldt o.a. als te bespreken vraag of dat “pakket van eisen [...] actueel voor de Rechtspraak[organisatie is].”

Ik heb de opsomming doorgenomen van naar verluidt “206 [...] eisen en wensen,” nee, nageteld heb ik dat aantal niet. Mijn antwoord resp. oordeel?

Een voorziening zoals met dat eisen- en wensenpakket is aangegeven, acht ik ongeschikt voor welke organisatie dan ook in en voor de zgn informatiesamenleving, kortom een samenleving die allang wordt gekenmerkt door digitale vernetwerking van deelnemers. De Rechtspraak als organisatie vind ik er dus evenmin mee geholpen. Sterker nog, juist de Rechtspraakorganisatie moet m.i. bewust kiezen voor stelselmatige oriëntatie.

Zo’n oordeel moet ik uiteraard toelichten. Dat doe ik ook zelfs zeer graag.

Vooruitlopend op het afgesproken overleg maak ik hier alvast enkele opmerkingen in de wankelende verwachting, dat opbouwende aanbevelingen (waaraan ter verduidelijking nu eenmaal enige kritiek vooraf moet gaan :-) niet slechts door jou verwelkomd worden.

Ik begin met enig methodisch commentaar met algemene strekking. De “eisen en wensen” zijn opgesteld volgens de veronderstelling dat duidelijk moet zijn wat-het-systeem-moet-doen. Dat is het programmeursperspectief, zeg ook maar van de zgn ontwikkelaar. Daardoor blijft echter een fundamenteeler perspectief, te weten dat van informatiekundig ontwerp, nog steeds veronachtzaamd. Want voor wat een programma, vooruit, wat een geprogrammeerde bedrijfsregel, ‘doet,’ geldt informatie volgens een beschikbare ordening als voorwaarde. En wat zulke verwerking oplevert, moet zich vervolgens naar die ordening voegen, enzovoort, van verwerkingsgeval tot verwerkingsgeval. Voor àlle duidelijkheid moet daarom met voorrang een conceptueel model zijn opgesteld. Maar in het eisen-en-wensendocument ontbreekt dus zelfs enig – ontwerp van een – betekenissenmodel. Nota bene, zonder zo’n model is het onmogelijk om de lijst met doe-eisen en -wensen op zowel volledigheid als samenhang na te gaan. En pas dànkzij zo’n

dekkend model van relevante, zeg maar, betekenis-eisen en -wensen is het mogelijk om gestructureerd (!) te specificeren wat er met de informatie in kwestie moet gebeuren, en wat vooral ook niet.

Volstrekt verspilde moeite is het verzinnen van doe-eisen en -wensen gelukkig ook weer niet geweest. :-) Allerlei eisen en wensen veronderstellen, zij het dus vergaand impliciet, bepaalde samenhang tussen bepaalde informatie(waarden) volgens bepaalde betekenissen. Denk daarom aan zgn reverse engineering. Vergelijkbaar kan een specifieke doe-eis resp. -wens materiaal leveren voor reverse design, dwz tot het met een conceptueel informatiemodel wèl expliciteren van wat in betekenisopzicht tot dusver ten onrechte vergaand op de achtergrond is gehouden. Wat er zònder de grondslag van een conceptueel informatiemodel gaat gebeuren, laat zich vanuit ruimer perspectief helaas voorspellen. Er moet toch een programmatuurpakket zijn, kant-en-klaar, dus, dat voldoet aan de gestelde eisen en wensen, nietwaar? Na een oppervlakkige oriëntatie, tevens beknot door zelfopgelegd wa(a)nbegrip van aanbestedingsregels, wordt een zgn short list gemaakt van veelbelovende – wie vindt dat? – kandidaat-programmatuurpakketten die nader bekeken moeten gaan – wie doet dat? – worden. Om voor elke eis resp. wens, en dat voor diverse kandidaat-programmatuurpakketten, tot in detail te onderzoeken of resp. hoever er al dan niet aan voldaan wordt, blijkt een onmogelijke opgave. Vooruit, volgens wat ‘we’ intussen wel weten, kiezen ‘we’ dan maar het pakket dat het meest geschikt lijkt. Wordt dat ene pakket nog verder onderzocht, of zijn ‘we’ intussen bezig met implementatie? Tja, wat doen ‘we’ als het gekozen pakket alsnog blijkt niet te kunnen voldoen aan menige eis/wens? Wat laten ‘we’ meegeven, het eisen- en wensenpakket of het programmatuurpakket? Oh ja, intussen ontdekken ‘we’ dat de eisen- en wensenlijst volgens programmeursperspectief (lees ook: software engineering), eh, tekortschiet, maar hebben helaas nog steeds geen benul waaraan dat ligt. In de hoop op een wonder gaan ‘we’ daarom maar door ...

Dat laat zich allemaal vermijden door tijdig een conceptueel informatiemodel te ontwerpen. En tijdig, nogmaals, slaat op voorrang.

De doe-eisen en -wensen zijn m.i. voorts niet “actueel.” Het ermee beoogde “IAM systeem” is immers traditioneel gepositioneerd, te weten strikt beperkt tot eigen organisatie en haar medewerkers. Voor een organisatie zoals de Rechtspraak die open moet zijn voor welke rechtzoekende wanneer en waar dan ook, en dat onder de noemer van digitale toegankelijkheid beweert ook praktisch te faciliteren, klopt dat natuurlijk niet. De nodige open oriëntatie heet ook wel stelselmatig.

Maar zijn de gestelde “eisen en wensen” wellicht òngewijzigd tevens stelselmatig geldig? Nee, in dit geval zeker niet allemaal. Op stelselschaal tellen kwalitatief andere verhoudingen. Dat heet schaafeffect. Het blijft echter lonen om de doe-eisen en -wensen stuk voor stuk zorgvuldig na te lopen voor reverse design van een conceptueel informatiemodel.

Tot besluit van dit voorbereidend commentaar vermeld ik de proef onder jouw regie met stelselmatig autorisatiebeheer. In eerste aanleg is een schakelbetekenis verkend om variëteit die stelselmatig heerst, ook beheersbaar te krijgen. Als grondslag daarvoor volstond een uiterst compact conceptueel informatiemodel. Voor een uitgebreider proefvervolg is inmiddels allereerst dat model, inderdaad, uitgebreid.

Graag geef ik in overweging om tijdens de vervolgproef tevens “de eisen en wensen

ten aanzien van het aan te schaffen IAM systeem” zoals in 2018 te betrekken, noem het reverse design, in – verdere – conceptuele modellering. Omgekeerd laten zich die “eisen en wensen” overigens nader duiden volgens het stelselmatig bemeten model.

89.44

Een boekbespreking door Maarten Doorman associeer ik o.a. met de opgave mbt (ge)bouwdocumentatie waaraan jij werkt. Dat lukt mij uiteraard slechts voorzover mijn begrip reikt van wat jij nastreeft. De titel van Doormans artikel luidt **De onbegrensde menselijke regelzucht** (in: **NRC**, 3 maart 2023, katern Boeken, p. 16). Voor zoiets als het dagelijks leven heeft hij stellig gelijk:

Zonder dat we er bij stilstaan bepalen impliciete en expliciete regels het hele leven.

Maar een documentatiesysteem zoals jij voor ogen hebt, draait nota bene om explicitering. Heel praktisch, waar legt je de grens? Inderdaad,

[w]ie zich realiseert hoeveel regels ons gedrag beperken hapt naar adem. Alles lijkt tot in detail voorgeschreven.

Er zijn echter ... grenzen aan wàt “tot in detail” valt voor te schrijven. Waar dat voordelig lukt, volstaat feitelijk programmering. Vaak worden mogelijkheden van programmering echter overschat. In termen van Ashby’s Law of Requisite Variety biedt programmering géén passende variëteit voor ordening enzovoort van reële variëteit. Menigeen raakt de dupe van, wat Doorman noemt,

uitwas van meedogenloos ontspoorde regelzucht. [...] Dat falen provoceer[t] vaak nog meer regels en een roep om meer repressie; in huidig jargon ‘handhaving’, een voor ons maar al te bekende bureaucratische reflex.

Desondanks, zo vervolgt Doorman,

[kunnen] bijna maniakaal gedetailleerde leefregels [...] langdurig succesvol [zijn].

Hij haast zich echter de noodzakelijke voorwaarde te vermelden, te weten

de bevoegdheid [...] om uitzonderingen te maken.

Dat gebeurt, zeg maar, willekeurig. Anders zouden er immers regels voor opgesteld – kunnen – zijn, nietwaar? Het lijkt dus wijs om ook voor zo’n documentatiesysteem een gebruiker te veronderstellen die de informatie waarop z/hij haar/zijn aandacht gevestigd krijgt,

niet alleen mechanisch toepast maar ook interpreteert.

Daarom benadrukt Doorman m.i. terecht, dat

het meer voor de hand [ligt] de zeeën van menselijke regelzucht, van wetten, modellen en van algoritmen met een filosofischer invalshoek te benaderen.

Voor differentiële dynamiek beschouw ik subjectief situationisme als noemer. Regels ... regelen daarom situationeel verbijzonderde verhoudingen tussen eraan deelnemende subjecten. Andere situatie, andere regels. In Doormans woorden,

regels [...] werken alleen in een bepaalde context.

Ik lees daar situatie voor context (omdat ik op z’n enneadisch onder context iets anders versta, ofwel een ònlosmakelijk onderdeel van een teken en als zodanig een, vooruit, beschrijving van een situatie).

Nogmaals, waar trek je pràktisch grenzen? Ja, ònvermijdelijk betreft dat óók weer ...

regelen. Daarmee begint nog enigszins haalbare explicitering. Ik zou voor de subjectkant denken – maar wie ben ik bouwkundig? – aan beperking tot soort(en) gebruiker en voor de situatiekant aan beperking tot soort(en) bouwwerken. Kan je daarvoor een opzet à la geprogrammeerde instructie verzinnen? Probeer het eens enerzijds voor jezelf als subject, want

[r]egulering slaagt pas in de praktijk wanneer zulke principes geïnternaliseerd worden en op jonge leeftijd aangeleerd,

en anderzijds voor kippenhokken als situatie (en object). Krijg je dat voor de levenscyclus zulke objecten voor elkaar?
Het is maar een idee. :-)

89.45

Vergeten jullie ajb niet mijn verzoek aan het einde van dit emailbericht te overwegen? Ik bedoel, laat je niet afleiden door wat ik er ter verduidelijking aan vooraf laat gaan. :-)

Als iemand ivm digitalisering de term “doelarchitectuur” gebruikt, wat zou z/hij ermee kunnen bedoelen? De Nederlandse-overheidreferentiearchitectuur (Nora) biedt als beschrijving, ja die begint met dezelfde term:

Beschrijving van de gewenste situatie in architectuur ("Soll"). Kan van toepassing zijn op een domein of organisatie en is de tegenhanger van de beschrijving van "gestolde" architectuur ("Ist"-situatie).

Tja, dan willen we uiteraard weten hoe “architectuur” in Nora beschreven staat. Zo’n lemma is er zowaar ook, en luidt:

Een beschrijving van een complex geheel, en van de principes die van toepassing zijn op de ontwikkeling van het geheel en zijn onderdelen.

Maar als het met “architectuur” om “ontwikkeling” gaat, is volgens Nora “doelarchitectuur” met zoveel woorden toch hetzelfde als “architectuur,” nietwaar? En zo kom ik op “referentiearchitectuur.” Wat is dat dan? Merkwaardig genoeg bevat de, eh, referentiearchitectuur voor de Nederlandse overheid, Nora, dus, er géén beschrijving van.

Vooruit, laten we maar aannemen dat ict-ers met “doelarchitectuur” resp. “referentiearchitectuur” het nog steeds – willen – hebben over het ontwerp (lees ook: plan) van een ontwikkelresultaat.

Als zij zeggen dat wat jullie aan middelen (!) voorstellen niet past volgens de doelarchitectuur, raak ik juist extra benieuwd naar dat structuurplan voor middelen. Weten jullie overigens dat overheidsinstellingen decennia geleden onder de noemer van BIOS (Bestuurlijke Informatievoorziening Openbare Sector) al werden opgeroepen om voor hun resp. beleidsterreinen zgn structuurschetsen op te stellen? Zeg ook maar ... doelarchitecturen. Niets nieuws, dus.

Met “doelarchitectuur” en “rechtspraak” als zoektermen kom ik op het ww web uit op o.a. het rapport **Basisplan digitalisering civiel recht en bestuursrecht (reset digitalisering KEI)** (ongedateerd, versie 1.0). Daarvan heeft hoofdstuk 5 de titel **Doelarchitectuur digitale toegankelijkheid**.

Voordat ik er verder tijd aan besteed, wellicht nodeloos, kunnen jullie ajb – laten – nagaan welke beschrijving thans geldig is als/voor “doelarchitectuur”? Als daarvoor niet langer dat hoofdstuk van dat rapport in aanmerking komt, als het dat ooit al deed, welk document dan wel? En kan ik dat dan ter inzage krijgen?

89.46

In **Filosofische grondslagen van de wiskunde** (Van Gorcum, 1978) laat Dirk van Dalen

een doorsnede van een aantal stromingen en sleutelproblemen aan bod kom[en, met zijn] keuze [...] gebaseerd op het belang van zekere onderwerpen voor de huidige praktijk van de wiskunde.[p. vii]

Het hoofdstuk **Intuitionisme** (pp. 19-40) wijdt hij vooral aan het werk van L.E.J. Brouwer. Volgens Van Dalen geldt intuitionisme als

kritisch-constructivistische stroming [die] een zeer kritische houding ten opzichte van de begrippen “waarheid” en “bestaan” vertegenwoordigt. [...] De punten van discussie in constructieve kringen [zijn] voornamelijk “Wat betekent existentie?” en “Wat zijn bewijzen?”.[p. 19]

Discussie?

De standpunten inzake deze vragen l[o]pen ver uiteen. [...] Volgens [Brouwer] worden wiskundige objecten door mentale constructies geschapen.[p. 19]

Als Van Dalen meent dat ik dat zomaar begrijp, vergist hij zich. Wat er, zeg maar, fundamenteeler geacht wordt te bestaan, verschuift ... kennelijk naar “mentale constructies.” Maar behoren “wiskundige objecten” dan tot een categorie van “mentale constructies?” Het klinkt van niet, als Van Dalen schrijft dat ze erdoor “geschapen” zijn. Maar hoe dan, en wat geldt eigenlijk als zo’n object? Dat laat Van Dalen – vooralsnog – open. Hij verklaart – inleidend? – als redenen waarom hij

voornamelijk ingaa[t] op Brouwer’s intuitionisme, [...] dat Brouwer ten eerste volstrekt consequent te werk ging en, ten tweede, aan zijn filosofische overtuiging gevolg gaf door daadwerkelijk de wiskundige praktijk te hervormen.[p. 20]

Ik blijf maar vragen. Wat zou er dan ... bestaan als wiskunde resp. de praktijk ervan? Ik opper dat Van Dalen er weleens een veel nauwere opvatting over kan hebben dan Brouwer. Zoals ik enkele tekstpassages van Brouwer zèlf begrijp, zie verder [aantekeningen 89.8, 89.29 en 89.41](#), ziet hij wiskunde gelijk aan – wat later is gaan heten – cognitie. Hij voegde zich, eh, professioneel, echter naar een milieu dat wiskunde nauwer opvat, en in dàt – academische – milieu verkeert wellicht ook Van Dalen. Of? Van Dalen merkt op, dat

[b]ovendien [...] het intuitionisme ons een referentiekader [verschafft] om andere, in sterkere of zwakkere mate, restrictieve filosofieën te beschouwen.[p. 20]

Maar wat bedoelt Van Dalen met “filosofieën,” en wèlke komen in aanmerking voor intuitionistische kritiek? Voorzover ik begrijp, kiest Brouwer voor een grondslag die opening biedt voor vergaand betrekkelijke duiding van ... cognitie. Het lijkt dat Van Dalen een beperkter wiskundebegrip veronderstelt, en onder “filosofieën” grondslagen verstaat voor zülke wiskundepraktijk. Hij zwaait Brouwer lof toe, want omdat

[men i]n het algemeen kan [...] waarnemen dat de invloeden van filosofische programma’s op de wiskundige praktijk marginaal zijn[, ... maakt] Brouwer [van] uitvoering van [zijn] programma [...] binnen de wiskunde zelf [...] een gewichtig punt.[p. 20]

Om te verduidelijken wat intuitionisme ... is, vermeldt Van Dalen als

[h]et belangrijkste punt van het intuitionisme [...] het inzicht dat wiskunde een geestelijke activiteit van de mens is.[p. 20]

Maar dat ... “inzicht” dan? Behoort dat als “een geestelijke activiteit” eveneens tot “wiskunde”? Van Dalen zet echter in op

contrasteren met andere opvattingen: het is niet de studie van zekere structuren, of een collectie theorieën, maar het bestaat uit constructies in de geest.[p. 20]

Moet ik wat Van Dalen eerder “mentale constructies” genoemd heeft, lezen als “geestelijke activiteit” die “wiskundige objecten” als “constructie in de geest” opleveren? Moet ik niet zo zeuren? Zonder onderbreking stelt Van Dalen voor, dat

we direct het meest voor de hand liggende voorbeeld noemen: de natuurlijke getallen.[p. 20]

Maar ... waarom liggen ze voor de hand? Omdat ze natuurlijk heten, soms? Brouwer opent er zijn proefschrift mee. Dat doet hij om wat de werking van wat hij als grondslag aanwijst met zo herkenbaar mogelijk te illustreren. In Van Dalens woorden:

De existentie van de natuurlijke getallen is het gevolg van de tijdsintuïtie.[p. 21]

Zijn o.a. die getallen daarmee “wiskundige objecten”? Van Dalen laat er een uitgebreid citaat uit een latere publicatie van Brouwer op volgen. Ik maak eruit op, dat wat Brouwer zelf aangeeft als

het fundamentele verschijnsel van de waarneming van een tijdbeweging [...] met wiskunde als een taalvrije activiteit van de geest [...] een uit elkaar vallen van een levensmoment in twee verschillende dingen is, waarvan de een plaats maakt voor de ander, maar bewaard wordt door het geheugen.[p. 21]

Er resulteert aldus een ordening. Of begrijp ik er alsmaar niets van? Vooruit, die ordening volgt principieel, als grondslag, dus, een tweeledige maat. Brouwer stelt volgens dat citaat, als het ware van een voorbeeld terug naar grondslag:

Als de zo ontstane tweeheid ontdaan wordt van elke eigenschap, blijft het gemeenschappelijke substratum van alle tweeheden over, de geestelijke schepping van de lege tweeheid.[p. 21]

Maar een grondslag gaat toch aan “schepping” vooraf? De volgende zin in het citaat acht ik voor tweeërlei :-) uitleg vatbaar. Die zin luidt:

Deze **lege tweeheid** en de twee eenheden waaruit het is samengesteld, vormen de fundamentele wiskundige systemen.[p. 21]

Wat vormt wat? Hoe Brouwer verder schrijft over “systemen” lijken ze “wiskundige objecten.” Ik heb echter meteen al een ander voorstel voor wat als grondslag bruikbaar is. Onder de noemer van tijd bedoelt Brouwer feitelijk tijdsverloop en aldus volgorde van momenten. Zijn grondslag klinkt weliswaar als enkelvoud, maar ... betekent meervoud. Vervolgens brengt hij orde in meervoud aan door de opbouw ervan volgens tweevoud te veronderstellen. Ik geef er de voorkeur aan om tweevoud expliciet in de grondslag uit te drukken. Dat lukt met een samenloopbeginsel en beperking tot twee, en altijd twee, samenloopfactoren. Het mag dan niet verrassen dat allerlei beweringen van Brouwer over praktijk van herhaling van tweeledigheid – doorgaans – ongewijzigd tevens gelden voor, zeg maar, zoals ik dat volgens samenloop zie. Ik heb nog wel enig commentaar op de eerste zin van het uitgebreide citaat uit Brouwers werk dat Van Dalen op p. 21 heeft opgenomen. Brouwer stelt, dat

[d]e eerste handeling van het intuïtionisme [...] een volledige scheiding [maakt] tussen wiskunde en de wiskundige taal[. p. 21]

Charles S. Peirce heeft dat eerder betrekkelijk voorgesteld. Zijn aanduiding voor “geestelijke activiteit” is semiosis. Dat ... kent een cyclisch verloop volgens ... momenten. Daartussen zit nota bene géén “scheiding.” Ik heb voor dergelijke, zoals Peirce het noemt, onlosmakelijkheid een enneadisch schema opgesteld, zie [Enneadic Semiotics, axiomatic models](#), als uitbreiding van zijn semiotische triade plus – m.i. nog ongedifferentieerd – grondbegrip. Die uitbreiding is een formele neerslag van subjectief situationisme, zie [Semiosis & Sign Exchange, design for a subjective situationism](#). Het is toch niet zo vreemd om subject te erkennen voor een theorie over – verband tussen – kennis, taalgebruik en aanpassing resp. wederzijdse afstemming gedrag? Voor wiskunde, benadrukt Van Dalen,

brengt [dit] ons meteen op een belangrijk punt, dat velen ertoe bracht het intuïtionisme als exacte wetenschap af te schrijven, namelijk het opzettelijk subjectieve karakter. Mettertijd is men namelijk steeds meer nadruk gaan leggen op de objectiviteit van de wetenschap, om precies te zijn “de feiten zijn onafhankelijk van de waarnemer” of, in de wiskunde, “de waarheid (de ware uitspraken) is onafhankelijk van degene die haar vaststelt”. [p. 25]

Over “discussie” gesproken, houvast hebben ‘we’ slechts aan wat zich als wetenschap voordoet. Dat gebeurt met tekens. Ze dienen afstemming van gedragingen door deelnemers aan een situatie. Hoe duurzamer geldig, des te, vooruit, objectiever ze aangemerkt kunnen zijn. Maar principieel, althans, dat vind ik, is èlk teken een verzoek tot inschikkelijkheid. Wat wetenschap heet, is zeker géén uitzondering (want die zijn er op dat tekenbegrip überhaupt niet :-). Ook voor wat voor wiskunde doorgaat, zou ik daarom zeggen: Wat heeft wie er in welke situatie aan? De afstemmingsoriëntatie voor gedrag(saandelen) vermijdt subjectivisme met, zoals Van Dalen over de ontwikkeling van Brouwers werk opmerkt,

uitgesproken solipsistische trekken[. p. 26]

Klopt,

een theorie van het creatieve subject [is] nog verre van volmaakt[. p. 27]

maar als

Brouwer’s solipsisme ontologische gevolgen heeft[. p. 27]

geldt dat zeker ook, zij het deels uiteraard anders vanwege kwalitatief andere grondslag, voor subjectief situationisme (waarin situationisme tegen solipsisme beschermt). Vanwege ruimer bemeten grondslag

[is] de intuïtionistische wiskunde niet slechts een deel van de klassieke wiskunde[. p. 28]

Wat mij betreft dus nòg weer ruimer, vooral geïnspireerd door Peirce en tevens door Schopenhauer met zijn wilsbegrip, biedt subjectief situationisme een kader voor samenhang tussen – dienovereenkomstig gewijzigde – ontologie, kennisleer en tekenleer. En in elk geval structureel blijkt het veel weg te hebben van Brouwers intuïtionistische grondslag volgens herhaalde tweeledigheid.

89.47

Mijlpaal, hoera! Maar, reageer ik ruw, is dat inderdaad de ... vraag? De aanduiding “naar binnen gekeerd” kennen we via een journalist van een parlementaire

enquêtecommissie. Dat is kritisch bedoeld, dus kunnen we dat fout vinden. Graag, zelfs. En dan zal het omgekeerde, naar buiten gekeerd, dus wel goed zijn, nietwaar? Wellicht is dat toch wat te gemakkelijk gedacht, zeg ook maar als frame – daarom – geschikt voor politieke propaganda. Zo van, de oplossing ligt toch voor de hand, aan mij ligt het niet, heeft het ook nooit gedaan.

Hmm.

Wat jij schrijft over overheidsfuncties, zoals blijkt uit analyse van vacatureteksten, geeft mij dan weer verder te denken (geholpen door schrijven :-). Het, eh, specialisme dat ambtenaren kennelijk moeten beheersen, is a priori gehoorzaamheid aan de politieke bestuurder(s) die aan het hoofd staan van de instelling waarvan zij medewerker zijn. Als je het zo bekijkt, is daarmee voor bestuurders de voorwaarde geschapen om zich voor hun loopbaan, reputatie zelfs volledig op de omgeving te richten, vooruit, dus juist wèl naar buiten, maar strikt beperkt tot wie ze voor behoud resp. verbetering van hun positie 'nodig' menen te hebben. Ze hebben van binnenuit immers niets meer te vrezen; daar zijn de ambtenaren (lees ook: de leden van hun hofhouding) allang elkaars concurrenten voor de gunst van de door hen onaantastbaar te houden – en die zij daarom ook zèlf niet, althans niet merkbaar, zullen bekritisieren – bestuurders.

Waren overheidsinstellingen nog maar zgn bureaucratieën ... Dan zouden formele procedures de positionele verheerlijking – gemeend of uit angst, het rampzalige effect is hetzelfde – van bestuurders door ambtenaren nog enigszins binnen de perken houden.

Als politieke bemoeienis afstemming van belangen betreft, gaat afstemming uiteraard verloren zodra óók politiek als zo'n belang geldt met "specialistische vakkennis" van dien. Ipv als zoiets als metabelang (lees ook: algemeen belang) ondergaat politiek regressie, ja, het is gelukt om dat erin te schrijven, :-) tot eenzijdig overheersend belang. Wat er gebeurt met wie 'eerdere' belangen heeft? Onder-, ver- en weggedrukt. In een samenleving die medialogica volgt, volstaat doorgaans onthouding van aandacht door wie (via) media (be)heerst. Noem dergelijke politiek: eigenpolitiek. Kenmerkend voor bestuurders, zo laat zich dan uitdrukken, is: naar sponsors van eigenpolitiek gekeerd zijn. Daarvoor kunnen zij dus, zoals jij aangeeft, over een 'apparaat' beschikken waarvan de medewerkers zorgvuldig zijn geselecteerd op onderdanigheid aan het politieke-ik van de bestuurder in kwestie. Voorselectie is gegarandeerd door 'aparte' opleidingen in 'de' politicologie resp. bestuurskunde. Als er al "twee loyaliteiten" overblijven, is die aan de samenleving ondergeschikt geraakt aan eigenpolitiek (maar als pseudoloyaliteit blijvend beschikbaar voor valse retoriek).

Wat beveelt Otto Kernberg ook alweer aan? Zie ook [aantekening 88.74](#). Ipv naar eigenpolitiek gekeerd moet dat voor overheidszorg naar maatschappelijke opgaven gekeerd zijn.

Ja, goed idee, "korte stukjes tekst." Ik noem ze aantekeningen. Ook – of vooral? – als het onzin is, vind ik zulk schrijvend denken de moeite waarde blijven. In elk geval voor mijzelf, over eigenpolitiek gesproken. Regressie, soms?

Ik kijk uit naar "volgende keer meer."

Oh ja, hebben we [hem] verbannen uit ons informele, meerjarige onderzoeksproject in de veranderkunde in de publieke sector, maw naar buiten 'gekeerd'?

89.48

Het lijkt mij een veeg teken dat er nog steeds geen antwoord komt op de vraag naar documentatie over zgn doelarchitectuur. Wie weet komt dat nog ...

Intussen heb ik, raadpleegbaar op het ww web, in het rapport **Basisplan digitalisering civiel recht en bestuursrecht (reset digitalisering KEI)** (ongedateerd, versie 1.0) tòch maar hoofdstuk 5, Doelarchitectuur digitale toegankelijkheid, nader bekeken. In de aanhef staat dat

een zogenoemde doelarchitectuur [...] in dit hoofdstuk aan de orde [komt].[p. 33]

Ik begon volgens de veronderstelling dat “doelarchitectuur” voor de gehele Rechtspraak(organisatie) geldig geacht wordt (waarbij ik dus in het midden laat dat het bereik véél ruimer gedacht moet zijn, te weten voor maatschappelijk bereik van, zeg maar, rechtsprakelijk informatieverkeer).

Blijkbaar klopt die veronderstelling niet, in elk geval niet volledig. De hoofdstuktitel zegt het eigenlijk al. Als bereik (lees ook: domein e.d.) geldt zelfs nog – veel – beperkter: digitale toegankelijkheid. Wat er onder wordt verstaan? Hoofdstuk 1, **Inleiding**, vermeldt als zoiets als omschrijving van

externe digitale toegankelijkheid [dat] de berichten- en stukkenuitwisseling tussen partijen, zaaksbetrokkenen en gerechten digitaal kan plaatsvinden. [...] Tegelijk [...] wordt [...] intern digitaal werken voor de juridische rechtspraakmedewerkers in een zogenaamd digitaal werkdossier mogelijk gemaakt.[p. 4]

Ik ga verderop door op beperking van bereik van doelarchitectuur. Hier merk ik op dat, nadat het programma Kwaliteit & Innovatie (KEI) grotendeels was mislukt, de keuze begrijpelijk is voor een motto dat als knieval klinkt. Maar iets anders dan wat allang als autorisatie bekend staat, maar dàn stelselmatig opgezet, kàn zgn digitale toegankelijkheid niet zijn. De noodzakelijke inbedding volgens autorisatie(beheer) lijkt onder de publicitaire noemer echter achterwege, en wordt een aldusodeloze extra voorziening voorgesteld. Sterker nog, voor digitale toegankelijkheid zoals voorgesteld zou in autorisatie kunnen zijn voorzien met

de reeds beschikbare overzichten van procespartijen en rollen [p. 27 en] autorisaties worden verleend conform wetgeving en beleid.[p. 36]

Nee, zo eenvoudig is het niet. Het maatschappelijke, zeg ook stelselmatige, bereik met digitale toegankelijkheid annex autorisatie vergt een gewijzigde opzet. Er moet nota bene structureel rekening worden gehouden met meervoudige variëteit van “rollen” voor deelname aan informatieverkeer. Dat lukt praktisch met een extra differentiële factor, ofwel geen rollen, maar als nadere verbijzondering situationele rollen (lees ook: situationele hoedanigheden). Vergeet – ook – digitale toegankelijkheid anders maar.

Oh ja, ik ben dat hoofdstuk over doelarchitectuur aan het bekijken. Voorafgaand aan – dus – zo’n doelarchitectuur van/voor wat digitale toegankelijkheid heet, staat

een aantal basisprincipes [...] toegelicht.[p. 4]

Dat klinkt voor mij dubbelop, ik bedoel de term basisprincipe. Een principe geldt toch als basis? Hmm, Van Dale Groot woordenboek van de Nederlandse taal (editie 2005) bevat wel degelijk het lemma basisprincipe met “(het) grondprincipe” als omschrijving. Vooruit, dóór naar het lemma grondprincipe. Dat levert als omschrijving “(het) grondbeginsel” op. Met het lemma grondbeginsel begint het ergens op te lijken:

(het) **1** beginsel waarop iets berust of dat als regel of richtsnoer wordt aangenomen
2 dogma van een godsdienst, een kerkgenootschap **3** grondslag voor 's mensen
daden, stelregel voor het levensgedrag [...] **4** (in 't m[eer]v[oud]) eerste regels,
hoofdpunten van enig stelsel of enig vak van wetenschap of kunst.

Maar wat is dan het verschil tussen een grondbeginsel en een beginsel? Afgaande op het desbetreffende lemma in Van Dale ontgaat het mij. Want daar staat:

beginsel (het) **1** (veroud[erd]) aanvang, begin [...] **2** (in 't m[eer]v[oud]) eenvoudigste eigenschappen, grondslagen [...] **3** datgene waarvan iets uitgaat, waarop het berust [...] **4** grondstelling van een systeem of theorie **5** stelling, overtuiging waarnaar iem[and] handelt.

Het rapport dat ik bekijk bevat een

bijlage [met] toelichting [op] het belang van architectuurprincipes bij het opstellen van een architectuur

en in die bijlage staat dat

we [...] basisprincipes en afgeleide principes [...] onderkennen.

Hoe zit dat? Ik krijg de indruk dat er het onder ict-ers populaire onderscheid tussen functioneel en techniek aan ten ... grondslag ligt. Wat opdrachtgevers uiteraard graag horen, is dat hun belangen voorop worden gesteld. Als bezwering opperen ict-ers daarvoor niet zomaar principes. Wees gerust, zo is wellicht het idee met benadrukking als basisprincipes,

de basisprincipes [...] beschrijven de belangrijkste gewenste kenmerken [...] vanuit het perspectief van de afnemer (het wat).[p. 58]

Ach, dan komen "we" er natuurlijk niet onderuit

aan [te] geven [...] hoe of waarmee [dat] gerealiseerd wordt.[p. 58]

Wees ook verder gerust, dat betreft slechts

afgeleide principes.

Zou het? Dergelijk onderscheid draait doorgaans op mislukking uit, omdat het een bedenksel is van ict-ers. En zij formuleren ook zelf de zgn principes volgens dat onderscheid. Vertrouwd met het hoe-perspectief kunnen zij feitelijk niet anders dan daaraan 'hun' ... basisprincipes ontleenen. Onder het mom van een wat-perspectief verzinnen ze er principes, herstel, basisprincipes bij.

Ja, er is afleiding aan de orde, maar onder regie van ict-ers verloopt die in precies de tegenovergestelde richting als welke de termen suggereren. Wat verschijnt als basisprincipes zijn toch vooral schijnargumenten. Intussen hebben opdrachtgevers nog steeds geen benul van verhoudingen. Zij laten kennelijk na een blik te werpen op wat ze als basisprincipes opgediend krijgen, laat staan dat ze er hoognodige kritische aandacht aan schenken.

Zal ik dan maar? Hoe luiden de basisprincipes in het eerste gedeelte van genoemd hoofdstuk, met in het tweede gedeelte ervan

een meer concrete invulling [p. 58 voor] het domein van digitale toegankelijkheid[? p. 12]

■ (Basis)principe nr 1 volgt het idee van de zakelijke overheid met burgers als klanten en bijgevolg dienstverlening door de overheid aan burgers:

De rechtspraak stelt de waarde voor procespartijen voorop.[p. 33]

Dat klinkt redelijk, maar “partijen” raken onderhevig aan “rechtspraak” omdat ze een geschil kennen. Er is procesrecht ter regulering (lees ook; sturing, beperking e.d.) van hun gedragingen tijdens rechtspraktelijke behandeling. Het is, met andere woorden, zelfs noodzakelijk dat partijen

nu vaak drempels [ervaren] doordat processen vanuit de kant van de rechtspraak worden bedacht en vormgegeven.[p. 33]

Nota bene, dat moet vooral zo blijven, waarbij nota bene geldt dat de Rechtspraakorganisatie uiteraard het procesrecht niet bepaalt (maar er wel over adviseert, uiteraard). Ofwel, het informatieverkeer tussen geschilpartijen verloopt geregeld via de rechter, zie ook [Door de blinddoek: semiotiek van rechtspraak](#). En omdat een geschil verhouding(en) betreft, dus meerdere partijen, is rechterlijke behandeling van een geschil géén

dienstverlening [aan een enkele] afnemer[, en al helemaal geen dienstverlening die zo'n klant moet kunnen ervaren als] gastvrij, servicegericht en professioneel.[p. 33]

Dergelijke kwalificaties zijn niet aan de orde. Vooruit, met een beetje rekken komt “professioneel” in aanmerking.

Maar natuurlijk, ook de Rechtspraakorganisatie ‘moet met de tijd meegaan’ wat middelen voor informatieverkeer betreft, maar nadrukkelijk voor zover het ... principe van rechtspraak-in-rechtsstaat dat toestaat. Kan inzet van digitale middelen de praktijk volgens dat principe zelfs bevorderen? Dat probeert de Rechtspraakorganisatie dus onder de noemer van digitale toegankelijkheid, maar wat zij er tot dusver onder verstaat lijkt nog erg beperkt. En slechts het ‘openen’ van digitale kanalen voor informatieverkeer verandert niets aan

het begrijpen en beïnvloeden van de rechtelijke procedures.[p. 33]

Sterker nog, aan beïnvloeding zijn opzettelijk formele grenzen gesteld. Ja,

de rechtspraak ontleent zijn bestaansrecht aan de behoefte van de samenleving.[p. 33]

Maar welke “behoefte” is de zorg van de rechtspraak? Wat telt bijgevolg als

optimaal resultaat voor de samenleving[? p. 33]

Ik zou zeggen dat minstens één zgn partij schade ervaart van een verhouding met een andere partij. Daarom legt die partij ‘iets’ als geschil voor in de verwachting dat rechterlijk vonnis tot een andere, in elk geval voor haar/hem wèl opbouwende(r) verhouding enzovoort leidt. Daar kunnen ook anderen belang bij hebben (terwijl de andere procespartij er juist belang bij kan hebben dat de heersende verhouding aanhoudt). Wat telt is de kwaliteit van de rechterlijke ‘opdracht’ voor de verhouding voor voortzetting van maatschappelijk verkeer. Een kwaliteitsaspect is aldus ook de tijdsduur van geschilbehandeling tot een vonnis. Denk aan een botsing op een kruispunt. Zijn er slachtoffers? Zij moeten geholpen kunnen worden. Is er schade. De verantwoordelijkheid ervoor moet kunnen worden vastgesteld? Dat betreft belangen van, zeg ook hiervoor maar, partijen. Dan zijn er overige verkeersdeelnemers die het kruispunt geblokkeerd zien. Het is in hun belang dat het kruispunt zsm wordt vrijgemaakt. Elke ‘botsing’ vergt evenwichtige afweging van dergelijke belangen.

Zo kan ik wel doorgaan, en dat is dan nog maar het eerste van de vier voorgestelde

“basisprincipes.” Ik wil vooral maar zeggen, dat er alsnog dringend discussie over gevoerd moet worden. Wat ik ervan vind, bedoel ik slechts als aanzet.

■ Ik ben intussen aangekomen bij (basis)principe nr 2:

De rechtspraak kiest voor het scheiden van verantwoordelijkheden binnen de informatievoorziening.[p. 34]

Zo algemeen gesteld valt er alles voor te zeggen. Ik krijg echter prompt de indruk dat de opsteller(s) van dat principe aanwijzing voor modulariteit van programmatuur, op z’n Engels inderdaad bekend als “separation of concerns,” in één moeite door tevens tot richtlijn verklaren voor organisatorisch

afgebakende gebieden met een eigen verantwoordelijkheid [p. 34]

en daarmee overeenkomstig organisatiestructuur functioneel “afgebakende gebieden” bedoelen met per gebied een – apart systeem voor – “informatievoorziening” waarvoor dankzij de vooropgezette apartheid ervan een functionaris “een eigen verantwoordelijkheid” heeft.

Dat is onzin.

De zgn separation of concerns als beginsel van modularisering van programmatuur bevordert daarentegen – ook – hergebruik van aldus beschikbare modules. Ofwel, eenzelfde (programmatuur)module kan (mee)werken in verschillende informatiesystemen of, zoals het in genoemd rapport heet, “Informatievoorzieningen.”

Hoe dan ook is zo’n aanwijzing voor programmatuurstructuur géén basisprincipe zoals in de – bijlage met – Toelichting op architectuurprincipes aangegeven. Ermee Aan de orde is immers niet, ik herhaal een citaat,

het perspectief van de afnemer (het wat).[p. 58]

Voorzover er grootschalige(r) indeling van “informatievoorzieningen” onder verstaan wordt, benadrukt hergebruik van modules overigens slechts dat strikt functionele afbakening van verantwoordelijkheden volgens – bestaande? – organisatiestructuur problematisch is. Mag ik het ... principieel noemen? Informatie dient afstemming. Digitale vernetwerking maakt ruimer bereik van – facilitering van – afstemming mogelijk. Dat reikt allang verder dan wat ooit door beperkte techniek beperkt moest blijven tot een enkele – afdeling van een – organisatie. Kenmerkend voor zgn digitaal informatieverkeer is allang dat het als het ware haaks verloopt op grenzen van organisaties enzovoort. Daaruit volgt dat een informatiesysteem annex -voorziening niet langer strookt met een organisatie(onderdeel). Daarom kan ook de verantwoordelijkheid voor een organisatie(onderdeel) niet langer klakkeloos verantwoordelijkheid voor strikt bijbehorend informatiesysteem/-voorziening inhouden. Zo’n systeem/voorziening betreft immers een verkeersvoorziening en deelnemers aan zulk verkeer kunnen alom verspreid zijn. Voor rechtspraak is dat zelfs evident. Iedereen kan als zgn rechtzoekende, of in een andere situationele hoedanigheid, betrokken raken bij rechtspraak.

En dan is er nog een reden dat verantwoordelijkheid voor “informatievoorzieningen” in elk geval niet zomaar niet langs organisatorische verantwoordingslijnen kan worden dóórgetrokken. Waar separation of concerns programmatuur betreft, kan ook dezelfde informatie aan hergebruik onderhevig – zelfs moeten – zijn. Als gebruikers kunnen deelnemers waar dan ook bevoegd zijn (en daarom moet autorisatie op z’n

stelselmatig dus kwalitatief anders ingericht zijn). O.a. daarover staat meer in [Wen er maar aan! Over noodzaak en opzet van stelselmatig informatiebeheer](#).

■ Op (basis)principe nr 3 heb ik geen commentaar. Prima, met soort – digitaal – communicatiemiddel als “kanaal,”

heeft [...] de keuze van het kanaal [...] geen invloed op het procesverloop.[p. 35]

Nou ja, in ... principe, dan (niet). En ik zie niet waarom dit een apart basisprincipe verdient. Het past in basisprincipe nr 1.

■ En van de zgn basisprincipes tenslotte dus nr 4:

De rechtspraak kiest voor eenduidige en eenmalige vastlegging van digitale informatie.[p. 35]

Tja, ook dat ligt nogal wat anders. Als probleem wordt gesteld dat

gegevens vaak niet eenduidig opgeslagen [...] worden [p. 36 en] eventuele verschillen tussen de gegevensmodellen in deze systemen en de doelarchitectuur informatie- en gegevensmodellen zullen daarom via gegevensintegratie en -vertaling opgelost moeten worden.[p. 36]

Dat is interessant! Er is blijkbaar ook een “doelarchitectuur informatie- en gegevensmodellen.” Maar omdat ik er niet over beschik, als zo’n “doelarchitectuur er overigens al is, moet ik afgaan op wat ik hier als oplossing voorgesteld zie. Ik kan me uiteraard vergissen, maar het heeft er alles van weg dat “eventuele verschillen” als belemmering ervoor worden opgevat

dat iedereen over dezelfde informatie kan beschikken en dat iedereen hetzelfde begrip heeft over de informatie.[p. 35]

Er lijkt impliciet een voor digitalisering nog steeds gangbaar, maar desalniettemin – of juist daardoor? – simplistisch informatiebegrip voor geldig te zijn gehouden. Zo van, een enkelvoudige aanduiding heeft een algemeen ... geldige, ofwel uniforme, betekenis. Afwijkingen vergen standaardisatie, opdat die ene betekenis geborgd is en blijft.

Dat klopt niet. Wat zoiets als een eenheid-van-informatie lijkt, maw wat “iedereen” abusievelijk opvat als enkelvoudige aanduiding, is altijd slechts onderdeel van wat “iedereen” feitelijk als informatie waarneemt, interpreteert om zich mede naar haar/zijn interpretatie te gedragen. De gedragssituatie en in welke hoedanigheid iemand zich daarin ... gedraagt, tellen mee in wat werkelijk als informatie geldt. Dat gebeurt ‘normaal’ volledig onbewust, en daarom is het ook zo moeilijk om tot besef te raken van zulke inclusiviteit van situationele ‘beschrijving’ die als context onlosmakelijk onderdeel vormt van informatie.

Wie zich louter volgens enkelvoudige aanduidingen – volgens enneadische tekenleer (semiotiek) heet zo’n informatie-element een signatuur – oriënteert, kan zeker na nadere overwegingen niet anders dan erkennen dat per aanduiding allerlei betekenissen ‘bestaan.’ Wie er geen raad mee weet, doet er echter precies helemaal verkeerd aan slechts een enkele betekenis voor geldig te verklaren. Daardoor gaan andere betekenissen natuurlijk niet weg, nog afgezien van veranderlijkheid van betekenis afgaande op zo’n enkelvoudige aanduiding.

Wat is de oplossing dan wel? De enkelvoudige aanduiding moet ... principieel worden uitgebreid tot een meervoudige door explicitering van context. Het is als combinatie van signatuur en context dat betekenis van informatie – pas – valt te

borgen. Zo kan “iedereen” eenduidig van informatie worden voorzien in haar/zijn situationele hoedanigheid relevante betekenis. Oplossing is dus geen kwestie van opheffen van verschillen. Integendeel, het gaat erom reële verschillen tot uitdrukking te brengen. En zodra “iedereen” het voor haar/hem relevante betekenisverschil erkend weet, dus nota bene zelfs met voorrang voor

lokale nuances waar nodig[, p. 36]

blijkt “iedereen” zelfs graag bereid nodeloze verschillen te laten varen, vooruit,

keuze [...] voor uniformiteit en (juridische) standaarden waar mogelijk.[p. 36]

Doeltreffender èn -matiger dan dat kan het niet worden.

De behoefte aan expliciete contextualisering is uiteraard ook weer een gevolg van digitale vernetwerking, dwz van uitbreiding van het bereik waarop informatie eenduidig interpreteerbaar enz. moet zijn. Zolang het bereik tot – uitvoering van – een enkele taak blijft, is met oriëntatie op de taak in kwestie op voorhand context bekend; die heeft dan geen explicitering. Dat verandert al principieel als er voor gebruik van een middel de keuze tussen twee taken nodig is. Naarmate een stelsel voor informatieverkeer meer variëteit omvat, moet het aandeel van expliciete context ‘in’ informatie uitgebreider zijn. Het is niet anders. Ook daarover staat meer in o.a. [Wen er maar aan! Over noodzaak en opzet van stelselmatig informatiebeheer](#) en nog veel en veel meer in [Metapatroon, handboek stelselmatig informatieverkeer](#). Grootschalige digitalisering mislukt, en blijft dat voorspelbaar doen, door ontkenning van reële betekenisverschillen. Klakkeloze betekenisstandaardisatie op basis van enkelvoudige aanduidingen is aldus onderdeel van het probleem, dat erdoor nog weer groter wordt. Die informatiekundige les wordt echter nog steeds niet uit zgn affaires getrokken.

Hoe moet het wèl? De stelselmatig-eenduidige betekenissenordering moet voorop staan. Dus, wat geldt als stelsel? Mijn praktische advies luidt om het meteen maar zo ruim denkbaar mogelijk te veronderstellen. Voor rechtspraak is dat inderdaad realistisch. Want wie kan er niet in rechterlijke geschilbeslechting betrokken raken? Stem de contextualisering af op de betekenissenvariëteit van het mbt informatieverkeer realistisch (!) gekozen stelsel inclusief de verwachte ontwikkeling ervan. Nodige en voldoende contextualisering vormt de voorwaarde voor

eenheid van taal: gegevens hebben een gemeenschappelijk vocabulaire en kennen eenduidige definities.[p. 36]

Maar hoe ruimer een stelsel voor informatieverkeer (kortweg: informatiestelsel) wordt opgevat, des te onzinniger is het idee dat ‘het’ allemaal met een enkel informatiesysteem valt te faciliteren. Zo zijn er verkeersdeelnemers alom, die elk hun ‘eigen’ voorzieningen – willen, moeten e.d. – treffen.

Er is dus wèl een overkoepelend betekenissenmodel. Voor het rechtsprakelijk informatieverkeer ligt het voor de hand dat de Rechtspraakorganisatie dat model opstelt en bijhoudt. Doe dat in samenspraak met – vertegenwoordigers van – deelnemers. Dat stelselmatige betekenissenmodel helpt dan praktische afstemming tussen de verschillende (!) informatiesystemen van naar de aard van verkeer nu eenmaal verschillende deelnemers eraan. Die verspreiding van informatie moet dan ook en vooral verdisconteerd zijn in de opzet van autorisatie (wat ook weer gebeurt met, inderdaad, deels, dezelfde informatie).

Wie zulke afstemming coördineert, de regie heeft? Nogmaals, dat kan voor

rechtsprakelijk informatieverkeer slechts de Rechtspraakorganisatie zijn. Oh ja, let ook meteen op internationale schaal.

Er zijn – en blijven dus – ‘binnen’ de Rechtspraakorganisatie al verschillende informatiesystemen waarin per systeem informatie zònder expliciete context staat geregistreerd. En vooral onder de noemer van de Raad voor de rechtspraak moeten er coördinerende taken uitgevoerd worden, dwz met een ruimer bereik dan waarvoor die systemen afzonderlijk berekend zijn. Nogmaals, hoe groter het relevante bereik, des meer behoefte bestaat er aan voorzieningen om tevens praktisch te handelen naar inzicht in samenhang tussen informatie ‘uit’ zulke verschillende systemen, voor rechtsprakelijke coördinatie-opgaven niet alleen ‘binnen’ de Rechtspraakorganisatie, maar ook verder reikend er ‘buiten.’ Kan dat

via gegevensintegratie en -vertaling opgelost [...] worden[? p. 36]

Dus niet zònder explicitering van wat per systeem zoals overgeleverd nog impliciet als contextualisering is aangenomen. Voor zulke, vooruit, “integratie” zet de Rechtspraakorganisatie voor enkele administratieve coördinatie-opgaven mbt inning van griffierecht de informatierotonde van Information Dynamics in. Volgens dat ... principe laat zich samenhang tussen informatie uit verschillende systemen ‘binnen’ en ‘buiten’ praktisch uitbreiden. Nogmaals, als leidraad moet een model opgesteld zijn en worden bijgehouden van stelselmatig-eenduidige betekenissenordening. Zolang voor betekenis de nadruk ligt op uniformiteit ervan werkt het echter averechts dat

gegevens [...] conform de specificaties van het gemeenschappelijk datamodel rechtspraak [worden] gecreëerd, gebruikt en bewaard.[p. 36]

Over basisprincipe nr 4 merk ik verder de strijdigheid met basisprincipe nr 2 op. Hoe valt “eenmalige vastlegging” voor hergebruik te rijmen met “het scheiden van verantwoordelijkheden”? Dat vergt minstens categorisering van ... verantwoordelijkheden. Voorts komen in de toelichting op basisprincipe allerlei onderwerpen aan de orde die niets met “het perspectief van de afnemer” van doen hebben, maar kunnen gelden voor ontwikkeling resp. beheer. Tot zover mijn commentaar op resp. nav “basisprincipes” zoals verwoord in **Basisplan digitalisering civiel recht en bestuursrecht (reset digitalisering KEI)**. Indien er daadwerkelijk naar gewerkt wordt, zou ik daar onmiddellijk mee stoppen. Het tweede gedeelte van hoofdstuk 5 van genoemd rapport

beschrijft de hoofdlijnen van de doelarchitectuur voor digitale toegankelijkheid, op basis van de principes uit [het eerste gedeelte].[p. 36]

Er is een gangbare indeling volgens zgn lagen voor gevolgd, met per laag een (deel)architectuur. Maar hoe dan ook gaat het daar niet om een zgn doelarchitectuur algemener voor rechtsprakelijk informatieverkeer. En volgens een zeer beperkte opvatting over digitale toegankelijkheid ontbreekt stelselmatigheid. Tref daarom zsm (een) voorziening(en) voor stelselmatig autorisatiebeheer. Vergeet – ook – die voorgestelde doelarchitectuur.

89.49

onderwerp: op zoek naar "doelarchitectuur:" onzinnige "basisprincipes"

Hierbij[, zie **aantekening 89.48**,] stuur ik jullie verder ongevraagd advies. :-) Je moet inderdaad tijd nemen om iets te – willen – begrijpen. Nee, ik verontschuldig me niet voor het beroep dat ik op jullie welwillendheid doe. Integendeel, mijn ervaring is

immers dat alweer verbeterd begrip vervolgens een veelvoud van tijd kan besparen, om nog maar over geldverspilling te zwijgen.

89.50

Ik ontdekte eerder commentaar op **Basisplan digitalisering civiel recht en bestuursrecht (reset digitalisering KEI)** te hebben geschreven. Zie daarvoor [aantekeningen 66.24, 66.25 en 66.27](#).

89.51

Kunnen we er in elk geval met z'n drieën eens over discussiëren? Binnenkort, wellicht?

Wat be-doel-t iemand als z/jij iets als doel voorstelt? Vooruit, over middelen valt heus nog wel te praten. Ik ben altijd redelijk. , wil z/hij maar zeggen. Maar doel, nee, dat is dus hèt doel. Dàt staat vast, en dat moet je mij vooral niet kwalijk nemen.

Is dat soms het idee om niet 'zomaar' van architectuur te spreken, maar er de aanduiding doelarchitectuur voor te gebruiken? Wil iemand soms op die manier verder iedereen afhouden van kritiek erop resp. discussie erover?

Wat mij betreft is doelarchitectuur vaak synoniem met ontwerp, plan. Het tweede gedeelte van hoofdstuk 5 van het rapport **Basisplan digitalisering civiel recht en bestuursrecht (reset digitalisering KEI)** (ongedateerd, versie 1.0) schetst 'gewoon' op

hoofdpijnen [het ontwerp van een voorziening] voor digitale toegankelijkheid, op basis van de principes uit [het eerste gedeelte].[p. 36]

Ik vind het een slecht ontwerp. Dat ontwerp verdient m.i. kritiek èn opbouwend gerichte discussie. Als het onverhoopt te laat is om er iets, nou ja, eigenlijk alles, aan veranderd te krijgen, kunnen we er immers op z'n minst voor verdere ontwerpen wat, nou ja, veel, van proberen te leren.

Ik erger mij meteen aan simplistische afbakening van wat daar wordt gehouden voor digitale toegankelijkheid. Zo van, 'we' bekommeren ons slechts om "civiel recht en bestuursrecht." En wat dàt betreft bekommeren 'we' ons slechts om "berichten- en stukkenuitwisseling tussen partijen, zaaksbetrokkenen en gerechten." Rara, hoe lukt dat als 'we' de bestaande primaire processystemen (pps-en) gewoon willen laten dóórdraaien? Dat vergt een èxtra "werkdossier." Mooi, dat maakt tevens "intern digitaal werken voor de juridische rechtspraakmedewerkers [...] werkdossier mogelijk" Zo beschouwd betreft "digitale toegankelijkheid" een aparte voorziening met "werkdossiers" voor "berichten en stukken" over "civiel- en bestuur"srechtelijke zaken.

Maar 'we' hebben het wel over architectuur. Doelarchitectuur, zelfs. Dus gebruiken 'we' voor de

weergave van de doelarchitectuur [een] tool.[p. 36]

Dat tekenmiddel gebruiken 'we' echter volgens een methode om digitaliseringsontwerpen te ... ontwerpen. Daarvoor is gekozen voor

ArchiMate.[p. 36]

Over simplistisch gesproken, ook volgens ArchiMate wordt een voorziening als gelaagd, nota bene, voorgeschreven. Volgens het Nederlandstalige Wikipedia-lemma ArchiMate (geraadpleegd op 10 maart 2023) telt een ontwerp

[een] bedrijfslaag[, een] applicatielaag [en een] technische laag.

Dat zijn drie zgn lagen (lees ook: niveaus), waarvan de applicatielaag blijkbaar gedacht is – in mijn termen – zowel functionele informatie als functionele programmatuur te omvatten. Voor “de doelarchitectuur voor digitale toegankelijkheid” lijkt die ene laag dienovereenkomstig gesplitst te zijn, wat beschrijvingen van vier lagen oplevert. De deel-doelarchitecturen :-) heten ‘van boven naar onderen’

business-architectuur[,] informatie-architectuur[,] applicatie-architectuur [en]
infrastructuur-architectuur.[p. 36]

Hoe dan ook wordt met zgn lagen beheersing gesuggereerd die er juist door verloren gaat. Ik zie het als kolonisering door ict-ers. Toegegeven, met “applicatielaag” als, zeg maar, uitvalsbasis zij zijn daarin tot dusver zéér succesvol. Maar hùn successen zijn dus de mislukkingen voor vèrder iedereen. Het werkt op die manier domweg niet. Want àlles ‘naar boven’ wordt feitelijk àfgeleid beschreven van hoe zij een telkens aparte zgn applicatie menen te kunnen/moeten ontwikkelen. Daaraan gaat inderdaad ook weer “de doelarchitectuur voor digitale toegankelijkheid” mank. Als bedrijfsfuncties staan voorgesteld wat ict-ers zich als evenzovele applicatiefuncties (lees dus ook: geprogrammeerde functies) kunnen voorstellen. Tja, als dat van beneden naar boven zo bedacht is, ‘klopt’ het van boven naar beneden uiteraard. Althans, zo’n beschrijving straalt beheersing uit. De één-op-één-relatie tussen bedrijfsfunctie en programmatuurcomponent, verstevigd door ééndimensionale functionele decompositie, gaat echter dwars tegen, op z’n Engels uitgedrukt, separation of concerns (lees ook: aspectgerichtheid) in. Dat is pràktisch voor een aparte, kleinschalige voorziening overigens – nog – geen bezwaar. Sterker nog, als een bepaalde vorm àltijd dezelfde inhoud ‘faciliteert,’ heeft het geen zin ze als aspecten zo vergaand mogelijk gescheiden te ... faciliteren. Maar als de ene vorm past voor een willekeurig aantal inhouden, loont het al gauw om een voorziening voor het vorm- en een andere voor het inhoudsaspect te treffen en ze naar omstandigheden gecombineerd te laten ... functioneren. Zo kunnen er andere, meer aspecten worden ... onderscheiden. Vooruit, als er nooit een andere digitale voorziening zou komen dan één voor het vullen van en putten uit werkdossiers, dàn kan er zelfs überhaupt weinig verkeerd gaat door àlles van een zgn bedrijfsfunctie ter digitalisering op één hoop van een computerprogramma te gooien. Maar zo enkelvoudig geldt digitalisering allang niet meer. Daarvan geven overigens de “basisprincipes” in het eerste gedeelte van genoemd rapport blijk. Die zijn echter stelselmatig nauwelijks of zelfs niet doordacht en pakken daarom averechts uit. En over gebrek, herstel, over het ontbreken van stelselmatige oriëntatie gesproken heb ik voorts enig commentaar op wat als “informatie-architectuur” staat beschreven, te weten

het informatiemodel van de Rechtspraak [...], toegespitst op digitale toegankelijkheid.[p. 40]

Autorisatie blijkt inderdaad volledig aan de aandacht ontsnapt door onder toegankelijkheid géén voorziening voor, nota bene selectieve, ... toegang te verstaan. Merkwaardig. Verder toont het informatiemodel wat er gebeurt door informatie op betekenis voor slechts een ènkel onderwerp na te gaan. Zodra ‘we’ niet verder kijken dan een civiel- of bestuursrechtelijk werk- annex zaakdossier, tja, dan zal het voor zgn externe digitale toegankelijkheid wel om zgn rechtzoekenden gaan, nietwaar? Stellig daarom geldt “rechtzoekende” volgens het getoonde

informatiemodel als, zeg maar, primaire entiteit. Vervolgens pas kan als eigenschap ervan worden aangegeven, of een bepaalde rechtzoekende een natuurlijk persoon of een rechtspersoon is. Nogmaals, die volgorde is – vaak – wel zo handig zolang de digitale voorziening in kwestie volstrekt apart staat. Dat houdt context stabiel. Iemand die ‘van buiten’ iets met een werk-/zaakdossier wil, moet wel een rechtzoekende zijn. Toch?

Die aanname is echter prompt ongeldig vanaf het moment dat zo’n voorziening moet ... meedraaien in een stelsel van voorzieningen voor informatieverkeer. Ruw gezegd moet worden ... omgedraaid wat geldt als entiteit resp. eigenschap. Voorts ruw gezegd zitten zulke apartheidsmoedellen stelselmatigheid ernstig in de weg. Voor stelselmatig bruikbare – digitale – voorzieningen moet dat hele idee van gelaagdheid de prullenbak in. Vergeet onderscheid volgens informatie, gegevens en data. Het betreft allemaal informatie (of allemaal gegevens resp. data; dat maakt ... principieel helemaal niets uit). Onder die ene (!) noemer moet stelselmatige betekenissenordening voorrang hebben en krijgen. Met zoiets als een “laag” heeft dergelijke voorrang echter niets van doen. Het betreft meer de ene kant, met dan aan de andere kant daadwerkelijke verkeersvoorzieningen. Zo moeten in ... principe voorzieningen zijn afgeleid van betekenissen die voor deelnemers relevant zijn. Wat telkens als relevant telt, hangt van de situatie af waarin een deelnemer ... verkeert en van de hoedanigheid van haar/zijn situationele betrokkenheid. Dat, eh, voorrangsprincipe neemt niet weg dat ontwikkeling in mogelijkheden die voorzieningen aan deelnemers kunnen bieden als het ware kunnen resp. moeten terugwerken met effect op stelselmatige betekenissenordening. Dat is ook precies wat digitale vernetwerking heeft ‘veroorzaakt,’ met als ‘gevolg’ Metapatroon als stelselmatige modelleermethode/-taal.

Intussen is ook het ontwerp(voorstel) voor digitale toegankelijkheid in het rapport **Basisplan digitalisering civiel recht en bestuursrecht (reset digitalisering KEI)** nog steeds verlamdend onstelselmatig. Om verder volgens inherente stelselmatigheid te komen moeten ict-ers hun overgeleverde applicatiesimplisme afleren. Zij blijken verslaving aan beperkende middelen echter ‘bekwaam’ gevestigd te houden, en die greep nog zelfs te verstevigen. Welke opdrachtgever durft een ontwenningsskuur aan?

89.52

De eenvoudigste manier om dóór te schrijven, met één aantekeningetje tegelijk, volgt besef van tekortkoming. Een teken kan immers nooit helemaal kloppen. Vaak klopt er zelfs vrijwel niets van. En trekt nog steeds niemand zich er iets van aan. Ofwel, er is altijd ruimte voor nadere en/of andere (teken)pogingen als evenzovele verzoeken tot inschikkelijkheid. Zo richt iedereen de meeste tekens overigens tot zichzelf. Is dát soms “naar binnen gekeerd”?

Als ik desondanks vasthoud aan – wat ik versta onder – situationisme, meen ik gekeerd-zijn te enigszins kunnen verduidelijken. Uitgaande van iemand die, eh, keert, een subject, dus, keert z/hij zich naar/volgens – wat z/hij ervaart als – een situatie. Zo ver-keer-t z/hij in een situatie, met ver-ander-ing van haar-hemzelf en die situatie van dien. Dat gaat dóór, ver-kering op ver-kering.

Ja, dat houdt een keer-tje op.

Wat een subject praktisch nooit kan bevatten, is een situatie met/als eindeloze variëteit. Precies, daarom raken ook voor aan-teken-ingen mogelijkheden nooit uitgeput. Wat willen we eigenlijk nog meer?

Een subject doet elke ver-kering dus altijd met een beperkt idee van reële variëteit. Daarvoor telt, dat z/hij doorgaans onder druk staat van veranderende situaties. Want wie 'maar' blijft overwegen, begrijpt een situatie die er niet meer 'is.' Dat inzicht blijft onvermijdelijk onvolledig en betreft dan een situatie waarvoor haar/zijn aldus bepaalde gedrag hoe dan ook niet meer past.

Maar ongepast gedrag is vaak ernstiger wanneer een subject variëteit overhaast ontkent, blijft ontkennen, en haar/zijn gedrag prompt richt naar wat z/hij slechts in enkelvoud als probleem aanmerkt dat schreeuwt om aparte oplossing. Herstel, daar gaat z/hij om schreeuwen. Is dat soms regressie?

Nogmaals, iederéén ontkent variëteit: subjectief tekort. Het gaat erom naar twee kanten niet te overdrijven. De kant – kiezen – van simplisme lijkt mij het gevaarlijkst. Tja, wie doet dat niet? Maar zodra je dat toegeeft, heb je wel weer wat te schrijven. Nee, ook niet overdrijven.

Oh ja, a.s. woensdag zijn er ver-kiez -ingen. Menig kandidaat blijkt simplisme zelfs te kunnen overdrijven om burgers de valse illusie te geven dat zij ... kiezen. Ik ben vóór wie er m.i. het minste aan meedoet. Hoe opbouwend is dat?

89.53

Afgaande op – de bijlage – **Toelichting op architectuurprincipes** (in: **Basisplan digitalisering civiel recht en bestuursrecht**) heerst er een ernstige misvatting over wat de aanduiding met principe of zelfs basisprincipe verdient. Want er staat vermeld dat

principes [...] onafhankelijk [zijn]. Dat betekent dat het compleet voldoen aan het ene principe wellicht betekent dat ik niet volledig kan voldoen aan een ander principe.[p. 57]

Wie dat zo stelt, heeft het echter over eisen, wensen e.d. En dan nog ...

Vooruit, nodig allerlei mensen uit om aan te geven hoe zij iets graag willen hebben. De één zegt, nou, ik wil dat ik er dit mee kan, en dat, en ik moet er natuurlijk geen werk aan hebben, en het mag ook niets kosten, en, eh, ... De ander zegt ... En zo gaat dat door.

Nee, dat lukt nooit allemaal. Maar onafhankelijk van elkaar zijn zelfs zulke eisen, wensen e.d. ook weer niet. Dat zijn per persoon in elk geval niet wat z/hij verklaart wat z/hij wil. Z/hij vindt ze bijelkaar immers zelf alleszins redelijk.

Wanneer niet aan alle geopperde eisen, wensen e.d., laat staan van iederéén, kan worden voldaan, moeten ze tegen elkaar worden afgewogen. Dat vergt o.a. criteria. Onder andere? Dat vergt vooral inschakeling van een bekwame ontwerper.

Digitalisering? Schakel in een zo vroeg mogelijk stadium een informatiekundig ontwerper in. Nee, dat is géén ict-er. En wanneer expliciete criteria vooralsnog ontbreken, of wat ervoor moet doorgaan blijkt een zootje, geeft die ontwerper voorrang aan passende explicitering ervan.

Bedoelde afwegingscriteria worden ook wel ... principes genoemd. Het ontwerp(en) van nodige en voldoende – aantal – samenhangende (!) principes is zelfs de grootste, want moeilijkste kunst.

Noem een principe anders een axioma. Ze mogen op z'n minst niet met elkaar in tegenspraak zijn. Dat is echter iets anders dan onafhankelijk van elkaar. En dankzij samenhang ertussen helpen ze een stelsel consistent vestigen, onderhouden enzovoort.

Kortom, als "principes" iets niet mogen "zijn," is het "onafhankelijk" van elkaar. Wie

ze desondanks als “onafhankelijk” aanbeveelt, maw er zo losjes over denkt, maakt – ditmaal – van digitalisering een chaos.

Daarentegen moeten principes in de zin van axioma’s opzettelijk juist volstrekt afhankelijk van elkaar bedacht zijn. Inderdaad,

ook principes zijn aan verandering onderhevig.[p. 57]

Indien ze in gebruik onverenigbaar blijken, tja, dan moet de praktijk aanleiding zijn voor herontwerp van principes inclusief samenhang. Maar principes zijn beslist géén bijeengeraapte aandachtspunten, dwz van resp. voor elk wat wils.

Wat ik voor bruik- en houdbare principes houd?

Ik vind het, zachtjes uitgedrukt, helemaal geen gek idee om – ook – voor digitale voorzieningen voor informatieverkeer het betekenisaspect van informatie voorop te stellen. Dat noodzaakt op verkeersschaal tot erkenning van – veranderlijke – betekenisvariëteit. En aan facilitering van het betekenisaspect laten zich allerlei – andere – aspecten duiden. Een optimale indeling houdt aspecten en daarmee facilitering ervan zo onafhankelijk mogelijk van elkaar, precies, dàt dáár dan weer wèl. :-) Digitale voorzieningen zijn modulair volgens zulke aspectgerichtheid, met abstracte modulen waarvan concrete werking wisselt door parameters.

Maar is er dan niets principieel bijzonders aan rechtsprakelijk informatieverkeer? Nee, principieel niet(s), vind ik dus, althans niet wat digitalisering betreft. Zeker, er geldt rechtsprakelijk van alles en nog wat. Dàt moet in de dynamiek van betekenisvariëteit tot uitdrukking – kunnen – komen. En daarom staat het betekenisaspect ook voorop.

Oh ja, omdat er principieel niets bijzonders aan verondersteld is, zijn algemeen opgezette, zeg maar, aspectmodules tevens geschikt voor rechtsprakelijk informatieverkeer. Voor dàt informatieverkeer passende werking is een kwestie van relevante parameters, en dat dekt het betekenisaspect.

89.54

Waar ik dan verder ook iets van vind, :-) is wat Abram de Swaan beweert over sociologie als wetenschappelijke vakdiscipline. De Swaan

zou veel liever zien dat het vak wel verenigd was rond een centraal paradigma,

zo haalt Sjoerd de Jong aan in **Sociologen worstelen met de wending naar psychologie** (in: **NRC**, 11 maart 2023, katern **Wetenschap**, p. 10).

Wat mij betreft is algemener nog de vergaand impliciete veronderstelling volstrekt verkeerd dat wetenschap iets bijzonders is. Juist een socioloog zou toch moeten ... weten dat mensen, àls zij daarvoor de mogelijkheid krijgen, zich vaak aan instellingen verbinden om voordeel te verkrijgen door bijbehorend positionele deelname aan verhoudingen. Waaròm, nogmaals, mits voorwaarden aanwezig zijn, zij daarvoor kiezen? Dàt zou dus juist een psycholoog moeten ... weten.

Maar of iemand al dan niet een aanstelling heeft bij een instelling van zgn wetenschap, maakt ‘natuurlijk’ géén verschil voor hoe z/hij weet. En met wàt z/hij als zgn wetenschapper weet te weten volgt z/hij al gauw beperking door wat z/hij houdt voor geldig(e) vak(discipline).

Ik ben helemaal vóór een synthetisch paradigma. Dat blijft echter onbereikbaar zolang onderscheid tussen wetenschap en niet-wetenschap voorop gesteld is, en onder de noemer van wetenschap zelfs nader onderscheid tussen allerlei vakdisciplines. Wat daarentegen vooralsnog blijft is toename van het aantal

vakdisciplines. Waarom gebeurt dat toch? Inderdaad.

Ik ... blijf er maar op wijzen, dat m.i. Charles S. Peirce de aanzet geeft voor allerruimst ... weetbaar paradigma. Hij doorbreekt de verlamming dat kritiek op idealisme ... realisme veronderstelt, waarna kritiek op realisme uitkomt op idealisme, enzovoort. Hij plaats een expliciet, vooruit, paradigmatisch element tussen enerzijds – realistisch – object, anderzijds – idealistische – interpretant: teken. Nu is mijn indruk dat Peirce zelf nog geen ... weet heeft van de vergaande strekking van zijn ... weetsel. Zeker, hij wijst op betrekkelijkheid volgens grond. Maar hij laat, althans voorzover ik, eh, weet, na om tevens grond als paradigmatisch element structureel te positioneren. Mijn voorstel sluit aan op Peirce's uitbreiding van twee- naar drieledig paradigmatisch schema. Ik veronderstel niet één grond, waar Peirce het – uit ongeïnteresseerdheid wellicht, of vooringenomenheid met tekenclassificatie? – bij laat zitten, maar een grond voor elk van 'zijn' drie paradigmatische elementen. Ipv Peirce's drie-plus-een elementen kom ik zo op zes stuks. Ofwel, ik heb van 'zijn' drie elementen drie elementenparen afgeleid. Vervolgens heb ik bedacht dat dan voor elk van die paren verlamming dreigt. Dat vergt uitbreiding van zo'n paar met ook weer een bemiddelings-element. En zo ben ik uitgaande van Peirce's drie-plus-een elementen via drie paren dus uitgekomen op een paradigmatisch schema met negen elementen, een [enneade](#).

Hoewel Peirce bekend staat voor zijn pragmatisme, geeft hij weliswaar aan dat semiosis cyclische herhaling van momenten telt, maar het element dat hij object noemt associeert hij – bij mijn weten – niet met gedrag. Zijn veronderstelling van cyclische dynamiek laat zijn schema van drie-plus-een elementen echter aan aanzet aanwijzen voor “een centraal paradigma” dat, nota bene, niet alleen, maar dan wel willekeurig, weten betreft, of alleen, maar dan wel willekeurig, doen (lees ook: gedrag) resp. alleen, maar dan wel willekeurig, (be)tekenen (lees ook: communicatie). Met een overkoepelend paradigma veronderstelt hij er tevens verband tussen (inclusief verandering van dien van eerder apart gedachte onderwerpen tot samenhangende elementen).

Dat komt er in Peirce's versie inderdaad nog niet zo uit. Ik vind de enneade alweer veel duidelijker, bruikbaar en zovoort. Maar als De Swaan ervan zou ... weten, vindt – ook – hij het stellig niets, omdat/zolang hij hecht aan zijn vak apart.

89.55

Nee, zoals Avrum Stroll wil doen geloven, zie **aantekening 89.8**, herken ik geen derde gedachtenspoor van Ludwig Wittgenstein in **Über Gewißheit** (Suhrkamp, herdruk 1982, oorspronkelijk 1969). Volgens mij vervolgt Wittgenstein daar onveranderd zijn tweede spoor, zeg maar dat van taalspelen. En wat hij langs zijn eerste spoor wil doen geloven wat telt als zinvol taalgebruik, zeg ook maar dat er achteraf in termen van zijn tweede spoor exclusief het taalspel aan de orde – mogen – zijn, plaatst hij dat taalgebruik later met zoveel woorden onder de noemer van slechts één van talloze taalspelen. Overigens kan ik mij met deze uitleg sterk vergissen. Wittgenstein is niet bepaald scheutig met aanwijzingen voor begrip van – gebrek aan – samenhang tussen zijn gedachten uit verschillende periodes. Voor een Nederlandse vertaling van **Über Gewißheit** stel ik als titel **Hoezo, zekerheid?** voor. Wittgenstein erkent weliswaar dat waarheid in absolute zin ondenkbaar is, maar als idealisering blijft hij zich er toch naar proberen te oriënteren. Slechts af en toe betreft hij betekenis-voor-gedrag er bij.

Ik neem dat radicaal als uitgangspunt. Een subject wil weten om ge-wetens-vol te

doén. Omdat een situatie tot gedrag kan dringen, doet een subject vaak wat haar/hem op dat moment lijkt nog het minst verkeerd uit lijkt te gaan pakken. Zo'n situatie is niet zozeer een taalspel om te weten, maar een verhoudingenstelsel om te doen. En wát een subject daadwerkelijk ... doet, betreft inderdaad vaak taalgebruik om volgens haar/zijn weten-schap van situationele verhoudingen invloed uit oefenen op (een) andere situationele deelnemer(s). Naar mijn idee is zelfs elk teken een verzoek tot inschikkelijkheid. Wie een teken voortbrengt verkeert in onzekerheid of het subject tot wie z/hij het richt er zich ook door wil laten bewegen. Wie iets als een teken opvat, verkeert op haar/beurt in onzekerheid over ...

Ga zo maar door. Wittgenstein beperkt weten tot een 'ik' dat weet. Wat volgens Wittgenstein een bepaald taalspel kenmerkt, is dat de ene 'ik' daardoor kan weten wat de andere 'ik' weet. Zo stelt hij:

»Ich weiß es« heißt oft: Ich habe die richtigen Gründe für meine Aussage. Wenn also der Andre das Sprachspiel kennt, so würde er zugeben, daß ich das weiß, Der Andre muß sich, wenn er das Sprachspiel kennt, vorstellen können, wie man so etwas wissen kann.[p. 13]

Maar waarom doet een subject een "Aussage"? Dat doet z/hij nooit om iemand zomaar te laten ... weten wat z/hij weet. De één wil de ander er ergens mee toe bewegen. Tot wat? Dat hangt er maar van af, zoals het er vervolgens ook maar van afhangt wat de ander daadwerkelijk doet. Kortom, ik duid – ook – weten gedragsmatig, dus principieel relationeel: subjectief situationisme. Voor alle deelnemers aan een geval van tekenverkeer

ist es nur eine Entscheidung zu einem praktischen Zweck.[p. 21]

Beslissingen inclusief oordelen zijn inherent gedragsgericht. Die treft iedereen voor zichzelf gemotiveerd, dwz verschillend. En de eventuele

vollkommene Sicherheit bezieht sich nur auf seine Einstellung.[p. 104]

Gelet op het volgende citaat doe ik er merkwaardig aan door Wittgensteins term taalspel te gebruiken, :-) maar ik versta er telkens een samenloop van een subject met een situatie onder. Zo verbijzonderd klopt het m.i. pas dat,

[w]enn sich die Sprachspiele ändern, [...] sich die Begriffe [ändern], und mit den Begriffen die Bedeutungen der Wörter.[p. 25]

En zo verbijzonderd, maar anders ... zeker niet, kan ik Wittgenstein tevens adviseren zijn vraag zelf bevestigend te beantwoorden:

Will ich also sagen, daß die Sicherheit im Wesen des Sprachspiels liegt?[p. 118]

Ook Wittgenstein beperkt betekenis kennelijk tot wat door een woord 'gedragen' wordt. Tja, zo lijkt Wittgenstein met enige, voor hem zeldzame, humor te verzuchten,

[m]an wird oft von einem Wort behext. Z.B. vom Wort »wissen«.[p. 113]

Naar mijn idee kunnen woorden onderdeel van een teken vormen, maar dat hoeft ... zeker niet. En elk teken vat ik samengesteld op, met context als, zeg ruwweg maar, als beschrijving van een situatie. Het is daarom ook en vooral de context die de kwaliteit bepaalt van een teken als verzoek tot inschikkelijkheid. Wie geen besef heeft van context als integraal onderdeel van elk teken, zie de enneade voor een schematische voorstelling, blijft het ook onder de noemer van taalspel ontgaan dat deelnemers met tekens hun respectievelijke gedragsaandelen op elkaar afstemmen. Dat betreft aldus verschillende gedragingen, waarover zij elk in bepaalde mate in

onzekerheid verkeren en waarvoor zij iets dienovereenkomstig verschillends weten. En elk subject toetst haar/zijn gedrag, wat de mate van zekerheid (lees ook: vertrouwen) beïnvloedt voor gedragsbepaling voor een verdere situatie die z/hij vergelijkbaar acht. Mee eens,

[n]icht einzelne Axiome leuchten mir ein, sondern ein System, worin sich Folgen und Prämissen **gegenseitig** stützen.[p. 45]

Volgens subjectief situationisme geldt nota bene juist niet, dat

[d]ie Schwierigkeit ist, die Grundlosigkeit unseres Glaubens einzusehen[, p. 51]

maar de situatie in kwestie als grond geldig te aanvaarden. Dat is ook wel zo ... gemakkelijk. Verlaat Wittgenstein eindelijk zijn eerste gedachtenspoor in het besef dat het een dwaalspoor is? Hij lijkt afscheid met een retorische vraag in te zetten:

Komme ich nicht immer mehr und mehr dahin zu sagen, daß die Logik sich am Schluß nicht beschreiben lasse? Du mußt die Praxis der Sprache ansehen, dann siehst du sie.[p. 130]

Maar ook Wittgenstein 'bekijkt' taalgebruik blijkbaar nog steeds als middel om te weten en wijst 'zodoende' :-)) op onzekerheid, twijfel enzovoort van dien. Hij wisselt niet van gedachtenspoor volgens welk elk geval van tekenverkeer gedragingenafstemming dient en in zijn termen dan geldt als dienovereenkomstig uniek taalspel. Klopt,

[d]u mußt bedenken, daß das Sprachspiel sozusagen etwas Unvorhersehbares ist. [...] Es steht da – wie unser Leben.[p. 144]

Een subject leeft van situationele samenloop naar situationele samenloop.

89.56

Het heeft ook iets van een compliment, een vervalsing. Want een maker weet zijn (lees ook: haar) werk blijkbaar als zodanig oorspronkelijk gewaardeerd, dat andere mensen vergaand verblind bezit tot en met aanschouwing ervan begeren. Is dat overigens waarmee een maaksel de kwalificatie als kunst(werk) verdient? Van associatie ermee verwacht iemand dat oorspronkelijkheid ook – en vooral? – voor hem geldt. Dat mag wel wat kosten. Onder zulk verlangen kan kritisch vermogen echter lijden. Nou ja, zolang verder iedereen maar gelooft dat een bepaald werk zgn oorspronkelijk is, neemt iemand er voor statusassociatie gauw genoeg mee. IJdele mensen zijn dus met nabootsing te verleiden. Dan komt het vervalser uiteraard goed uit, dat makers vaak pas na hun dood beroemd zijn geworden. Of hij (lees ook: zij) een bepaald werk daadwerkelijk gemaakt heeft, kan hem in elk geval niet worden gevraagd. Daar staat als moeilijkheid voor de vervalser tegenover dat het er minstens wat gebruikte materialen inclusief veroudering ervan betreft genoeg op moeten lijken dat het werk destijds is gemaakt.

Zoals gezegd, de aanschaf van oorspronkelijkheidsimago is alsmaar duurder. Iemand die ergens zoveel geld aan kan uitgeven, zo luidt de heersende opinie, is er wellicht niet eerlijk aangekomen. Daarom kan een betrapte vervalser op sympathie rekenen. Heeft hij een corrupte ijdeluit immers niet eens goed op z'n nummer gezet?

Wie dat allemaal degelijk en onderhoudend verklaard wil krijgen, beveel ik lezing aan van **De vervalser** (Bert Bakker, 2009, oorspronkelijk Engelstalig 2008). Edward Dolnick schetst, zo luidt de ondertitel,

het waargebeurde verhaal van Han van Meegeren, de grootste kunstvervalser van de twintigste eeuw.

Beknopter is dat verhaal eerder verteld door D. Kraaijpoel en H. van Wijnen in **Han van Meegeren (1889-1947) en zijn meesterwerk van Vermeer** (Waanders, 1996). Nee, sympathiek was Van Meegeren blijkbaar niet. Hij wilde er toch vooral zelf aan verdienen, wat hem ook lukte. Hij gaf – enkele van? – zijn vervalsingen pas toe om te ontkomen aan de veel en veel sterker strafbare beschuldiging van landverraad. Hij had als het ware nog het geluk dat hij nazi-kopstuk Hermann Göring een valse Vermeer aangesmeerd had; dat werd dankzij internationale publiciteit opgevat als de verzetsdaad die het beslist niet was.

Over associatie gesproken, de tegenwoordig talloze zgn ict-ers zijn stellig vrijwel allemaal van goede wil, ze vervalsen ook niets in de zin van bedrieglijke nabootsing, maar leveren voortdurend vooral prutswork. Hun beloften zijn zelfs oorspronkelijk ... vals. Opdrachtgevers vinden ict-ers stellig ook niet sympathiek e.d. Maar wat ict-ers desondanks prima blijft lukken, is dat zij toch vooral zelf geld verdienen aan hun averechtse bijdragen. Waarom ontbreekt het opdrachtgevers aan kritisch vermogen? Zijn ze soms eveneens onderhevig aan valse verleidingen? Blijft het neerkomen op – verlangen naar voeding van – ijdelheid?

89.57

onderwerp: valse voorlichting

In het artikel **Aandacht voor semantiek is onmisbaar voor een rechtmatige en rechtvaardige digitale overheid** (website Forum Standaardisatie, 24 juni 2022) staat Mariette Lokin voorgesteld. Zij legt de bedoeling met Wendbare Wetsuitvoering uit. Het betreft volgens haar

een aanpak [...] die [...] de Belastingdienst [...] heeft [...] ontwikkeld om nieuwe of veranderde wet- en regelgeving wendbaarder en zonder ruis te vertalen naar de uitvoering.

Afgaande op negatieve publiciteit helpt dat – nog? – niet, integendeel. Je moet natuurlijk zelf weten, of je verder gelegenheid voor zulke valse voorlichting wil bieden. :-)

Lokin beseft niet dat zij mislukking verklaart ipv succes. Nee, er is uiteraard niets mis met

multidisciplinair samenwerken.

Maar de impliciete veronderstelling lijkt helaas onveranderd, dat het

gesprek over de exacte betekenis en bedoeling van de wet- en regelgeving[, maw] een proces van nauwkeurig in kaart brengen [van] wat er nou écht staat,

mikt op, zeg maar, gestandaardiseerde betekenis met enkelvoud van dien

en als ze het [erover] eens zijn, [...] komt niemand daar ook meer aan.

Ik vind het misleidend om dat “wendbaar” te noemen. Belangrijker nog is dat ook Lokin m.i. niet begrijpt wat “multidisciplinair” ... betekent. Ik laat nog maar in het midden dat ze er slechts “collega’s” bij betreft. Waar zijn de burgers? Vooruit, zgn disciplines verschillen van elkaar, nota bene omdàt beoefenaren ervan verschillende betekenissen – kunnen/moeten – toekennen aan wat “er [...] staat” als dezelfde informatie. Ofwel, zij kunnen hun respectievelijke aandelen onmogelijk passend leveren, wanneer relevante betekenisverschillen onderdrukt raken. Dergelijke

verschillen verdienen daarom juist erkenning. En ze kunnen pas tot uitdrukking komen, door wat aanvankelijk dezelfde informatie lijkt voor elk noodzakelijk verschillend aandeel daarvoor kenmerkend uit te breiden. Daartoe dient explicitering van desbetreffende context. En zo kunnen die verschillen tevens van samenhang worden voorzien. Dat is dan, zeg maar, interdisciplinair. En omdat Lokin kennelijk mist dat het met informatie gaat om verschillen-in-samenhang, neemt zij als, zeg maar, basismateriaal voor semantiek de ‘gegeven’ formulering van wet- en regelgeving ten onrechte letterlijk serieus. (Ook) dergelijke formuleringen gaan echter gauw mank aan de abusievelijke veronderstelling dat betekenis uniform moet gelden (ipv samenhangend differentieel). Dan leidt strikte analyse van “wat er nou écht staat” toch vooral àf.

Wat wel werkt, is om een stelselmatig uitvoeringsontwerp op te stellen en vervolgens ook bij te houden. Daar moet dan semantisch (eigenlijk: pragmatisch) stelselmatig aan zijn, dat voor respectievelijke belanghebbenden dienovereenkomstige betekenissen samenhangend (!) uitgedrukt zijn en dat bij voorkeur zelfs vooruitlopend op veranderingen blijven. (Pas) daarvan kan de formulering van eventuele – veranderende – regels redelijk dekkend afgeleid worden.

89.58

In de enneade heb ik – wat ik begrijp als – Schopenhauers wilsbegrip verwerkt tot het element motief. Motivationeel begrip leidt tot situationeel gedrag dat zowel volgt uit als is gericht op samenloop van aldus veranderend(e) subject en situatie. Dat lijkt mij te stroken met wat Viktor E. Frankl (1905-1997) in **The Will to Meaning, Foundations and Applications of Logotherapy** (Penguin, 2014, oorspronkelijk 1969) stelt, te weten dat

man must learn to listen to the [...] commandments implied in the [...] situations of which his life consists.[p. xi]

Frankl duidt

logotherapy [as] a proper psychotherapeutic technique [...] based on the following three concepts: (1) the freedom of will; (2) the will to meaning; and (3) the meaning of life.[p. ix]

Dat klinkt allemaal nogal absoluut opgevat. Wellicht ontsnapt ook Frankl niet aan wat hij aangeeft als

a crisis of expression[. p. xiv]

Als erkende grondlegger ervan merkt hij op dat,

in the widest possible sense, logotherapy is [...] treatment of the patient's attitude toward his unchangeable fate.[p. xv]

Hoe vrij kan iemand zijn, onlosmakelijk verwickeld in – wat dat ook is – noodlot? Frankl verduidelijkt dat

man's freedom is no freedom from conditions but rather freedom to take a stand on whatever conditions might confront him.[p. 4] Meaning fulfillment always implies decision-making.[p. 26] However, one cannot will to will.[p. 27]

En hij relateert in elk geval

the importance of techniques[, for] what matters in therapy is not techniques but rather the human relations between doctor and patient, or the personal and existential encounter. A purely technological approach [...] may block [the] effect.[p. xv]

Aan technologische kortzichtigheid gaat uiteraard van alles en nog wat mank. Ik denk dan meteen aan zgn digitalisering. Dus – ook – daarvoor mee eens,

as long as we actually interpret our task merely in terms of techniques [...] we have missed the point[. ...] Approaching human beings merely in terms techniques necessarily implies manipulating them, and [...] reifying them, making human beings into mere things.[p. xv]

En lees voor mensen algemener: subjecten. Hoe dan ook geldt niet alleen voor psychotherapie dat

reification has become the original sin[. ... H]uman beings [should] not [be] mistaken for mechanisms to repair.[p. xvi]

Vrije wil of niet, veronderstelt iedereen inclusief jezelf in elk geval,

[while] open to the world[, p. 11] as free and responsible.[p. xvi]

En zo komt Frankl op

phenomenology [as] an attempt to describe the way man understands himself, in which he interprets his own existence, far from preconceived patterns of interpretation and explanation[. p. xvi]

Dus ook verantwoorde voorzieningen voor informatieverkeer,

rather than merely being [...] engineering and technology[, are] based on encounter[. p. xvii]

Wie zijn de feitelijke deelnemers aan bedoeld verkeer? Zo'n instelling volgens wat voor deelnemers telt als verhoudingen is – ook – voor een informatiekundig ontwerper onontbeerlijk, dwz in Frankls termen

not only concerned with ontos, or being, but also with logos, or meaning.[p. xviii]

Vandaar zijn aanduiding logotherapie, en het

is more than mere analysis.[p. xviii]

Ook informatiekundig ontwerp(en) mikt op synthese, zeg maar – facilitering van – dynamiek van verschillen in samenhang. Over verschillen gesproken, volgens Frankl is

[c]onscience [...] that capacity which empowers [man] to seize the meaning of a situation in its very uniqueness, and in the final analysis meaning is something unique.[p. 6]

Op z'n elementairst volgt betekenis de samenloop van subject en situatie, voilà subjectief situationisme. Frankl:

The difference[s] need not constitute a loss, but may well form a gain in knowledge. [...] For d]oes the danger really lie in the lack of universality? Doesn't [p. 7] it rather lurk in the pretense of totality? What is dangerous is the attempt [at] understand[ing in] exclusive [...] terms [and] totality is claimed[. ... A]t that moment science is turned into ideology. What we have to deplore, [therefore], is not that **scientists are specializing** but that the **specialists are generalizing**.[p. 8]

Ook digitalisering gaat dus prompt mis, zodra zgn ict-ers

cannot resist the temptation to make overgeneralized statements on the grounds of limited findings.[p. 8]

Frankl

define[s] man as unity in spite of multiplicity.[p. 9]

Ik houd zo'n veronderstelling voor algemeen geldig. Wat een subject willekeurig als een object duidt, vertoont verschillend gedrag (lees ook: heeft verschillende eigenschappen) overeenkomstig de verschillende situaties waarin hij (lees ook: zij) zèlf-in-relatie-tot-dat-object-in-situatie verkeert, want

existence [...] always means being directed and pointing to something or someone other than itself.[pp. 11-12] From this we may see how important it is [...] to view the phenomena "in a context[.]"[p. 24]

Daarom kent Metapatroon als stelselmatige modelleermethode/-taal contextuele verbijzondering als – recursief – beginsel. En desondanks kan het subject in kwestie dergelijke verschillende gedragingen/eigenschappen als het ware door-de-situaties-heen aan hetzelfde object – blijven – toekennen. Nee, ik heb geen idee hoe een subject erin slaagt. Ik heb aanvullend voor Metapatroon echter wel iets bedacht om uitdrukking aan – zulke – samenhang te geven. Dat lukt met de veronderstelling van de nul-identiteit per object. Die praktische kunstgreep herken ik ook bij Frankl echter niet, maar terecht benadrukt hij alvast de behoefte aan

an analogy for qualitative differences which do not destroy the unity of a structure.[p. 9]

Oh ja, een object dat voor 'zijn' situationele gedragsbepaling beschikt over cognitief vermogen, noem ik een subject. Als het ene subject van doen heeft met een ander subject, zo vat ik Frankls m.i. terechte aanwijzing op, moet hij hem ook als subject waarderen.

Maar wat verstaat Frankl dan onder betekenis (Engels: meaning)? Hij veronderstelt dat

existence is not only intentional but also transcendent[, with s]elf-transcendence [a]s the essence of existence.[p. 33]

Maar wat beschouwt Frankl dan vanuit – een subject als – "self" er buiten als "transcendence" de moeite waard? Omdat een subject m.i. onlosmakelijk in – dynamiek van – situationele samenlopen betrokken is, moet dat dus wel 'iets' samenlopigs zijn. Frankl vermeldt

the "otherness" of the intentional referent to which human behavior is pointing.[p. 33]

Met "referent" lijkt Frankl (een) object te bedoelen. Ik veronderstel dat ruimer als situatie, waarbij het betrokken subject zijn gedragsaandeel toespitst op afstemming van gedrag van wat hij ervaart als object-in-situatie resp. ander subject-in-situatie. Minder gedifferentieerd stelt Frankl dat,

as a truly phenomenological analysis would reveal, there is no such thing as cognition outside of the polar field of tension established between object and subject.[p. 33]

Hoe dan ook,

one must recognize that being [...] profoundly means being engaged and entangled in a situation[. p. 33]

Maar, zoals de titel luidt van een hoofdstuk,

[w]hat is meant by meaning?[p. 33]

Wat ik er algemeen over zou zeggen, is dat een subject maar beter het samenloopkarakter van zijn leven kan erkennen. Welke betekenis hij concreter kan

bedenken voor zijn leven, nota bene variërend van samenloop tot samenloop, hangt telkens dan toch af van zijn geschiedenis van samenlopen en van zijn verwachtingen over toekomstige samenlopen. Voor een subject, inderdaad,

[it] means preserving that tension between object and subject.[p. 34]

Maar wat betekenis van moment tot moment ... betekent, kan ook Frankl natuurlijk niet aangeven, laat staan voorschrijven. Hij verklaart dan ook niets door o.a. te stellen

that it is the meaning of meaning to set the pace of being.[p. 34]

Die "pace" is voor elk subject immers de veranderlijk situationele (samen)loop. Dat geldt reeds als veronderstelling, zodat uitdrukking als conclusie niets toevoegt:

[L]ife is unconditionally meaningful.[p. 48]

Frankl redeneert er echter ten onrechte op dóór met wat feitelijk nog steeds veronderstelling is:

Man lives by ideals and values. Human existence is not authentic unless it is lived in terms of self-transcendence.[p. 34]

Hij beroept zich daarvoor op

[m]an's original and natural concern with meaning and values[. p.34]

Maar betekenis willen toelichten uitgaande van ... betekenis, vestigt een cirkelredenering. Ik begrijp wel dat Frankl nog zo concreet mogelijk perspectief wil bieden. Voor een willekeurig subject moet het advies echter nogal abstract geformuleerd blijven. In mijn termen, besef als subject differentiële samenloopigheid met situaties. Een daadwerkelijk subject kan daarvoor houvast ontleen – maar dat is dus altijd oppassen met differentiële situaties – aan "ideals and values." Maar welke, dan? Over zelfs onvermijdelijke cirkelredenering gesproken, ze moeten passen bij ... zijn veranderende zelf. Want

[m]eaning is relative in that it is related to a specific person who is entangled in a specific situation.[p. 36]

Frankl voegt eraan toe, dat

I would prefer to speak of uniqueness, rather relativity, of meanings.[p. 36]

Wat Frankl echter vergeet, is dat de betrekkelijkheid door samenloop de grondslag vormt van uniciteit. Ofwel, betekenis is uniek dóór betrekkelijkheid. Klopt,

[u]niqueness [...] is a quality not only of [a subject's encounter with] a situation but even of [a subject's] life as a whole, since [his] life is a string of unique situation[al encounters].[p. 36]

En over conclusies gesproken, voor wie dat ... veronderstelt,

it follows that there is no such thing as a universal meaning of life but only the unique meanings of the individual situations[. p. 37]

die tevens nota bene per subject verschillen. Zo komt Frankl op problematisering van zgn waarden. Hij duidt ze als verdichting door veronachtzaming van uniciteit van betekenis. Gevolg van zulke verdichting kan zijn dat een subject waarden als conflicterend en daardoor ziekmakend ervaart. Hoe dan ook komt een subject momentaan altijd 'terug' op 'zijn' motivatie. Wat dan helpt, is besef dat

[h]e is always free to accept or reject a value he is offered by a situation.[p. 39]

Een situatie, eh, zèlf heeft geen waarde. Een subject kan de unieke betekenis van zijn samenloop met een situatie prompt – willen – herleiden tot een z.i. algemener geldige betekenis, ofwel een waarde zoals Frankl die opvat. Tja, dat besef van unieke betekenis blijft doorgaans belemmerd door andere ... waarden. Dat gebeurt wanneer

his self-understanding is crippled by preconceived patterns of interpretation, not to say indoctrination[. p. 42]

Ach, wie is er vrij van? Maar wie er zèlf veel last van heeft, bezorgt – ook – anderen vaak – extra – last.

Wat ik niet kan rijmen, is dat Frankl weliswaar erkent dat

the perspective through which we approach reality [is] subjective[, p. 40]

maar oppert dat

[t]here is only one meaning to each situation, and this is its true meaning.[p. 42]

Hij ... meent dat

[m]eaning is what is meant[. p. 42]

Waarin Frankl zich naar mijn idee vergist, is dat hij iedereen als het ware door-perspectivisme-heen dezelfde situatie laat ervaren. En als daartussen voor verschillende subjecten géén verschil bestaat, wijst hij erop dat

[m]an is responsible [...] for finding the **true** meaning of a situation.[pp. 42-43]

Zo eenvoudig is het echter niet, maw dat

meaning is something to be found rather than to be given, discovered rather than invented.[p. 43]

Een subject be-vind-t zich in wat hij ervaart als situatie. Voor zijn gedragsaandeel in – mede daardoor – veranderende situatie geef-t de situatie in kwestie – nogmaals, zoals door hem opgevat – aanleiding tot betekenis, vorming waaraan het subject met zijn motief richting geeft, een motief dat en daarmee de richting die overigens kan veranderen, enzovoort. Op haar beurt heeft cognitie aldus een aandeel ont-dek-king en een aandeel uit-vind-ing. Het lijkt er dus op dat Frankl als therapeut een patiënt juist verantwoordelijkheid ontzegt, te weten voor het nagaan van 'zijn' exclusieve betekenissen. Nee,

meaning cannot be given arbitrarily[, p. 43]

maar Frankl schiet m.i. in externalisering van betekenis door. Niet alleen situatie telt, maar situatie en subject doen dat. En wat een subject ervaart als situatie is om te beginnen al onvermijdelijk ... subjectief. Hij herhaalt zijn veronderstelling van

conscience [...] as the intuitive capacity of man to find out the meaning of a situation.[p. 43]

Ik ben het met Frankl eens, als hij bedoelt dat cognitie verloopt volgens een algemene, vooruit, vaste structuur. Op hoofdlijn zie ik wat er, ook goed, intuïtief aan is cyclisch met samenhang volgens een enneade. Dat enneadische schema kan echter verklaren dat elke subjectief-situationele samenloop een voor het subject in kwestie o.a. unieke betekenis telt volgens wisselwerking van er- en toe-kenning. Ook Frankl beweert dat

this meaning is something unique[, for] conscience is creative.[p. 43]

Maar dan begrijp ik niet, waarom hij waarheid er bij haalt als eenzijdige eigenschap van situatie. Daarmee, als dat tenminste zijn opvatting blijft, doet hij subject tekort. Nee, hij hamert onder de noemer van geweten op de ... waarde(n) van het individu, o.a. omdat

[c]onscience [...] has the power to discover unique meanings that contradict accepted values.[p. 43]

Nou ja, ontdekken en uitvinden. Dus,

the foremost task of education [...] is to refine that capacity which allows man to find unique meanings[, developing] the ability to make independent and authentic decisions.[p. 44]

Mooi gezegd,

the **possibility of error** does not dispense [man] from the **necessity of trial**. [p. 45]

En

[t]he possibility that my conscience errs implies the possibility that another one's conscience is right.[p. 46]

Over betrekking gesproken, daarvoor moet de één zich natuurlijk kunnen herkennen in hoe de ander zich (de) situatie(s) voorstelt. Allereerst voor de ander

[t]his entails humility and modesty.[p. 46]

Ook en vooral een therapeut als een ander kan – iemand – zelf geen betekenis bezorgen. Frankl stelt dat daarvoor iedereen

must be referred to his own conscience.[p. 46]

Zo is het.

89.59

De uitslag van de uitslag wordt nog steeds groter. Huh?! De uitslag-als-resultaat van verkiezingen vertoont een alsmaar grotere uitslag-als-afwijking. Intussen lijkt zo'n uitslag-als-afwijking nauwelijks tot verschil van feitelijke politiek en bestuur te leiden. Het effect van zgn proteststemmen raakt prompt gesmoord, protesteerders raken daardoor nog eens extra teleurgesteld, op naar de volgende ronde dan maar, enzovoort. Waar, en hoe, houdt dat op?

Wie zijn (lees ook: haar) belang niet behartigd ziet, of zelfs gefrustreerd, kan dat vaak terecht verklaren met eenzijdige oriëntatie volgens beleid & uitvoering. Maar wat wil iemand die daartegen bezwaar maakt bereiken? Ik houd het graag op emancipatie. Hij (lees ook: zij) wil doorgaans dat óók wat hij als belang oppert, politiek-bestuurlijke erkenning verkrijgt en ter vervulling evenwichtig meegewogen raakt. Ofwel, slechts een minderheid van protesteerders is m.i. uit op vervanging van wat zij al dan niet overdreven duiden als het enkele heersende belang door hun belang als dan het enige dat telt. Wat steekt, zo meen ik, is niet zozeer erkenning van een ander belang, maar veeleer volgehouden ontkenning van het hunne. Zo kom ik op bestuur. De aanduiding suggereert de mogelijkheid van veranderingen. Aan een stuur kan je draaien, nietwaar? Het idee is kennelijk dat het bepalen van een doel (lees ook: bestemming) onder de noemer van politiek valt. Idealiter hoeven ... politici zich daarvoor niets van middelen aan te trekken. Daar moeten ... bestuurders zich maar om bekommeren.

Andere politici, mandaat voor andere bestemmingsbepaling. Toch?

In werkelijkheid is met eerder getroffen middelen een vergaand vast spoor aangelegd. Vergelijk het met een rijdende trein. Er zit weliswaar een bestuurder in, maar het ene voor hem (lees ook: haar) opdoemende spoor verlaten kàn hij niet. Ik vind het al meteen een misvatting om politici als bestuurders te beschouwen. Wèrkelijke bestuurders zijn de ambtenaren. Zijn zien het als hun opgave dat uitvoering zo, spreekwoordelijk gezegd, ènkelsporig blijft. Zij waken voor – wat zij dienovereenkomstig houden voor – òntsporing. Zeker, zij zien zichzelf als dienaren van politiek. Uiteraard, àls ‘de politiek’ een ander doel kiest, moeten daarvoor andere middelen komen, enzovoort. De reflex van ambtenaren is blijikbaar, dat zij menen dat beheersbare uitvoering van beleid slechts enkelsporig lukt. Zij zetten zich dus ijverig aan aanleg van een nieuwe spoorlijn, waarmee echter opnieuw nogal exclusief een ènkel belang gediend is: de wet van behoud van polarisatie. Intussen verstrijken jaren, wordt meer en meer geld besteed aan wat wederom onevenwichtig uitpakt. Haha, ben ik zo teruggekomen op de analyse dat “naar binnen gekeerd” het bestuurlijke euvel wel degelijk samenvat?

Van ambtenaren-als-bestuurders zijn het hoe dan ook rampzalige misvattingen dat besturen hetzelfde is als beheersen èn dat beheersen vereen-, herstel, verenkelvoudiging (jargon: reductie van complexiteit) vergt. Als gevolg van zulk simplisme raken in een zgn pluriforme samenleving nu eenmaal burgers in de knel met belangen die ànders zijn dan het ene – vaak impliciet verklaarde – bevoorrechte belang. Nogmaals, het helpt uiteraard niet om van het ene ènkele spoor naar een ander, eveneens ènkel, spoor te wisselen. Wèlk enkel spoor de overheid abusievelijk voor ordelijk houdt, zorgt hoogstens voor verschuiving/-ruiling van het groeiende protestelectoraat. Nota bene omdat maatschappelijke pluriformiteit nu eenmaal toeneemt, zijn er steeds meer burgers met ‘overige’ belangen de dupe. Dus wordt de uitslag van de uitslag alsmaar groter.

Overdrijf ik soms? Zelfs schromelijk?

Een proteststem heeft vooralsnog geen enkele :-) zin. De hoop van burgers blijft voorspelbaar vals, zolang openbaar bestuur rust op de gesloten ambtelijkheid van het enkelsporig paradigma. Ook de ‘nieuwe’ politieke partij, nou ja, de frisse politicus (lees ook: politica), die voorafgaand aan de vorige verkiezingen oplossing leek te bieden, blijkt in elk geval niets verbeterd te hebben. Ditmaal de vòlgende ‘nieuwe’ partij/politicus dan maar?

Ik herhaal, daarentegen moeten ambtenaren-als-bestuurders leren denken volgens variëteit. Want wie zgn reële variëteit optimaal wil ... beheersen, moet kunnen beschikken over middelen met zgn passende variëteit (W. Ross Ashby, The Law of Requisite Variety). En voor openbaar bestuur is variëteitsoriëntatie nog eens èxtra onmisbaar. ‘Wij’ kiezen politici immers ook – en vooral? – opdat zij doelen kùnnen wijzigen. De clou is daarom om met middelen ook en vooral daarmee rekening te houden. Het komt dan goed uit dat tegenwoordig veel zgn uitvoeringstaken met digitale middelen – kunnen – worden gefaciliteerd. Door betekenisordening stelselmatig situationeel (lees ook: contextueel) te parameteriseren, zijn dergelijke middelen qua passende variëteit inherent flexibel. De laatsten die dat lijken te – willen – beseffen zijn helaas zgn ict-ers.

Zodra ambtenaren-als-bestuurders emancipatorisch dùrven denken enzovoort omdat ze wèten – maar dat moeten ze kennelijk nog wel leren – dat ze wel degelijk (!) over passende middelen voor veranderlijke variëteitsbeheersing kùnnen

beschikken, kunnen politici praktisch doelen – leren – stellen voor evenwichtige(r) verhoudingen tussen burgers met verschillende belangen. Dat zouden de meeste burgers toch moeten kunnen waarderen. Over gedeelde belangen gesproken, wie weet zijn ‘we’ dan ook meer bereid te erkennen dat wij samen op het ... spoor verkeren van spreekwoordelijke treinen die stuurloos aanstormend ons allemaal bedreigen. Moeten we daar niet, eh, iets aan doen? En dringend, misschien? Ik blijf als voorwaarde wijzen op middelen met zgn passende variëteit. Anders is de uitslag feitelijk allang bekend.

89.60

Er kwam, en komt stellig, een overvloed aan – andere :-) – redactionele commentaren, columns en opiniebijdragen los. Als ik de aanduiding emancipatie mag blijven gebruiken, vind ik dat de schrijvers allemaal wel evenwichtige verklaringen bieden. Die komen erop neer dat burgers maatschappelijke verhoudingen als onevenwichtig ervaren, en voorzover burgers zichzelf daarvan de dupe achten stemmen zij vóór ... emancipatie.

Oh ja, een boer is in die zin ook een burger. Hoewel er nog maar weinig boeren – over – zijn, loont de associatie electoraal blijkbaar als nooit te tevoren. Dieren doen het weliswaar telkens wat beter, maar zijn dus als het ware overvleugeld door de suggestie van solidariteit met boeren (inclusief slacht van dieren op industriële schaal).

Afgezien van dierenemancipatie heeft pakweg 40% van de thans formeel erkende kiesgerechtigden niet gestemd. Het lijkt mij aannemelijk dat juist die ... burgers lijden aan zelfs nòg ernstiger emancipatietekort.

De talloze columnisten oordelen m.i. echter ook weer nogal enkelsporig over zgn uitvoering. In dat opzicht verschilt mijn analyse kwalitatief. Tja, daardoor ontgaat het ze dat – wat ik, toegegeven, eveneens simplistisch benoem als – enkelsporigheid van uitvoering in elk geval praktisch een probleem betreft.

Het is inderdaad een vraag of (overheids)organisatie van de uitvoering vast zit door “onveranderbaarheid.” Ik meen dus van niet. Kritiek dáárop dreigt aandacht m.i. daarom af te leiden van oplossing(en). Want de overheid ‘onderneemt’ juist de ene na de andere zgn grote operatie. Dan moet de vervolgvraag luiden: Waarom mislukken ze? Volgens mij is dat te wijten aan blikvernaauwing. Allereerst wordt een nieuw, nota bene ander, politiek vastgesteld doel als heilig opgevat. Vervolgens gelooft ‘men’ dat het doel slechts op één manier inclusief bepaalde middelen haalbaar is. Ofwel, de abusievelijke heiligheid wordt tevens voor middelen verondersteld. En zelfs al zou zulke enkelsporigheid passend zijn, wat ‘men’ in politiek enthousiasme graag vergeet, is de praktische noodzaak om van het ene naar het andere spoor(systeem) over te gaan. Dat lukt dus nooit zònder ruimte voor, hoe tijdelijk ook, op z’n minst tweesporigheid.

Een grote operatie wordt uiteindelijk maar gestaakt. Er is heel veel voor overhoop gehaald, zeg ook maar van alles en nog wat voor en door ... veranderd. Maar, nogmaals, de met veel kosten en moeite getroffen voorzieningen (lees ook: middelen) blijken zo niet te werken. Dus voor burgers blijft per saldo van alles en nog wat inderdaad ... onveranderd. Het gestelde doel is zelfs onbereikbaar dan ooit geraakt, en burgers met eraan verbonden verwachtingen nòg gefrustreerder.

Ziedaar, alsmaar grotere uitslag van uitslag.

Voor bruikbare middelen moeten ‘we’ een bepaald doel zeker niet te serieus nemen. Er geldt ook niet enkelvoudig een doel, zeg maar hèt doel. Het hangt er altijd maar

van af. En met meervoud van veranderlijke doelen moet afstemming :-)) kunnen meegaan. Daarom is het, zachtjes uitgedrukt, onverstandig om middelen, zoals het wiskundig heet, één-op-één van een doel af te leiden. Voorzie, noem het maar omgekeerd, in middelen die – dus op voorhand – geschikt zijn om verschillende doelen te bereiken (lees ook: verschillende behoeften te dekken). Onder de noemer van infrastructuur doen ‘we’ dat overigens allang, maar beseffen ‘we’ dat onvoldoende. Iemand die zich in A bevindt en zich naar B – als bestemming annex doel – wil verplaatsen, legt daarvoor geen apart ‘spoor’ aan. Onder de noemer van het algemeen belang hebben ‘we’ een netwerk van openbare wegen aangelegd. Voor vrijwel elke verplaatsing is dat een beetje ‘om’ vergeleken met de zgn hemelsbreed gemeten afstand, maar iederéén komt ‘over de openbare weg’ altijd veel sneller – en goedkoper enzovoort – aan dan wanneer z/hij zo’n weg allereerst zelf had moeten aanleggen. En de opzet van zulke infrastructuur staat inkrimping en uitbreiding toe.

Denk anders aan spijkers. Als je voor elke spijker een aparte hamer nodig hebt, verdient hamer de kwalificatie gereedschap niet. Ik geef overigens de voorkeur aan schroeven. Spijkers zijn me voor de meeste verbindingen vooral te enkelsporig. Bruikbare infrastructuur kenmerkt zich door vergaand passende variëteit. Verantwoordelijk voor infrastructuur zijn politici met overheidsinstellingen als uitvoeringsorganisaties. Indien een zgn grote operatie als – wijziging van – infrastructuur wordt begrepen, lukt zo’n veranderingsproces meestal ook wel redelijk, zie verder [Vergeet samenhang door-de-tijd-heen niet!](#)

De “boswachter/ecoloog” die je aanhaalt, zegt wat mij betreft met zoveel woorden dat ‘we’ ons ecologisch moeten leren gedragen (als het daarvoor al niet te laat is). De voorwaarde is ‘natuurlijk’ dat ‘we’ ecologisch leren denken. Dat bedoel ik met variëteitsdenken.

Ambtenaren-als-bestuurders zijn maar moeilijk – onmogelijk? – af te krijgen van enkelsporigheid. Daarom kom ik met een verhaal over Metapatroon nergens verder. Met de zgn informatieronde doe ik dan maar alsof daarmee de overgang is geholpen van het ene naar het andere enkelsporige middel. Ook moeilijk. Klopt, stelselmatig verbetert daardoor nog steeds weinig, maar bestaat er tenminste nog een kans op.

89.61

De schrijvers van **Doing Naturalistic Inquiry, A Guide to Methods** (Sage, 1993) zijn David A. Erlandson, Edward L. Harris, Barbara L. Skipper en Steve D. Allen. Zij bepleiten

a research paradigm that runs counter to the prevailing one[, p. 1 for] what have been considered the “best methods” are not good enough.[p. 5]

Het onverminderd heersende paradigma belemmert naar mijn overtuiging eveneens, nota bene heel praktisch, stelselmatigheid van digitale voorzieningen voor informatieverkeer. Daarom vergt ook informatiekundig ontwerp(en) met voorrang een ander paradigma.

Naar mijn idee is – wat ik noem – subjectief situationisme wel geschikt, met [Metapatroon](#) als bijbehorende modelleermethode. Dan zie ik veel overeenkomsten met zoals Erlandson e.a. onderzoek-onder-natuurlijke-omstandigheden beschrijven resp. -in-natuurlijke-omgeving. Zij noemen omstandigheden (lees ook: omgeving, milieu, situatie e.d.) overigens context. Omdat ik redeneer volgens [enneadische](#)

[grondslag](#) waarin context als onderdeel van een teken verwijst naar beschrijving van een situatie resp. motief, heb ik hier in citaten uit **Doing Naturalistic Inquiry** – het woord – context vervangen door – het woord – situatie in de enneadische betekenis. Erlandson e.a. stellen dat

all [...] parts of the research process [...] are validated by their contributions to understanding the [situation] in which the observed events have taken place.[p. 5]

Wie gebeurtenissen waarneemt enzovoort, is een subject. En waarneming door een subject van een, zeg maar even, object veronderstelt – enige – afstand. Wát die afstand overbrugt is een teken, door Charles S. Peirce 'apart' voorgesteld als bemiddelend element. Wat een subject via een teken van een object begrijpt, noemt Peirce een interpretant. De respectievelijke elementen object, teken en interpretant heb ik elk in drie nadere elementen verdeeld. Dat zijn er bijelkaar dus negen, vandaar enneade. Zo telt Peirce's vooralsnog ongelede teken op z'n enneadisch als (deel)elementen: context, signatuur en intext. En een feit: situatie, nul-identiteit van object en gedrag. En een interpretant annex interpretatie: motief, focus en begrip. Dus een feit is principieel situationeel verbijzonderd resp. een interpretatie (lees ook: wetenschap) principieel motivationeel verbijzonderd. Dan moet een teken dienovereenkomstig contextueel verbijzonderd zijn voor eenduidige bemiddeling/overbrugging.

Erlandson e.a. kennen het enneadische schema niet (en ik heb het ook enkele jaren later bedacht dan zij hun boek publiceerden). Maar achteraf zijn enkele enneadische elementen herkenbaar in zoals zij, eh, naturalistisch onderzoek schetsen. Samenhang op z'n enneadisch ontbreekt echter. Dat blijkt o.a. uit hun opmerkingen dat de

major focus [i]s [...] on human behavior and the settings in which that behavior takes place.[p. 5]

Ik herken de enneadische betekenis van – het woord – context, met context dus verondersteld als integraal en integrerend onderdeel van een teken, overigens wel als zij beweren dat

[i]Interpretation is both limited and enriched by context. Interpretation is limited as context drives constantly toward greater specificity; at the same time the accumulation of specific detail provided by context describes a set intricate relationships that bring the researcher [...] vicariously into the setting.[p. 18]

Hun kritiek op gangbare opvattingen over onderzoek met daarbij behorende onderzoeksmethoden snijdt m.i. hout. Want daaraan gaat – dus ook – zgn digitalisering mank, omdat resp. zolang

the prescriptive nature of current social work conceptualizations [...], as embodied in the preferred form of [...] design and methodology, effectively determine the nature of practice rather than allowing practice to determine the form of [...] inquiry.[p. 6]

Digitalisering mikt op facilitering van teken-/informatieverkeer met verkeer in de zin van omgang met elkaar van verschillende deelnemers die daarvoor hun resp. gedragingen op elkaar afstemmen. Over wetenschap inclusief onderzoek gesproken, aldus is een subject altijd en overal deelnemer in en aan een situatie. Een subject is dus o.a. aan het ... weten, om zich volgens zijn (lees ook: haar) wetenschap daadwerkelijk passend(er) naar omstandigheden te gedragen. Wat een subject telkens onderzoekt, is steeds een teken. De duiding door Erlandson e.a. van onderzoek-in-natuurlijke-omstandigheden acht ik daarom ook en vooral per teken

relevant. Zo beschouwd 'doen' deelnemers "social work" met onderzoek van dien; met informatiekundig ontwerp van – digitale – verkeersvoorzieningen gaat het daarom zelfs om onderzoek van ... onderzoek:

The naturalistic paradigm affirms the mutual influence that researcher and respondents have on each other. [...] Never can formal methods be allowed to separate the researcher from the human interaction that is the heart of the research. [...] The researcher must be involved in that activity. The dangers of bias and reactivity are great; the dangers of being insulated from relevant data are greater. The researcher must find ways to control the biases that do not inhibit the flow of pertinent information.[p. 15]

Kortom,

[r]elevance cannot be sacrificed for the sake of rigor.[p. 15]

Daarentegen ook en vooral zgn ict-ers

have easily accepted [...] prescriptions [...] without questioning [...] underlying assumptions[. ...] The ingrained bias in favor of an oversimplified representation [...] has often led us to [...] have been unresponsive to [...] problems[. ...] We have persistently hoped for [...] capabilities that would enable us to quantify and manipulate the subtle and complex differences that we encounter in social settings, never suspecting that [it] might be a part of the problem, not the solution.[p. 6]

Averechts resultaat volgt uit

view[ing] applicability in terms of generalizability and address[ing] the issue by focusing on those aspects [...] that do not shift [...] across [situations].[p. 32]

(Ook) informatiekundig ontwerp(en) vergt echter dringend

a very different view of reality from that held by the prevailing traditions [p. 11 which] is guaranteed to make [...] traditionally trained [persons] very nervous.[p. 13]

In tegenstelling tot Erlandson e.a. ben ik het zelfs grondig ermee eens dat

[t]he prevailing [...] paradigm assumes that there is a single objective reality[. p. 11]

Maar de ene (!) werkelijkheid wordt differentieel gekend, te ... weten subjectief-situationeel. Ofwel, kennis/wetenschap bestaat niet objectief resp. enkelvoudig (lees ook: niet absoluut geldig). En dan ben ik het juist wèl met Erlandson e.a. eens dat

all aspects of reality are interrelated[, p. 11]

zeg ook maar interdependent. Dus, en – het woord – context heb ik wederom vervangen door – het woord – situatie,

[t]o isolate one aspect from its [situation] destroys much of its meaning.[p. 11]

Maar ik vind het onzin om ervan uit te gaan

that there is not a single objective reality but multiple realities of which the researcher must be aware.[pp. 11-12]

Wat de onderzoeker/ontwerper m.i. principieel moet erkennen betreft meervoud van ervaringen van werkelijkheid-in-enkelvoud. Dat bedoelen Erlandson e.a. trouwens ook onder de noemer van constructivisme. Zij wijzen erop dat

different realities [are] constructed by the various [...] individuals[. p. 12]

Met zijn cognitief vermogen 'maakt' een subject subjectief-situationeel afgeleide en gerichte interpretaties, ofwel motivationele begrippen van/voor zijn resp. – subjectieve – situationele gedragsaandelen. Nota bene,

[n]o [...] social settings are sufficiently similar to allow simplistic, sweeping generalizations from one to another. [...] Traditional [...] methods [...] focus only on categorized variables that appear across settings; the categorization masks the differences[. p. 13 However, g]eneralization across social settings [...] ignores the [situation]-specific interrelationships[. pp. 15-16]

Dat komt neer op ontkenning van meervoud van situaties. Dan blijven verschillen ertussen 'natuurlijk' veronachtzaamd:

Yet, significant answers to [situation]-unique complex questions cannot be generalized across different human settings. [...] Real problems always appear in particular [situations] and [...] their solutions are always bound by those [situations].[p. 13 Therefore,] realizing the impossibility of generalizing, [we should] settle for a deep understanding and explication of social phenomena as they are observed in their own [situations].[p. 16] The naturalistic researcher, realizing this, does not attempt to insulate him of herself from the setting but seeks to establish relationships through which the mutual shaping of constructions is a collaborative exercise in which researcher and respondents voluntarily participate.[p. 26]

Maar hoe zit het dan met verwevenheid (lees ook: interdependentie)? Dat lijken Erlandson e.a. methodisch niet te problematiseren, afgezien van vage vermelding van

a holistic investigation[. p. 14]

De veronderstelling is zelfs vals van een geheel dat resp. van een zgn essentie die als zodanig begrijpelijk kan zijn. Daar draaien Erlandson e.a. dus nog omheen. In elk geval voor – ontwerp van – stelselmatige voorzieningen acht ik met voorrang praktische noodzaak evident van formele ordening van – dynamiek van – betekenissenvariëteit. Daarvoor verwijs ik naar Metapatroon als modelleermethode/-taal. Wie Metapatroon verantwoord benut, laat "rigor" "relevance" onderbouwen resp. "relevance" tot "rigor" leiden.

Subjectief situationisme strookt met zgn naturalistisch onderzoek door de aanname dat

inquiry is very dependent on [situation with] no two [situations being] identical,[p. 16 for] unique shaping forces [...] exist in each [situation].[p. 17]

Erlandson e.a. houden er volgens mij echter nog een nogal ... traditionele opvatting over cognitie en communicatie op na met hun veronderstelling dat

[s]hared constructions provide the basis for communication between people, and shared experiences and communication about them generate additional shared constructions.[p. 24]

Ook hetzelfde subject 'kent' achtereenvolgens verschillende motivationele begrippen. En de motivationele begrippen van verschillende deelnemers aan/in een verkeerssituatie verschillen al naar gelang zij daarmee afstemming met hun resp. gedragsaandelen bepalen. Wat deelnemers ... delen in de zin van gemeenschappelijk kennen, zijn daarom niet dezelfde motivationele begrippen, maar zoiets als het vermogen tot afstemming van verschillen ertussen. Daarom is niet

[t]he totality of shared constructions among a human group [...] the foundation of their language and their culture[. p. 24]

maar het vermogen om als subject tekens als verzoek tot inschikkelijkheid enerzijds voort te brengen, anderzijds te duiden. En – dus – niet alleen een mens geldt als subject. Het is daarom evenmin zo dat,

[i]f words and word structures did not construct reality, they would be useless[, p. 24]

maar wèl zo dat tekens zelfs exclusief van nut zijn als middel om verzoeken tot inschikkelijkheid te doen resp. te duiden. Verantwoorde beoefening van juist informatiekunde vergt dus een, vooruit, naturalistischer aanpak dat Erlandson e.a. aangeven. Overigens stellen zij reeds dat

[t]hese shared constructions need not be identical; in fact, they cannot be. But they must be compatible so that communication can take place.[p. 24]

Het blijft echter onduidelijk, welke criteria zij voor “compatible” aannemen. Ik zie in communicatie als teken-/informatieverkeer geen doel op zichzelf, maar middel voor gedragingenverkeer. Deelnemers stemmen gedragingen af. Elke deelnemer ‘doet’ dat ‘natuurlijk’ volgens zijn ‘eigen’ motivationele begrip van situationele verhoudingen. Voor zulke afstemming wisselen zij tekens (lees ook: informatie) uit als evenzovele wederzijdse verzoeken tot inschikkelijkheid. Wanneer hun resp. gedragsaandelen over en weer, zeg maar, tevreden stellen, zijn hun resp. tekens blijkbaar voldoende “compatible” geweest.

89.62

informatiekundige oriëntatie

Wat geldt als betekenis van informatie dient afstemming over en weer van deelnemers met hun respectievelijke gedragsaandelen in een situatie.

Een deelnemer aan gedragsverkeer is daarom deelnemer aan informatieverkeer, en omgekeerd.

Voor gedragsverkeer beschikken deelnemers overeenkomstig respectievelijke situationele hoedanigheden o.a. over passende voorzieningen voor informatieverkeer.

Er zijn ook digitale voorzieningen.

Natuurlijk verandert daardoor niets aan informatie als middel voor gedragsafstemming waarbij dus principieel betekenis telt voor respectievelijke gedragsaandelen van deelnemers.

Vernetwerkt vormen – ook en vooral – digitale voorziening een omvattend verkeersstelsel.

Door verruiming van bereik faciliteert het ene stelsel informatieverkeer tussen deelnemers voor gedragsverkeer in alsmaar meer – en vaak ook nog eens veranderende – situaties.

Dat noodzaakt op stelselmatige verkeersschaal tot erkenning en zo door naar eenduidige ordening van – veranderlijke – betekenissenvariëteit.

faciliteringsoriëntatie

Zonder behoefte aan afstemming is er geen behoefte aan betekenis en heeft informatie geen bestaansrecht.

Informatieverkeer vergt objectivering van informatie.

Veronderstelling van een object suggereert aspecten ervan.

Aan een informatie-object wordt het betekenisaspect toegekend als maatgevend.

Ter ondersteuning van het betekenisaspect laten zich verkeersmatig andere aspecten duiden.

Wat aspecten verbindt, nogmaals, is het ene object.

Dat maakt aspecten hoe dan ook onderling afhankelijk, maar optimaal is een indeling die – verkeersmatige behandeling van – aspecten praktisch zo onafhankelijk mogelijk van elkaar houdt.

Zulke aspectgerichtheid vestigt modulariteit van voorzieningen.
Digitalisering leent zich bij uitstek voor verdichting van modulariteit.
Volgens abstractie resteren – veel – minder modulen, waarvan concrete werking wisselt door zgn parameters.
Met parameters gaat het eveneens om informatie, dus betekenis.

89.63

Als vervolg op ons telefoongesprek, eerder vandaag, heb ik de korte tekst[, zie daarvoor het slot van **aantekening 89.53**,] nog wat bewerkt waarmee ik jullie eerder mijn idee schetste van stelselmatig informatiebeleid. Je ziet [in **aantekening 89.62**] dat ik informatiekundige oriëntatie nu expliciet voorop plaats, waar volgens faciliteringsoriëntatie dan aan voldoen moet zijn. Ik heb er ter verduidelijking voor jullie m.i. concrete opgaven [hier onderstaand] enig commentaar aan toegevoegd. Wellicht kunnen we het o.a. hierover hebben tijdens ons geplande gesprek over enkele weken. Eerdere opmerkingen, vragen e.d. zijn zeer welkom!

enig commentaar

- De informatiekundige oriëntatie heeft voorrang. De faciliteringsoriëntatie (lees ook: oriëntatie volgens informatie- en communicatietechnologie) moet er bij passen. Als daarentegen de technologische insteek feitelijk voor leidend gehouden wordt, ontspoort digitalisering.
- Overgeleverde modelleermethoden zijn niet berekend op – ordening van – betekenisvariëteit en daarom ongeschikt voor stelselmatige opgaven.
- Zowel de informatiekundige oriëntatie als de faciliteringsoriëntatie is opzettelijk geabstraheerd van (een) specifieke deelnemer(s). Uit de verkeersschaal volgt immers dat o.a. een bepaald(e) organisatie(onderdeel) zich niet apart kan positioneren, maar dat eveneens als verkeersdeelnemer in relevante situationele hoedanigheden moet doen. Bijvoorbeeld voor de Rechtspraak(organisatie) vraagt dat in elk geval om verruiming tot, zeg maar, rechtsparakelijk informatieverkeer. Maar ook dáárvan abstraheert de informatiekundige oriëntatie, enzovoort. Zeker, er geldt ook rechtsparakelijk van alles en nog wat ... specifiek. Dát moet echter in de omvattender dynamiek van betekenisvariëteit tot uitdrukking – kunnen – komen. En daarom staat in algemene zin (!) het betekenisaspect voorop. Voorts, omdat er principieel niets bijzonders aan verondersteld is, zijn algemeen opgezette, zeg maar, aspectmodules tevens geschikt voor rechtsparakelijk informatieverkeer. Passende werking – ook – voor dát informatieverkeer is een kwestie van relevante parameters, en dat dekt het betekenisaspect dan weer.
- Zoals zovele organisaties is ook de Rechtspraak met digitalisering verstrikt geraakt in verwarrende veronderstellingen. Zo is het ongetwijfeld goed bedoeld om, zoals het heet, de vraag te organiseren volgens zgn portefeuilles. Wie echter geen benul van aspectgerichtheid heeft en al helemaal niets begrijpt van het verdichtingspotentieel van digitalisering door variabilisering, gaat dan 'vragen' om, eh, portefeuille-specifieke voorzieningen. Daar vindt iemand aan de antwoordkant op haar/zijn beurt stellig goed bedoeld dan van dat het onzin is om voorzieningen zó specifiek te treffen. En omdat de vragende zgn portefeuillehouder medewerker is van de ... antwoordafdeling, kan z/hij dat specifieke plan vergeten. Wat z/hij verder doet? Geen idee. Intussen heeft de antwoorder dan maar zelf een vraag bedacht. Daarmee mikt z/hij weliswaar dus wat algemener, maar kent de specifieke vragen niet die hij in één moeite door wil beantwoorden. Daarin is z/hij immers niet geïnteresseerd met

haar/zijn vooringenomenheid dat het antwoord 'in' technologie ligt. En z/hij meent ten onrechte dat de organisatie geldt als grens voor het bereik van digitale voorzieningen. Er gebeurt dus wel wat, maar dat mislukt geheid.

Het is een vergissing dat schaalverruiming noodzaakt tot betekenisuniformering. Integendeel, hoe ruimer de schaal van een verkeersstelsel, des te dringender moeten 'vragen' als specifiek opgevat worden. Anders valt afstemming onmogelijk passend te faciliteren. Het is echter verkeerd om daaruit de conclusie van dienovereenkomstig specifieke voorzieningen te trekken. Dat is gelet op digitale vernetwerking een gepasseerd station. De informatiekundige oriëntatie is pas kenmerkend voor inmiddels onontkoombare stelselmatigheid door relevante betekenisverschillen in een ordening te ... passen die strookt met wat vergaand reeds beschikbare (!) voorzieningen als bereik praktisch dekken. En wanneer verkeersvoorzieningen zijn opgezet volgens aspectgerichte modulariteitsverdichting, is de kans uiteraard groot dat antwoord op een zoveelste aanvullende 'vraag' na eventueel aanvullende/aangepaste parameterisering inderdaad kan worden gefaciliteerd met de voorzieningen die er al(lang) zijn.

■ De verstrikking is onontwarbaar. Als muur is IVO zichtbaar ... verdikt tot alweer duizend medewerkers. Echt waar? Hoe dan ook kom je er frontaal niet doorheen. Waarom zou je ook, als die muur helemaal verkeerd opgesteld staat? Jullie moeten uiteraard echter wel elders aan de gang kunnen – blijven – gaan om de knoop doorgehakt te krijgen.

89.64

In het huidige kabinet hebben 'we' dus een staatssecretaris Fiscaliteit en Belastingdienst. Dat is Marnix van Rij. Het **NRC**-redactorenduo Stokmans en Vermeulen doet verslag van een vraaggesprek met de staatssecretaris (23 maart 2023, katern **Economie**, pp. 6-7). Voorafgaand op de voorpagina van de krant hebben zij het hoofdartikel gewijd aan

de grote problemen bij de Belastingdienst.

Mijn indruk is dat Van Rij opgelucht is. Zo van, het kabinet valt spoedig. Dan ben ik er van af. Hij komt plichtmatig met een mengsel van gelatenheid en geruststelling. Ach, het kan nu eenmaal niet anders, maar ooit komt het goed. Wie weet gelooft hij er zelf in. Verklaring van

de vertraging van de modernisering van de nodige ict-systemen

geeft ook hij niet. Maar geloof me, bezweert hij,

eerst moeten [...] de verouderde ict-systemen van de Belastingdienst op orde zijn.

Van Rij grijpt de gelegenheid aan om zich als buitenstaander te positioneren. Want

als ik dan vraag: hebben jullie het er goed over gehad wat [dat] is, dan is het antwoord: nee, helemaal niet.

Hij herhaalt,

ook daarvan heb ik gevraagd: wat wordt ermee bedoeld? Nou ja, dat weet dus niemand.

Ofwel, hem treft geen enkele blaam. Maar omdat hij zichtbaar, althans, dat is dus mijn indruk, vooral met – ontwijken van – de schuldvraag bezig is, komt hij zelfs niet op het idee dat hij als huidige bewindspersoon wel degelijk moet kunnen uitleggen

wat hij verstaat onder het op-orde-zijn van ict-systemen. Inderdaad, in Van Rij's eigen woorden,

daarvan heb ik gevraagd: wat wordt ermee bedoeld? Nou ja, dat weet dus niemand.

In elk geval Van Rij heeft geen idee. Ook hij gaat mee in de veronderstelling dat zgn oud moet worden vervangen door zgn nieuw. Maar met voorzieningen op die – infrastructurele – schaal kàn dat niet volledig. Wat ontbreekt, en dàt herhaal ik, is variëteitsdenken. Voorzieningen zijn “op orde,” wanneer ze naar omstandigheden aanpasbaar zijn zònder structurele ingrepen. “Modernisering” moet daarom niet als – volledige – vervanging opgevat zijn, maar gebeurt (lees ook: krijgt uitvoering) door het “op orde” brengen. Het idee van “eerst [...] op orde” brengen en pas daarna beginnen met “modernisering” werkt verlamdend en vergroot juist ongeremd de, zeg maar, aanpassingsachterstand. Van Rij blijft er echter bij dat

de kern van het probleem [...] de jarenlang uitgestelde modernisering van de ict-systemen [is].

Aan het nalatige onbenul van zijn ambtsvoorgangers kan hij inderdaad niets doen. Maar hij zet helaas hùn valse idealisme van totalitaire vervanging onverminderd voort. Volgens hem zijn

de [nieuwe] ict-systemen [...] véél flexibeler en kunnen ze dus makkelijker worden aangepast aan nieuw beleid.

Wat “véél flexibeler” betreft, wederom in Van Rij's eigen woorden,

daarvan heb ik gevraagd: wat wordt ermee bedoeld? Nou ja, dat weet dus niemand.

Nou ja, in elk geval Van Rij heeft geen idee.

En hoe zit het overigens met, zo vragen Stokmans en Vermeulen, met

de ambitie het belastingstelsel te vereenvoudigen[?]

In tegenstelling tot zijn naïeve geloof in digitalisering toont de staatssecretaris zich daarover sceptisch. Tegelijk doet hij graag alsof hij er weinig tot niets mee te maken heeft:

De echte hervorming van het belastingstelsel is voor mijn opvolger.

“Nou ja,” bedoelt hij, voor een hele ... rij van opvolgers. Heus, hij komt met voorstellen, maar moet nog zien of ze politiek serieus worden genomen, want

niets is makkelijker dan op het laatste moment zeggen: ik vind deelbelangetje X toch zó belangrijk. Dan schiet het niet op.

Nota bene, via vereenvoudiging komen ‘we’ nooit tot verènkelvoudiging. Over “op orde” gesproken, met meervoud moeten ‘we’ praktisch blijven rekenen. Dus, borg – structuur – voor samenhang van verschillen. En probeer het dan eens met zgn paradoxale interventie, ofwel verstèrk de roep om differentiatie. Zoals ik telkens van een leraar natuurkunde te horen kreeg, als je een varken naar voren wil hebben, moet je aan z'n staart trekken. Mits voorzieningen (infra)structureel berekend zijn op variëteit inclusief veranderingen ervan, kàn er samenhangend niets mis gaan. Maar dankzij opzettelijke overdrijving van verschillen is de kans vaak groter dat als het ware tegenovergesteld overeenstemming kan worden bereikt over wèrkelijk relevante verschillen (die dus handhaving verdienen).

89.65

In **NRC** van 23 maart 2023 probeert M. Van Rij, staatssecretaris Fiscaliteit en Belastingdienst, begrip te kweken voor o.a. zoveelste uitstel van het “op orde” krijgen resp. “modernisering van ict-systemen” van de Belastingdienst. Met zoveel woorden zegt hij dat in elk geval de huidige ict-systemen niet, eh, wendbaar zijn. Nu heb ik je onlangs proberen uit te leggen, zie [**aantekening 89.57**] voor afschrift, dat wat de Belastingdienst verstaat onder Wendbare Wetsuitvoering neerkomt op ònwendbaarheid.

Als jij instemt met mijn redenering, weet je dus dat “modernisering” volgens die stelselmatig averechtse opvatting over semantiek evenmin kàn leiden tot wendbare ict-systemen. Als er aan de grondslag voor semantiek niets verandert, te weten van ont- naar erkenning van stelselmatige betekenissenvariëteit, blijven de aankondigingen van uitstel elkaar voorspelbaar opvolgen. Mijn dringende advies luidt daarom om met (B)FS vooral dóór te gaan met de Belastingdienst als voorbeeld te stellen voor semantiek, maar dan voor hoe het juist niet moet.

Wil je van mijn advies verschoond blijven, maak ajb duidelijk waarin ik mij blijkbaar vergis. :-)

89.66

Gisteren stuurde ik je kort na ons telefoongesprek een tekstje[, waarvan afschrift verdeeld staat over **aantekening 89.62** en **aantekening 89.63**,] met/over stelselmatig informatiebeleid. Zo ingewikkeld is het dus niet. :-) Wij hadden het erover dat de beleidstekst op het spreekwoordelijke bierviltje moet passen. Dat is dus, nadat ik er nog wat aan heb gepoetst, een enkel A4-tje geworden, zie [Stelselmatig informatiebeleid](#) (en het is dus nog steeds niet ingewikkeld).

Ik kan mij voorstellen dat je tegen dat gedragsbeginsel als onbegrijpelijk abstract aanhikt. Denk daarom maar aan wat je concreet kent als informatie. Zaaknummer, bijvoorbeeld? Waaróm krijgt een zaak een uniek kenmerk ter eenduidige identificatie toegekend? Precies, omdat zgn belanghebbenden inclusief de rechter(s) gericht bijdragen aan behandelingsverloop kunnen leveren. Maar dat niet alleen. Ook omdat, zeg maar even, niet-belanghebbenden zich er juist niet in kunnen mengen. Zo kan je elke informatie duiden volgens omgang/verkeer van belanghebbenden (en aanknopingspunt voor eventueel formele omgangs-/verkeerregeling).

En digitale vernetwerking stelt èxtra eisen aan explicitering àls informatie. Stel je voor dat je op je beeldscherm niets anders ziet dan een reeks lettertekens. Je weet dat je ‘op’ het Internet bent aangesloten. Dan heb je geen idee wat die enkele reeks kan betekenen. Is het soms een bestelnummer? Of tòch een ... zaaknummer? Maar van wat voor zaak? Je kunt pas tot eenduidige interpretatie raken dankzij toevoeging van, zoals het formeel heet, nodige en voldoende context als onderdeel van beschikbare informatie.

Je moet dus inderdaad enige moeite doen om ‘door’ de algemene beleidsformulering ‘heen’ te leren kijken. Ik verontschuldig me daarvoor niet. Want als je erin slaagt, besef je dat het stelselmatige informatiebeleid zoals geformuleerd vergaand ... algemeen geldig is èn kan blijven. Dat is overigens een onmisbare voorwaarde voor stelselmatigheid, te weten dat een bepáalde verkeersdeelnemer beleidsmatig niet geprivilegieerd ... blijft.

Hoeveel medewerkers zijn er wel niet druk met wat zij informatiebeleid resp.

-strategie noemen? Vergeet ook niet wie allemaal bezigheid (lees: bemoeizucht :-)) beweren onder de noemer van architectuur. Vraag hun documentatie op, vergelijk

– tja, zoals je inmiddels weet ontbreekt zulke documentatie zelfs vaak – hun voorstellen met wat er op dit ‘bierviltje’ staat en ... help ze zsm elders werk te krijgen. Oh ja, zulk stelselmatig informatiebeleid brengen wij allang in praktijk. Dat werkt.

89.67

Aan de verzameling haperende analyses voegt Hubert Smeets in de **NRC** van 23 maart 2023 op p. 19 zijn column **Wie runt de staat der Nederlanden nog?** toe. Hij ontleent aan een

exitpoll [...] dat het belangrijkste motief om tegen de coalitiepartijen te stemmen niet hun politieke beleid is, maar hun bestuurlijke incompetentie.

En daar stukt ook Smeets’ verhaal. Lamlendig, want hij beantwoordt haar niet, stelt hij slechts de vraag:

Wie lapt het staatsapparaat weer op?

W. Ross Ashby publiceerde zijn Wet van passende variëteit in 1955. Hoe luidt zijn les? Willen ‘we’ sturen in de zin van – inclusief veranderingen enigszins – beheersen? Het stuurmiddel moet daarvoor dan zijn uitgerust met variëteit die strookt met (lees dus: past bij) de variëteit van wordt beoogd ermee te sturen. Anders heerst onvermogen. En daaraan verandert welke verkiezingsuitslag dan ook niets, zolang “het staatsapparaat” verkeert in ... staat van ontkenning van reële variëteit en het bijgevolg voor sturing aan zgn passende variëteit ontbreekt.

89.68

onderwerp: inleiding informatiekundige paradigmawissel

Graag voldoe ik aan je verzoek om, eh, beknopt voorlichtingsmateriaal dat je eventueel kunt doorsturen.

Wat is er anders aan, en waarom werkt deze aanpak wèl?

Wie niet weet wat schaaleffect is, moet allereerst dat – willen – begrijpen. Het komt erop neer, dat wat voor het ene schaalbereik prima werkt voor een ander schaalbereik weleens niet kan voldoen en zelfs averechts uitpakt.

Het Internet is exemplarisch voor zelfs open schaalbereik. De methoden & technieken voor digitalisering volgens – het beperkte schaalbereik van – aparte informatiesystemen (lees ook: toepassingen) zijn daar niet op berekend.

Desondanks gaat vrijwel iedereen er klakkeloos mee door. Door schaaleffect zijn moeilijkheden tot en met mislukkingen onvermijdelijk, punt.

De onbewuste aanname van allemaal apartheidjes moet worden vervangen door bewuste aanname van stelseldekken de samenhang. Let op, dat betreft niets minder dan een paradigmawissel.

De aanduiding stelsel is bedoeld om te verduidelijken dat er één exemplaar van is. Nogmaals, de schaal van samenhang betreft dat ene stelsel.

Daaruit volgt dat zgn informatiebeleid op stelselschaal moet zijn bemeten. Ofwel, zulk beleid moet stelselmatig geldig zijn, zie [Stelselmatig informatiebeleid](#).

Er zijn en blijven uiteraard – ook – verschillende organisaties resp. organisatie-onderdelen. Wat informatieverkeer betreft zijn ze echter allesbehalve apart. Dat vergt volgens het ene verkeersparadigma gemeenschappelijk, vooruit, verkeersbeleid. En dat is dus precies waarop het stelselmatige informatiebeleid zoals voorgesteld mikt. Tja, zolang organisaties van elkaar afwijkend informatiebeleid blijven voeren, komt er uiteraard niets terecht van bruikbare voorzieningen voor informatieverkeer ‘op’ het schaalbereik dat met het Internet

gevestigd is.

Zoals **Stelselmatig informatiebeleid** aangeeft, “noodzaakt verkeersschaal tot erkenning en zo door naar expliciet eenduidige ordening van – veranderlijke – betekenissenvariëteit.” Als kwalitatief andere modelleermethode/-taal is daarvoor Metapatroon geschikt dankzij de methodische regel van recursieve contextuele verbijzondering. Uitgebreide documentatie biedt [Metapatroon, handboek stelselmatig informatieverkeer](#).

In **Stelselmatig informatiebeleid** luidt voorts de stelling dat voor, zeg maar, digitale techniek geparameteriseerd aspectgerichte modulariteit de voorkeur heeft. De programmatuur onder de noemer van KnitblTs kent die opzet ter verzekering van optimaal hergebruik.

Wie nieuwsgierig – geraakt – is, kan zich volgens de opgegeven verwijzingen nader oriënteren. Maar vergeet niet dat er sprake is van een ander paradigma. Wie overgeleverde methoden & technieken wil blijven herkennen, gaat het dus nog steeds niet begrijpen.

Opmerkingen, vragen e.d. van wie dan ook zijn welkom.

89.69

Ik stel voor dat de eerste “virtuele afspraak” over KnitblTs als programmatuurplatform zsm plaatsvindt. Daarvoor gaat mijn voorkeur uit naar een gesprek tussen ontwikkelaars, dus ongestoord door wie het maar moeilijk kan volgen. Van ‘onze kant’ neemt alleen Martijn Houtman er dan aan deel.

Je moet uiteraard wel zakelijk perspectief zien. Zullen jij en ik het daar ook binnenkort verder over hebben? Wij kunnen elkaar gemakkelijk persoonlijk ontmoeten.

Graag verneem ik je reactie(s).

89.70

Hoe kan je drogredenen bestrijden? Het valt dan weer mee dat in **Toelichting op architectuurprincipes** (bijlage in: **Basisplan digitalisering civiel recht en bestuursrecht**) dat

principes [...] natuurlijk wel [kunnen] veranderen. [...] Ze zijn aan verandering onderhevig, bijvoorbeeld omdat de buitenwereld zich heeft aangepast.[p. 57]

Wel vind ik de woordkeuze “aangepast” dan weer ongelukkig. Het klinkt alsof er een maatgevende binnenwereld is. En ik vrees dat het ook zo bedoeld is. Ofwel, er zijn geprivilegieerde binnenstaanders en voorzover buitenstaanders überhaupt erkend zijn moeten die zich maar ... aanpassen.

Nota bene, stelselmatige oriëntatie betreft ... principiële opheffing van verkeersmatig onderscheid tussen binnen (lees: wij, eigen organisatie) en buiten (lees: zij, ach, burgers). Als gevolg van vernetwerking werken “architectuurprincipes” zoals ze in genoemde **Toelichting** nog organisatiespecifiek gepositioneerd staan, uiteraard zelfs averechts. Zie [Stelselmatig informatiebeleid](#) voor een informatiekundig algemeen geldig beginsel. Opzettelijk (!) is van (een) bepaalde deelnemer(s) geabstraheerd. Anders geldt dat beleid niet stelselmatig, nietwaar?

Wanneer je een voorstel afgepoeierd krijgt onder verwijzing naar gezaghebbend vastgestelde architectuur resp. principes (die er, over drogredenen gesproken, overigens dus niet blijkt/blijken te zijn), kan jij je op jouw beurt zelfs nader beroepen op die **Toelichting**. Want daar staat dat

elk project [...] een toets [is] of de architectuur nog up-to-date is; principes zijn het begin van de discussie, niet het eind.[p. 57]

Daar staat met zoveel woorden als ... principe, prima, dat niemand “discussie” over principes en architectuur voor gesloten kan houden. Ofwel, jij kunt met een (project)voorstel die “discussie” (her)openen. Aanleiding? Je mikt o.a. voor autorisatiebeheer op zgn stelselmatige ipv organisatiespecifieke voorzieningen voor informatieverkeer. Dat lukt nu eenmaal nooit zònder stelselmatig beginsel enzovoort. Althans, :-) je mag toch aannemen dat niet àlle rechtzoekenden en hun procesvertegenwoordigers tevens medewerkers zijn van de Rechtspraakorganisatie (want slechts in dèt geval zou een beperkt organisatiespecifieke opzet – kunnen blijven – volstaan).

89.71

Sorry, de Internetprovider weigerde dienst, zodat ik een emailbericht aan jullie nògmaals verstuurde. Die geweigerde dienst blijkt echter te zijn ingehaald, zodat jullie twee emailberichten met dezelfde inhoud kregen. Nou ja, dùbbel relevant is die inhoud wel. :-)

89.72

Via [...] laat ik je hierbij weten je graag te ontmoeten. Kom je op de koffie oid in Voorburg [...]? Ik begrijp dat je daarvoor niet ver hoeft te reizen.

De website van Information Dynamics biedt ter oriëntatie inderdaad niet veel meer dan enig kritisch-opbouwend commentaar onder de noemer van GBA Startpakket+ en die tekst is alweer meer dan twintig jaar ‘oud.’

Uitgebreide documentatie staat elders beschikbaar, te weten [onder mijn naam](#). Ik stel echter voor, mocht je alvast tòch wat verder willen kijken, dat je een kort tekstje leest dat ik enkele dagen geleden op zijn verzoek aan een kennis stuurde die iets-over-Metapatroon-en-KnitBITs aan een kennis van hèm wilde sturen. Zie **[aantekening 89.68]** voor afschrift. Klopt, aan kritisch-opbouwende strekking is niets veranderd, integendeel. :-) En de laatste zin vat je hopelijk ook uitnodigend tot jou gericht op.

Ik verneem dus graag wanneer jou een gesprek schikt en we wellicht o.a. kunnen spreken over jouw “opmerkingen, vragen e.d.”

89.73

Allereerst zeer bedankt voor je contactpogingen. Laat ik maar als troost ervaren dat jij “ook niet [zou] weten hoe je van buitenaf hier verandering in zou kunnen brengen.” Zoals je met realiteitszin verzucht, “wie wil z’n vingers hieraan branden?” Wat zelfgenoegzaam lijkt, is uiteraard een angstig gesloten staat van openbaar bestuur. Diagnose: patiënt in ontkenning, weigert therapie. Daar blijven echter anderen ernstig de dupe van.

Met een van meet af aan open maatschappelijke oriëntatie zou er ook voor de Belastingdienst helemaal géén “ict-problematiek” hoeven zijn. Nog steeds willen ‘ze’ de “ins” oplossen als voorwaarde om aandacht aan de “outs” te besteden. Huh, de “ins” zijn er toch voor de “outs”?! Dat verband is blijkbaar miskent geraakt, vooruit, kan gebeuren. Maar is het ècht onmogelijk “mensen [...] met voldoende gezag” te laten beseffen dat zgn ict slechts middel is? Het doel kan dus nooit zijn om “ict-problematiek” op te lossen, wel om middels ict bijdragen aan oplossing van maatschappelijke “problematiek” te leveren. Ofwel, zònder – sturing volgens – verantwoord maatschappelijke oriëntatie blijven ict-ers voor zichzelf ... probleemloos

telkens de allerlaatste ict-mode volgen.

Nee, de Buitenhof-uitzending met de staatssecretaris heb ik niet gezien, gaat vast nog steeds over verkiezingsuitslag, dacht ik.

89.74

Ik heb zojuist het vraaggesprek van Maaike Schoon met staatssecretaris Van Rij (Buitenhof, 26 maart 2023) ‘teruggekeken.’ Zij hebben allebei geen benul van “ins/outs.” Schoon doet alsof ze onderzoeksjournalistiek bedrijft, Van Rij doet met de bezwering “modernisering” alsof dat getob nogal overdreven is. Veel loopt immers goed, zegt hij, voor tien miljoen mensen eigenlijk bijna alles, en verbetering van de rest heeft hij onder controle.

Schoon komt niet op het idee de vraag stellen: Waarin verschilt wat “modernisering” heet van de tot dusver gevolgde benadering? Is daar overigens een redactie niet voor, te weten om serieuze vragen voor te bereiden?

Van Rij komt op als antwoord op haar oppervlakkige vragen in het genre het-kan-toch-niet-zo-zijn-dat uit op geld. Lees: geldclaim. Ach, de Belastingdienst liep nog wel zo voorop, werft ook deze staatssecretaris innemend voor erkenning. Als straf, hij zegt het nog nèt niet met zoveel woorden, voor dat vroege succes wordt sinds lange tijd aan de Belastingdienst de mogelijkheid onthouden in digitalisering te blijven investeren; er is daarentegen zelfs op bezuinigd. Als er dan weleens iets misgaat, kortom, valt dat de Belastingdienst nooit te verwijten.

Gelet op de blijvend toegekende begrotingen is het maar wat je bezuinigen noemt.

Er bleef en blijft véél geld besteed aan digitalisering volgens méér van hetzelfde.

Mijn indruk is dat de Belastingdienst zichzelf beschouwt als uitvoerder van wettelijke taken. Prima. Het gaat echter met méér en méér van die toegewezen taken hopeloos mis door pèr relevante wet een apàrt digitaal informatiesysteem op te tuigen. Van Rij zei dat de Belastingdienst met uitvoering belast is van “driehonderd niet-fiscale taken.”

Ik ga niet ruziën over onderscheid tussen fiscaal en niet-fiscaal. Het doet er evenmin toe of elke taak inderdaad een apàrt systeem telt. Hoe dan ook zijn er een he-le-boel systemen, en volgens de wet-is-taak-is-systeem opvatting worden dat er in een – met excuus voor het woord – pluriformiserende samenleving onontkoombaar steeds meer.

Ik vind het ook een voor de hand liggende maatregel om elke vèrdere inkomensrelateerde taak voor uitvoering aan de overheidsinstelling toe te wijzen die al met zoveel van dergelijke taken belast is. Vroeg of laat moet immers volgens samenhang van àlle inkomensbestandelen worden gerekend, nietwaar?

Op het ww web laat de Belastingdienst op de ‘pagina’ over **Meerjarenportfolio ICT** (geraadpleegd op 28 maart 2023) weten:

De Belastingdienst investeert continu in het onderhoud en de vernieuwing van de informatievoorziening. In het verleden is dat niet altijd voldoende gebeurd. Om de juiste keuzes te maken en in ieder geval de achterstand in ons ICT-landschap weer in te halen, zijn we eind 2022 overgestapt naar een Meerjarenportfolio (MJP). Het MJP helpt ons overzicht en inzicht te krijgen in openstaande opdrachten en hiervoor een goede planning te maken.

Via genoemde webpagina is – een opsomming van – **Belangrijkste projecten in het meerjarenportfolio Belastingdienst** raadpleegbaar. Een korte blik bevestigt dat de Belastingdienst kampt met een waslijst aparte/verschillende digitale informatiesystemen. Over taken gesproken, nogmaals, er moet echter óók volgens

verband tussen – wat geregistreerd staat in – sommige van die systemen (niet-)fiscaal worden gehandeld. Dat komt niet uit de lucht vallen, maar vergt op die apartheidsmanier, precies, telkens een extra systeem.

In wiskundige termen laat zich de exponentiële toename bondig uitdrukken. Stel, het aantal strikt enkelvoudig wetsgeoriënteerde systemen is: n . Als voor elk zo'n systeem verband met elk ander systeem geldt, moet er bovendien met $(n \times (n-1))/2$ relaties rekening gehouden zijn. Toegegeven, niet alle relaties zijn relevant. Ik reken toch even voor, waarbij ik me zelfs beperk tot genoemde opsomming. Er zijn ruim 70 “geprioriteerde projecten” opgenomen. Als ik de, eh, niet-geprioriteerde projecten maar even vergeet, compenseer ik dat enigszins met de aanname dat er afgeleid van zulke “geprioriteerde projecten” evenveel aparte systemen zijn, ook 70, dus. Waar komen we dan met de relatieformule op uit? Dat is op 70 maal 69 is 4.830 en dat gedeeld door 2 is 2.415. Oeps, je begint met 70 en moet eventueel rekenen met 70 plus 2.415.

Nee, uiteraard niet alle relaties tussen alle aparte systemen zijn relevant. Als voorzichtige schatting houd ik het op 10% die nog eens extra systemen vergen. Tja, je denkt het met aparte systemen eenvoudig, overzichtelijk e.d. te houden. Maar met 70 van zulke systemen moet je aanvullend noodzakelijkerwijs (!) pakweg drie-en-een-half keer zoveel, zeg maar, verbandsystemen aanleggen. Kijk, zolang je slechts weinig zgn aparte systemen hebt en het daarbij blijft, is dat nog wel te doen. Maar het apartheidsgetal n verschijnt relationeel nota bene als kwadraat. Dus?

De systematiek moet omvattend (!) met zgn passende variëteit op het relevante verband mikken. Ofwel, samenhang moet gelden als object. Dat is een kwalitatief andere insteek.

Ik zie helaas geen enkele aanwijzing dat de Belastingdienst die oriëntatie kiest met “modernisering.” Integendeel, het is en blijft kennelijk méér van dezelfde apartheid volgens het beperkte/beperkende idee van wet-is-taak-is-systeem. Dat slokt zelfs exponentieel méér ... geld op. Oh ja, en de spreekwoordelijke patiënt raakt nog onbehandelbaarder omdat z/hij er ondoordringbaar in allerlei incidentele noodverbanden gewikkeld blijft.

Maar wat zegt de staatssecretaris? Hij beklaagt zich. Over geldgebrek heeft hij het gehad. Er zijn voorts “geen goede wetten,” ze zijn volgens hem “niet goed doordacht.” Wat hij lijkt te bedoelen is dat elke wet apart uitvoerbaar moet zijn, waarvoor dus een apart digitaal informatiesysteem volstaat. Maar dat kan de wetgever zo nooit bedoelen!

Ja, hoor, de Belastingdienst heeft een **Meerjarenvisie Belastingdienst 2020-2025**, ook ‘op’ het ww web raadpleegbaar. De Dienst gaat de “slagkracht versterken” langs een “toekomstbestendige en wendbare koers.” Kan een koers wendbaar zijn? Ik zou zeggen dat wie op een veranderlijke koers ‘ligt,’ wendbaar moet zijn. Voilà, passende variëteit.

Vooruit, enkele weken geleden ontdekte ik op de website van Forum Standaardisatie wat de Belastingdienst onder Wendbare Wetsuitvoering verstaat. FS heeft een bureau voor ambtelijke ondersteuning. Met het bureauhoofd drink ik pakweg twee keer per jaar een biertje. Hij betaalt en daarvoor laat ik hem ook tussendoor per email ongevraagd weten dat hij werkelijk alles verkeerd doet (eigenlijk: nalaat). Hij kijkt wel uit schriftelijk te reageren, maar maakt ook geen bezwaar. Zo gaf ik hem onlangs mijn mening, zie **[aantekening 89.57 en aantekening 89.65]** voor

afschrijven, over de vergissing om evidente miskenning van variëteit wendbaar te noemen. Ik vrees dat 'ze' bij de Belastingdienst geloven dat "modernisering" zo moet lukken.

89.75

Omdat ik meen dat jij tijdens ons gesprek, afgelopen maandag, mijn blik soms terecht als peinzend opvatte en mij dan uitnodigde eventuele vragen, overwegingen e.d. te opperen, hoop ik dergelijk 'gesprek' langs deze weg voort te zetten. Vooral over het/de voorgestelde "dynamisch autorisatieprofiel" resp. "autorisatiematrix" heb ik intussen alweer concretere vragen. Sterker nog, zèlf heb ik er antwoorden op bedacht. Van peinzend ben ik daardoor inmiddels overigens nogal bezorgd geraakt. Maar wellicht volg ik volstrekt verkeerde veronderstellingen. Als jij ter verduidelijking en/of met verdere vragen enzovoort wil reageren, zéér graag.

Voorafgaand merk ik op dat zgn access management (Nederlands: autorisatiebeheer) dat zich blijft richten naar interne organisatie nooit recht kan – gaan – doen aan regeling van digitaal informatieverkeer op maatschappelijke schaal. En juist een 'organisatie' als de Rechtspraak, over open bereik gesproken, moet zgn digitale toegankelijkheid voor willekeurige rechtzoekenden borgen. In het kader van een eerste proef onder de noemer van stelselmatig autorisatiebeheer heb ik daaraan een reeks emailberichten gewijd, achteraf samengevoegd tot

Stelselmatig autorisatiebeheer, verzamelde proefteksten. [X] kan je afschrift bezorgen. Je moet er wel even voor gaan zitten ...

Hoewel de Rechtspraak zo'n organisatiecentrische opzet m.i. dus zelfs principieel (!) moet afwijzen, wil ik tòch graag begrijpen hoe het structureel zit met o.a. het "dynamisch autorisatieprofiel" zoals naar verluidt reeds in gebruik door/voor andere onderdelen van het ministerie van Justitie en Veiligheid. Mijn hoofdvraag is eigenlijk of mijn bezorgdheid erover terecht is.

Wat 'is' een dienstverband? Mijn indruk is dat niet zozeer de autorisatiematrix, eh, dynamisch is, maar wat dienstverband inhoudt. Want een dienstverband telt eigenschappen, en de waarde van elke eigenschap (lees ook: attribueert) kan blijkbaar wijzigen waarbij hetzelfde dienstverband blijft 'bestaan.'

Stel vooralsnog dat een medewerker één dienstverband 'heeft' en dat – mits mijn aanname hierboven klopt – door veranderingen van eigenschapswaarden heen ook houdt. De 'toegang' tot voorzieningen wordt voor een medewerker dan telkens – ik zou zeggen, na authenticatie van identiteitstelling – via de zgn autorisatiematrix bepaald. Dat kàn je eveneens dynamisch noemen, vooruit.

Hoe gebeurt dat? Geldt elke eigenschapswaarde soms àfzonderlijk als criterium? Zo van, als de functiewaarde in het dienstverbandprofiel van medewerker x – tja, wie is medewerker? – y is, is z/hij bevoegd tot gebruik van alle voorzieningen die in de matrixkolom functie-y van een vinkje zijn voorzien. Als het zo is, begrijp ik het geabstraheerde voorbeeld in de presentatie die wij bespraken (en waarop ik mij verder suf zit te turen :-).

Maar, nee, zo kàn het niet zijn. Want dat zou zeer gebrekkige selectiviteit ... inhouden. Er is dan geen mogelijkheid om verschil in autorisatie te maken tussen bijvoorbeeld functie-y-in-afdeling-a en functie-y-in-afdeling-b.

Kortom, stellig geldt de combinatie van eigenschapswaarden als criterium. Dan moet er – let wel, ik tast ook maar vooral naar gemaakte veronderstellingen – in àlle matrixkolommen voor de resp. eigenschapswaarden in kwestie in de matrixrij voor een bepaalde voorziening een vinkje staan om daadwerkelijk toegang tot die

voorziening te verkrijgen.

Ik herhaal nadrukkelijk, dat ik erop vertrouw dat je me verbetert als ik me naar jouw opvatting vergis. Maar mocht ik gelijk hebben, waarschuw ik hierbij voor een ernstig, zeg maar, lek in autorisatiebeheer volgens die opzet. Om dat – eventuele – lek aan te wijzen stel ik de vraag: Hoe wordt bepaald welke matrixelementen met een vinkje worden gevuld? Dat moeten toch concrete combinaties van eigenschapswaarden als dienstverbandprofielen zijn. Of? Per saldo flexibeler is dat overigens niet, want ergens moet verloop van dienstverbanden vastgehouden zijn. Daar is niets dynamisch aan. Laat ik me beperken tot twee dienstverbandprofielen met per profiel functie en afdeling als de twee eigenschappen. Het ene dienstverbandprofiel bevat dan, ook weer geabstraheerd, de combinatie {f1, a1} en het tweede de combinatie {f2, a2}. Stel dat voorziening k kan worden gebruikt door medewerkers met dienstverbandprofiel {f1, a1} of {f2, a2}. Nogmaals, hoe wordt dan de matrixrij voor voorziening k gevuld? Ik zou zeggen dat er vinkjes worden gezet in de kolommen f1, f2, a1 en a2.

Ik vind het dus nogal omslachtig, met onduidelijkheid van dien en nadelen daarvan weer. Waarom zou je de combinaties ontleden, als je er vervolgens toch weer op wil uitkomen? Mijn ouders hielden mij honend voor: waarom zou je het eenvoudig doen, als het ook moeilijk kan? Dat trek ik mij nog steeds aan.

Ach, oppervlakkig gezien lijkt het te kloppen. Maar ... uit vinkjes voor f1, f2, a1 en a2 volgt niet alleen autorisatie voor {f1, a1} of {f2, a2}. Voor zover ik de ... dynamiek begrijp, is autorisatie daarmee gevestigd nota bene óók voor {f1, a2} of {f2, a1}. Dat kan de bedoeling niet zijn.

Ik erken graag fouten in mijn veronderstellingen en redeneringen. Begrijp ik er nog steeds helemaal niets van? Maar hoe zit het volgens die opzet dan wel om eenduidig(e) autorisatie te borgen? Het presentatiemateriaal vind ik helaas geen uitsluitsel geven, en dan wordt het gokken. Altijd gevaarlijk. Het is de moeite waard om precies te begrijpen hoe 'iets' zit, en verantwoord oordeel is al helemaal geboden als het om autorisatie gaat. Heb jij antwoord(en)? Andere vragen/overwegingen? Als de dynamiek met de autorisatiematrix via, wiskundig uitgedrukt, ontbinding in factoren afkomstig uit dienstverbandprofielen inderdaad 'ongemerkt' tevens toegang opent voor gebruikers met daardoor mogelijke verdere combinaties van factoren in andere dienstverbandprofielen, is dat elders wellicht tot dusver nog niet opgevallen door de beperkt organisatiecentrische schaal van gebruik. Maar controletechnisch deugt dat uiteraard niet, kan er veel misgaan. En als terecht sprake is van risico's door wis- resp. informatiekundig onbenul, moeten de huidige gebruikers van zulk "dynamisch autorisatieprofiel" er uiteraard zsm van op de hoogte worden gesteld. Met facilitering van verhoudingen op maatschappelijke schaal ondermijnt zo'n beveiligingslek, als mijn analyse hout snijdt, prompt vertrouwen in ... digitale toegankelijkheid.

Je ziet, ik stel niet zomaar vragen. :-)

Wat mij afgaande op bedoeld presentatiemateriaal verder o.a. niet duidelijk is, betreft het meervoud van dienstverbanden per medewerker. Krijgt z/hij per dienstverband gescheiden toegang? Dat lijkt mij noodzakelijk voor het bijhouden van een nodig en voldoende gedetailleerd controlespoor (Engels: audit trail). (Ook) hier tellen getalsmatige overwegingen. Wie zich er niet van bewust is, kan beperkende structuurkeuzes maken (waarover documentatie helaas 'zwijgt'; vragen blijven m.i. dringend nodig totdat antwoorden dekkend zijn). Beperkt tot een organisatie, of zelfs

onderdeel ervan, blijft het aantal dienstverbanden gering. Als, zeg maar, norm geldt één dienstverband. 'Heeft' een medewerker er meer? Wanneer het toegangsmiddel voor haar/hem alle voorzieningen volgens al haar/zijn dienstverbanden op één hoop gooit, laat een aldus te algemeen aangelegd controlespoor zich met enige navraag vaak nog wel voldoende verbijzonderen. Met dergelijke ophoping zouden – voor de zoveelste keer maak ik voorbehoud: als mijn analyse klopt – risico's voor informatieveiligheid trouwens navenant groter zijn. Oh ja, dan wil ik ook nog wel even noemen dat vanaf die ene hoop géén gerichte parameterisering van informatieverwerking voor/door de medewerker in kwestie mogelijk is. Hoe dan ook, op maatschappelijke schaal heeft 'iemand' talloze 'dienstverbanden,' waarvan het merendeel nota bene géén gesalarieerde functie in een (werk)organisatie betreft. Dan is de aanduiding met dienstverband onhoudbaar. En de vooropgezette verbijzondering, waarvoor we situationele hoedanigheid als combinatiebegrip hebben beproefd (zie **Stelselmatig autorisatiebeheer, verzamelde proefteksten** voor uitleg), is onmisbaar. Dergelijke stelselmatige verbijzondering strookt met structurering van gedragbepalingen volgens o.a. formele wet- en regelgeving. Ga voor digitaal autorisatiebeheer enerzijds geen apart referentiekader verzinnen, als dat kader er veel ruimer op de relevante maatschappelijke schaal allang is (zie ook daarvoor **Stelselmatig autorisatiebeheer, verzamelde proefteksten**). Sluit anderzijds niet aan bij een referentiekader dat slechts een zeer beperkt bereik kent, te weten dat van intern personeelsbeheer. Met alvast dank voor geduldige aandacht. Naar reactie kijk ik uit.

89.76

Bij uitgeverij J.M. Meulenhoff verscheen **Constant** (1967), geschreven door H. van Haaren, als deel in "een reeks van publikaties over beeldende kunst en bouwkunst in Nederland." Constant A. Nieuwenhuijs (1920-2005) gebruikt zijn voornaam voor zijn werk(en). Van Haaren veronderstelt het jaar van verschijning van zijn boekje met de vermelding dat Constant, eerder

mede-oprichter van de [...] COBRA-beweging[, ...] vandaag de ontwerper [is] van New Babylon, het voorstel voor een omgeving en leefwijze voor de arbeidsloze mens van morgen.[p. 5]

Constant mikt utopisch op, hier steeds in Van Haarens woorden aangehaald,

unitair urbanisme [... voor] een experiment met de gehele wereld om ons heen [... met] voorwaarden voor een creatieve levenswijze voor iedereen [... door] de verbinding van leefwijze en leefmilieu[. ...] New Babylon [is] het voorstel voor een leefwijze voor de mens in een geautomatiseerde wereld.[p. 9]

Zeg dat het inmiddels "morgen" is geworden. Zo volledig "geautomatiseerd" als Constant voorspelt, is de "wereld" thans niet. Maar ipv van utopische heeft de "wereld" door wat digitalisering is gaan heten nogal wat dystopische trekken gekregen. Vooral zgn sociale media-bedrijven willen 'gebruikers' verslavend laten geloven dat, zoals Van Haaren de opvattingen van Constant verwoordt, het

denk- en speelmodel voor de toekomst [p. 10]

géén toekomst is. Behoeften zijn er om opgeroepen te worden en onmiddellijk te laten bevredigen. Omdat het tweede, zachtjes uitgedrukt, weleens niet lukt, wordt een gebruiker à la het Monopolie-spel prompt wederom 'op' kans geleid, enzovoort. Er moet alsmaar méér aan verdiend worden, nietwaar? Dat

draagt het kenmerk van het experiment-zonder-onderbreking[, p. 10]

maar toch minder volgens opwaartse spiraal dan Constant hoopt. De sociale media-fuik

veronderstelt een totale ommezwaai in de levensvoorwaarden, waarvan bijna niemand zich nog een voorstelling kan of durft maken.[p. 11]

Constants utopische programma is domweg geworden tot valse reclame. Ja, hoor,

[v]rije tijd voor allen [... met] technische mogelijkheden, om een situatie te scheppen, waarin de mens zich in alle vrijheid kan ontplooien. New Babylon is een anti-naturalistische en anti-functionele [ruimte, ...] het product van een niet-utilitaire, creatieve technocratie [...] die op de mens en zijn werkelijke behoeften gericht is.[p. 12]

Voor religieuze propaganda door sociale media-bedrijven heb ik in het volgende citaat slechts “media-“ toegevoegd:

De sociale [media-]ruimte wordt het medium van een nieuwe, collectieve kunstvorm, die een ononderbroken variatie van de levenssfeer bewerkt, een spel van sferen, een spel ook met de omgeving en tegen de omgeving. Voorwaarden hiertoe zijn een consequente aanvaarding van kunstmatige levenscondities en automatisering van alle niet creatieve arbeid.[p. 13]

Zonder de mogelijkheden van conditionering moet dat destijds niet bedreigend geklonken hebben, wie weet voor sommigen zelfs hoopvol. Onveranderd wordt nog steeds als ideaal verkocht, maar in gevorderde tijden van Internet dus vooral uit/voor zakelijk belang, dat

de sociale ruimte [...] een dynamische vorm van leven [zal] zijn,

herstel, zo'n ruimte is,

waarbij de mens zich als een nomade zal kunnen gedragen in een kunstmatige omgeving, die de voorwaarden schept voor de vrije ontplooiing van de nieuwe cultuur van de homo ludens.[p. 13] Deze kunstmatige wereld is avontuurlijk, zij prikkelt tot verkenning door de steeds wisselende atmosferen en zij biedt de mogelijkheid de omgeving aan te passen aan de steeds veranderende verlangens der gebruikers. [...] Zij zullen een dynamisch leven ontwikkelen en zich als het ware omspoeld weten door een onafgebroken reeks ervaringen en sensaties, waarop telkens in creatieve zin gereageerd wordt.[p. 14] Er ontstaan fantastische sferen vol afwisseling en verrassingen [...] door] een labyrint, dat telkens nieuwe ontdekkingen oplevert.[p. 15]

Hmm, actueel, maar angstaanjagend. Als het zo is dat, zoals Constant meent,

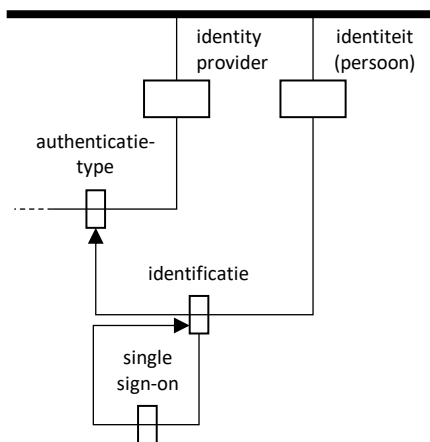
de positie van de kunstenaar bepaald [wordt] door zijn strijd tegen de commerciële maatschappij[, p. 16]

blijken ook zijn ideeën over/voor New Babylon allang gekaapt door neoliberal cynisme verhuld als idealisme.

89.77

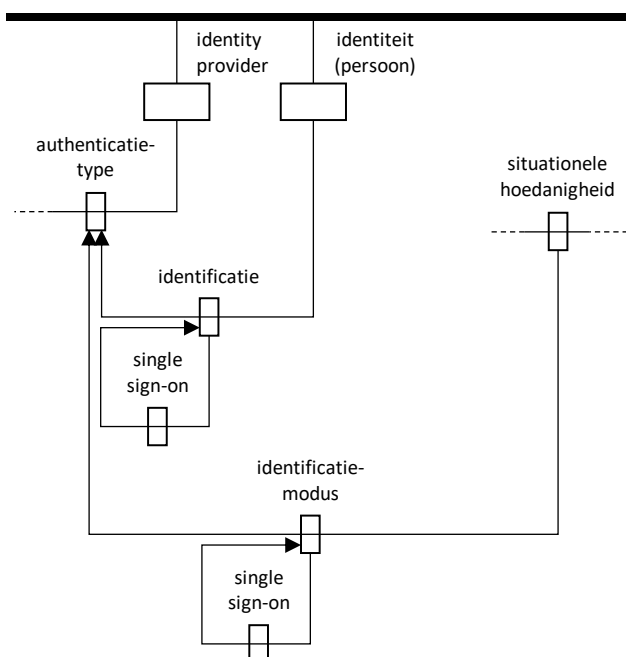
Volgens [Stelselmatig autorisatiebeheer](#) (versie december 2022) is er geen mogelijkheid om de resp. bereiken te coördineren die verschillende zgn identity providers dekken. Een federatieve opzet staat overzichtelijke verdeling toe. Voor een gebruiker heeft dat als voordeel van zgn single sign-on. Identity providers kunnen dekking afstemmen. Denk, bijvoorbeeld, aan – nationale – staten waarvan de burgers dan voor internationaal bereik ‘genoeg’ hebben aan het digitale authenticatiemiddel van het ‘eigen’ land.

Vanuit het perspectief van een gebruiker volstaat voor betekenismatig verband daarvoor – toevoeging van – verwijzing tussen resp. identificaties, zoals figuur 1 als bewerkt uittreksel toont.

figuur 1

Dan is er – ook – het perspectief van samenwerkende identity providers. Dat zou met – toevoeging van – verwijzing tussen resp. identificatiemodi moeten lukken, zie figuur 2.

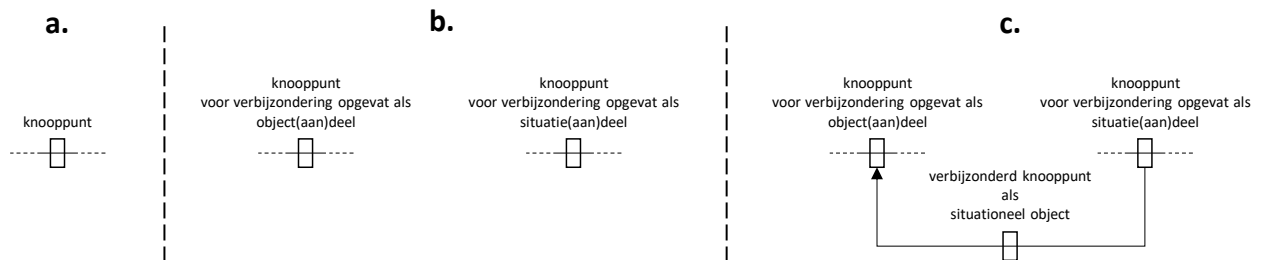
figuur 2

Nou ja, het zijn nog maar ruwe ontwerpschetsen.

89.78

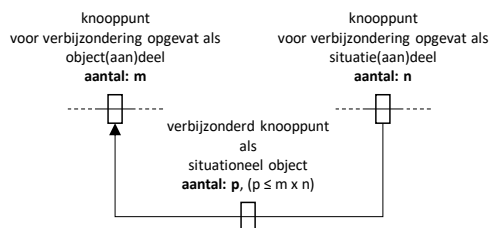
Het matrixbegrip wordt doorgaans tweedimensionaal opgevat. Dan kan met Metapatroon elk modelknooppunt worden uitgelegd als matrix. Een knooppunt 'beschrijft' een situationeel object. Er liggen daarom altijd twee knooppunten aan ten

grondslag. Daarvan levert het ene wat geldt als object(aan)deel en het andere wat geldt als situatie(aan)deel aan het resulterende situationele object.

Stel dat er op enig moment van het object(aan)deel m exemplaren zijn en van het situatie(aan)deel n exemplaren. De, zeg maar, ruimte voor daardoor bepaalde situationele objecten laat zich dus voorstellen als een $m \times n$ matrix.

Stel voorts dat er op enig moment p elementen van die $m \times n$ matrix 'bezet' zijn. Op hun beurt kunnen ze dienen als de rijen en/of kolommen van 'verdere' matrices, enzovoort. Want als situationeel object eenmaal gevestigd uit samenloop komt het knooppunt in kwestie in aanmerking om aan alweer nadere verbijzondering(en) object(aan)deel en/of situatie(aan)deel te leveren.

In zulke termen laat een knooppunt dat direct aan de (model)horizon 'hangt' zich duiden als een matrix met een oneindig verondersteld aantal rijen en een oneindig verondersteld aantal kolommen.

89.79

Afgelopen maandag nam ik op uitnodiging van [X] deel aan overleg met de Rechtspraak-medewerker die blijkbaar aangesteld is als zgn product owner van wat eveneens op z'n Engels identity and access management heet (IAM). De producteigenaar – wat dat ook is – van identiteiten- en autorisatiebeheer, dus. Wat geldt trouwens als ... product? Als er vooringenomen slechts een, uiteraard ook weer op z'n Engels uitgedrukt, tool mee wordt bedoeld, blijft aandacht onverminderd averechts beperkt.

De externe adviseur die ingebruikname door enkele andere J&V-onderdelen van een programmatuurpakket voor IAM begeleidde, was er ook bij. Hij veronderstelt voor autorisatiebeheer (Engels: access management) inderdaad zo'n apart – pakket als – gereedschap en bleef uitleggen hoe het volgens hem werkt. Daardoor meen ik iets nog beter te zijn gaan begrijpen, maar iets anders juist minder.

Wat ik allang wèl begrijp? Ook dat gereedschap is m.i. ongeschikt voor stelselmatig autorisatiebeheer. Een organisatie als de rechtspraak moet er volgens maatschappelijke oriëntatie daarom zelfs niet aan – willen – beginnen. Hoezo, digitale toegankelijkheid?

De keuze vóór stelselmatige voorzieningen voor rechtspakelijk informatieverkeer is

echter nog steeds niet door de Rechtspraakorganisatie gemaakt. Integendeel, het gaat maar dóór met wirwar van producten/tools. Nee, van – noodzaak tot – stelselmatigheid hebben ‘ze’ geen idee. De vernauwing tot – combinatie van – interne organisatie en product/tool is helaas moeilijk te doorbreken. Helaas moet je daarom tòch telkens zo’n product/tool kunnen beoordelen, al is het maar om erger te voorkomen. Zo kom ik op wat ik niet begrijp. Toen ik achteraf het presentatiemateriaal dat we erover ter beschikking kregen en ook bespraken verder bestudeerde, kon ik er slechts consequent wijs uit worden door een beveiligingsprobleem te veronderstellen. Ik zie drie mogelijke verklaringen. De eerste is dat ik er helemaal niets van begrijp, en dat mij dat ook nooit kan lukken. De tweede is dat de documentatie ondeugdelijk is (en het product/tool in kwestie in elk geval het lek dat ik vermoed niet heeft). En de derde verklaring is dat het product/tool dat lek wèl vertoont (en dan klopt de documentatie op dat punt wèl, maar deugt het product/tool dus niet en is het merkwaardig dat nog niemand, en vooral de externe adviseur niet die zich als architect afficheert, erop heeft gewezen). Mijn ‘vragen’ heb ik met [X] besproken. Zoals wij overeenkwamen heb ik ze schriftelijk gesteld aan de producteigenaar, zie onderstaand voor afschrift van het emailbericht dat ik daarvoor aan hem stuurde. Hij moet mij niet antwoorden, maar jùllie inclusief – en formeel vooràl – de medewerker verantwoordelijk voor informatiebeveiliging.

89.80

Nòg even over IAM. Ik weet dat je de kosten ervan niet zèlf zou hoeven te betalen, maar toch vraag ik je aandacht ervoor. Ik heb hem wellicht niet goed verstaan, maar meen dat de externe adviseur zei dat de kosten van het, eh, tool zo’n zestig euro bedragen ... per medewerker ... per maand. Op de website van de Rechtspraakorganisatie (geraadpleegd op 31 maart 2023) staat onder de noemer van “Rechtspraak in cijfers” vermeld dat

[i]n 2021 iets meer dan 12.000 mensen elke dag voor een rechtvaardige samenleving [werkten]: 9.400 rechtspraakmedewerkers ondersteunden 2.600 rechters en raadsheren.

Dat loopt dus nogal op. Toe maar, ruim acht-en-een-half miljoen euro per jaar (als dat genoemde licentiebedrag juist is). Of is het zes ipv zestig euro? Dat is nog steeds belachelijk duur. Daar komen hoe dan ook ‘eigen’ beheerkosten bij; als er geen beveiligingslek in zit, is het in elk geval nodeloos ingewikkeld gemaakt. En stel dat digitale toegankelijkheid van zgn rechtzoekenden en procesvertegenwoordigers eveneens via dat IAM-tool geregeld wordt. Wanneer kosten van hùn gebruik van het IAM-tool aan hen worden doorberekend, komt dat gauw neer op vermenigvuldiging van het verschuldigde bedrag aan griffierechten. Maar je moet er dus principieel niet eens aan beginnen, omdat de opzet ongeschikt is voor stelselmatig autorisatiebeheer. Zo kom ik op een verdere vraag: Is het een idee om na te – laten – gaan wat de leverancier (on)wèrkelijk voor zo’n tool durft te vragen?

89.81

Ach, met bescheiden insteek kom ik nergens, moet hij gedacht hebben. Constant (Nieuwenhuijs) wil kennelijk laten geloven aan wedergeboorte van een wereldwonder. Door hèm voltrokken, uiteraard. Er waren ooit zeven erkende zgn wereldwonderen, met in Babylon de hangende tuinen als één ervan. Volgens de

overlevering is in Babylon echter meer gebeurd. Zou Constant in de hallucinerende euforie van de zestiger jaren wèrkelijk niet aan Babylonische spraakverwarring gedacht hebben? Over vergeten gesproken, aan dat Haagse gebouw Babylon en wat ervoor in de plaats kwam als ... New Babylon heb ik dan weer niet gedacht. Waaròm komt die naam toch terug?

89.82

Mocht je alvast opmerkingen, vragen e.d. hebben, laat ze ajb weten.

89.83

Hierbij stel ik zoiets als een agenda voor ons overleg dinsdagmiddag a.s. voor. Of we ons aan zo'n 'lijn' kunnen houden, zien we dan wel weer. Ik vermoed meteen overigens van niet. :-) Dat komt door de verweven opzet van KnitbITs. Uitleg van het één vergt immers uitleg van het andere (en omgekeerd). Dat kan onmogelijk strak langs een 'lijn.'

Je kunt je wellicht publiciteit herinneren over autorisatielekken bij GGD, UWV en Politie. Hoe dan ook vraagt de controlerend accountant van de Rechtspraak(organisatie) nadrukkelijk naar de toestand aldaar van het, zeg maar, digitaal autorisatiebeheer. Als organisatie is de Rechtspraak van oudsher zelfs principieel sterk decentraal van aard. Onafhankelijke rechter, en zo. Er zijn daarom vele – implementaties van – toepassingen. Autorisatiebeheer is dienovereenkomstig verspreid. De controlerend accountant dringt aan op integraal beheer. Met KnitbITs is een zgn informatierotonde ingericht om overzicht te verkrijgen. Zachtjes uitgedrukt: nuttig! Daarvoor worden dagelijks selectieve afschriften van autorisatiebestanden beschikbaar gesteld.

Martijn Houtman kan beginnen met de upload naar een enkel SQL Server-(tussen)bestand te verklaren. Voor zover de gedumpte bestanden daarvoor passend geformatteerd zijn, gebeurt dat 'gewoon' met een SQL Server job. Er worden echter ook afschriften in Excel-formaat aangeleverd. Daarvan wordt upload naar het ene (tussen)bestand verzorgd met KnitbITs. De afspraak is dat per Excel-bestand veld B1 is voorzien van de benodigde parameter, te weten de verwijzing naar relevante metadata die als XML aan de verwerkingsinformatie wordt toegevoegd om de drie KnitbITs-services passend aan te sturen (inclusief autorisatie van de upload in kwestie). Hoe pakt dat voor bedoelde upload uit in 'samenwerking' tussen de Connector-, Converter- en DataService?

We moeten proberen het er niet te lang over te hebben. Er is méér.

Uitgaande van het ene (tussen)bestand zijn allerlei verwerkingen mogelijk om integraal autorisatiebeheer te faciliteren. Zo kan selectief informatie op een (beeld)scherf getoond worden. (Ook) dat gebeurt met dezelfde drie services, maar met de ConverterService anders geconfigureerd. De ConnectorService en de DataService kennen elk één configuratie, die dus overal geldt. Ze worden alledrie met metadata differentieel aangestuurd. En ook dergelijk schermgebruik vergt toegangscontrole (lees ook: autorisatie) en dáárvor dienen dezelfde drie KnitbITs-services met dáárop afgestemde configuratie(s) resp. metadata.

Dat kunnen we onmogelijk allemaal uitputtend de revue laten passeren, ook al niet omdat er tussendoor stellig vragen rijzen met uitwaaiering van dien.

Daarom stel ik voor dat we in elk geval toekomen aan wat voor hergebruik, flexibiliteit e.d. de kern van KnitbITs uitmaakt. De ConnectorService faciliteert dynamiek in de zin dat telkens een (verwerkings)object 'op maat' gemaakt wordt. De

‘maat’ is dus met naar omstandigheden relevante metadata bepaald. Aan een XML-bestand wordt XML (metadata) toegevoegd, het resultaat wordt dan door de ConnectorService met XSLT getransformeerd, waarna het resultaat dáárvan via recursieve deserialisering het object oplevert.

De programmatuur is minimalistisch, zeg ook maar opzettelijk betekenismatig ‘leeg.’ Hoe services zich betekenisvol ‘gedragen,’ komt voor de ConverterService neer op keuze van een configuratie en vervolgens voor alledrie services op – dynamisch – aansturen met metadata. Programmering is daardoor vooral metadatering. Voor de metadata is als regel per website apart een database ingericht (die op zijn beurt ‘uiteraard’ met een – inrichting van – KnitbITs wordt beheerd).

Tot zover mijn suggestie(s). Ik kan me ook voorstellen dat jùllie een geval opperen om te kijken of KnitbITs daarvoor voordelen biedt. Zo ja, als je daaraan voorrang wil geven, prima.

Februari – maart 2023, [www-editie 2023](http://www-editie.2023) © Pieter Wisse